

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ ГРАДА БЕОГРАДА

Година LXVI Број 21

17. фебруар 2022. године

Цена 265 динара

Скупштина Града Београда, на седници одржаној 14. фебруара 2022. године, на основу члана 12. Закона о главном граду („Службени гласник РС”, бр. 129/07, 83/14 – др. закон, 101/16 – др. закон, 37/19 и 111/21 – др. закон) и члана 31. Статута Града Београда („Службени лист Града Београда”, бр. 39/08, 6/10, 23/13, „Службени гласник РС”, број 7/16 – одлука УС и „Службени лист Града Београда”, број 60/19), донела је

СТРАТЕГИЈУ

ЗА СОЦИЈАЛНО УКЉУЧИВАЊЕ РОМА И РОМКИЊА НА ТЕРИТОРИЈИ ГРАДА БЕОГРАДА ЗА ПЕРИОД 2022– 2032. ГОДИНЕ

Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња на територији града Београда за период 2022–2032. године подржао је програм Немачке развојне сарадње „Инклузија Рома и других маргинализованих група у Србији”

ЛИСТА СКРАЋЕНИЦА

АП	Акциони план
ГО	Градска општина
ГЦСР	Градски центар за социјални рад
ГИЗ	Немачка организација за међународну сарадњу
ГИС	Географски информациони систем
ДГЗИ	Дирекција за грађевинско земљиште и изградњу
ДЗ	Дом здравља
ЕУ	Европска унија
ИПА	Инструмент за предприступну помоћ
ЈЛС	Јединице локалне самоуправе
ЈКП БВК	Јавно комунално предузеће „Београдски водовод и канализација”
ЛАПЗ	Локални акциони план запошљавања
МГСИ	Министарство грађевинства, саобраћаја и инфраструктуре
МЗ	Министарство здравља
МПНТР	Министарство просвете, науке и технолошког развоја
МУП	Министарство унутрашњих послова
МТ	Мобилна тим за социјално укључивање Рома и Ромкиња на локалном нивоу
НСЗ	Национална служба за запошљавање
ОСИ	Особе са инвалидитетом
ОШ	Основна школа

ОЦД	Организације цивилног друштва
ПА	Педагошки асистенти
ПУ	Предшколска установа
ПГР	План генералне регулације
ППП	Припремни предшколски програм
ПРН	Подстандардно ромско насеље
РГ	Радна група
РЕФ	Фонд за образовање Рома
РЗС	Републички завод за статистику
РС	Република Србија
СЗ	Секретаријат за здравство
СИПП	Секретаријат за имовинске и правне послове
СКГО	Стална конференција градова и општина
СОДЗ	Секретаријат за образовање и дечију заштиту
ССЗ	Секретаријат за социјалну заштиту
СУГП	Секретаријат за урбанизам и грађевинске послове
СШ	Средња школа
УНИЦЕФ	Дечији фонд Уједињених нација
ЦОР	Циљеви одрживог развоја
ШООО	Школа за основно образовање одраслих

1. УВОД

Влада Републике Србије је на седници одржаној 3. марта 2016. године усвојила Стратегију за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2016. до 2025. године („Службени гласник РС”, број 26/16). Овај документ је настао из потребе да се на један системски и свеобухватан начин унапреде питања социјалног укључивања Рома и Ромкиња, како на националном, тако и на локалном нивоу уз коришћење искустава у спровођењу претходне Стратегије за унапређивање положаја Рома у Републици Србији (2009–2015) и полазних основа за израду важеће стратегије. Институционални ресурси за припрему и спровођење Стратегије чине Савет за унапређење положаја Рома и спровођење Декаде укључивања Рома, Канцеларија за људска и мањинска права, Тим за социјално укључивање и смањење сиромаштва, ресорна министарства која су задужена да воде јавне политике од интереса за остваривање стратешких мера, те премијерка Владе Републике, која у име Владе координира рад државних органа, као и органа јединица локалних самоуправа и јавних предузећа у вези са унапређењем положаја Рома и Ромкиња¹. Такође, формирано је и Координационо тело за праћење реализације Стратегије за социјално укључивање Рома и Ромкиња. Влада РС

¹ Закључак 05 Број: 035-6254/2015 од 8. јуна 2015. године.

је почетком фебруара 2022. усвојила Ревидирану стратегију за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период 2022–2030 (у даљем тексту: Ревидирана стратегија).

Роми су једна од најугроженијих друштвених група у нашој земљи, те је циљ Владе Републике Србије да, кроз удружени напор читавог друштва, унапреди њихов положај како би се смањиле неједнакости које постоје између ромске националне мањине и осталог становништва. Ревидирана национална стратегија представља кључни стратешки документ који у периоду до 2030. год. настоји интензивирати рад институција на националном и локалном нивоу на плану веће социјалне укључености Рома и Ромкиња и сузбијању њихове дискриминације, кроз стварање услова за пун приступ остваривању људских права лица ромске националности. Стратегија покрива осам приоритетних области: борба против циганизма, сиромаштво и социјална искљученост, партиципација, образовање, становање, запошљавање, здравље и социјалну заштиту. Србија се усвајањем стратешког оквира у овој области на свом путу европских интеграција придружила земљама чланицама Европске уније (ЕУ), будући да је као основу за израду овог документа користила Оквир за националне стратегије за интеграцију Рома, који је Европска комисија заједно са Европским парламентом прописала за земље чланице ЕУ. Ово уједно осигурава наставак сарадње и подршке ЕУ Србији на плану унапређења положаја Рома и Ромкиња. Поред поменутог оквира, Ревидирана стратегија је заснована на важећим стратегијама и прописима којима су уређена поједина питања од значаја за унапређење положаја Рома и Ромкиња у свих 5 области социјалног укључивања, али и на опредељењу државе да развија програме унапређења положаја Рома и Ромкиња исказаним Оперативним закључцима са семинара „Социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији“ (за период 2015–2017. године)² и Акционом плану за поглавље 23³.

Ревидирана стратегија је предвидела децентрализацију послова у вези са инклузијом Рома, те је њоме планирано спровођење великог броја мера управо на локалном нивоу, уз наглашавање одговорности локалних органа власти. Разлози за ово су бројни. Многе јединице локалне самоуправе (ЈЛС) располажу локалним механизмима (координатори за ромска питања, мобилни тимови, педагошки асистенти, здравствене медијаторке и сл) захваљујући којима могу да управљају и спроводе инклузивне јавне политике. Такође, Закон о локалној самоуправи обавезује ЈЛС да се старају о остваривању људских и мањинских права на својој територији. А оставривање права на образовање, рад, одговарајуће становање, примарну здравствену заштиту и социјалну заштиту се управо остварује на локалном нивоу – посредством органа ЈЛС или локалних испостава републичких органа. Такође, општине и градови поседује информације са терена о реалним проблемима и потребама ромске популације, на основу којих лакше могу да планирају и спроводе мере и активности, и на тај начин отклоне узроке отежаног приступа правима и структурног сиромаштва припадника ромске националности. Управо су ово били разлози зашто је Ревидирана стратегија истакла потребу да и локалне самоуправе усвоје локалне јавне политике у овој области, које ће бити усклађене са реалним локалним економским и социјалним развојем, те да обучавају стручне тимове у ЈЛС који ће бити способни да припреме и управљају спровође-

њем локалних стратегија. Додатна одговорност локалних власти лежи у обезбеђивању средства, како у локалном буџету, тако и из екстерних извора (републички буџет, донаторска средстава, ИПА фондови итд), за успешно спровођење мера социјалног укључивања Рома на својој територији.

Град Београд је препознао важност припреме и усвајања Стратегије за социјално укључивање Рома и Ромкиња на територији града Београда у периоду 2022–2032. (у даљем тексту: Стратегија), те је у складу са одредбама члана 25. Статута Града Београда („Службени лист Града Београда” година ЛП број 29) покренуо процедуру за припрему нацрта овог документа. Реч је о првом таквом документу јавне политике у области социјалног укључивања Рома на територији града Београда. Нацрт је израђен уз поштовање одредби Закона о планском систему („Службени гласник РС”, број 30/18) и пратећих уредби.

Градначелник града Београда је дана, 26. априла 2021. донео Решење о образовању Радне групе (РГ) за израду ове Стратегије у следећем саставу:

1. Наташа Станисављевић, председник РГ, Секретаријат за социјалну заштиту;
2. Јасмина Ивановић, заменик председника РГ, Секретаријат за социјалну заштиту;
3. Милош Михајловић, члан, Секретаријат за социјалну заштиту;
4. Јелена Вујовић, заменик члана, Секретаријат за социјалну заштиту;
5. Горан Благојевић, члан, Секретаријат за имовинске и правне послове;
6. Славица Савић, заменик члана, Секретаријат за имовинске и правне послове;
7. Ана Познановић, члан, Секретаријат за образовање и дејчу заштиту;
8. Саша Стојановић, заменик члан, Секретаријат за образовање и дејчу заштиту;
9. Горан Марковић, члан, Секретаријат за здравство;
10. Даница Бурсаћ, заменик члана, Секретаријат за здравство;
11. Жељко Бистрички, члан, Градски центар за социјални рад;
12. Александра Јевтовић, заменик члана, Градски центар за социјални рад;
13. Стефана Ђуковић, члан, Градско правобранилаштво;
14. Александра Јокић, заменик члана, Градско правобранилаштво;
15. Кристина Илинка Радовић, члан, Секретаријат за урбанизам грађевинске послове;
16. Јелена Голијан, заменик члана, Секретаријат за урбанизам грађевинске послове;
17. Бранислава Познановић, члан, Национална служба за запошљавање;
18. Тамара Мандић, заменик члана, Национална служба за запошљавање;
19. Марина Бабовић, члан, Немачка организација за међународну сарадњу – ГИЗ;
20. Ивана Симоновић, заменик члана, Немачка организација за међународну сарадњу – ГИЗ;
21. Бранислава Жарковић, члан, HAUSING CENTER;
22. Марко Финци, заменик члана, HAUSING CENTER;
23. Драган Ђорђевић, члан, Национални савет ромске националне мањине;
24. Соња Митровић Лукић, заменик члана, Национални савет ромске националне мањине;
25. Славица Васић, члан, Ромска невладина организација „Ромски женски центар Бибија”;
26. Светлана С. Илић, заменик члана, Ромска невладина организација „Ромски женски центар Бибија”;

² Оперативне закључке је 9. септембра 2015. године потпредседница Владе проф. др Зорана Михајловић упутила надлежним државним органима са молбом да их у наредне две године реализују

³ Нацрт Акционог плана из августа 2015. године.

27. Бранислав Митровић, члан, Асоцијација педагошких асистената Србије;

28. Верица Јовановић, заменик члана, Асоцијација педагошких асистената Србије;

29. Светлана Илић, члан, Удружење грађана „Асоцијација здравствених медијаторки“;

30. Татјана Станковић, заменик члана, Удружење грађана „Асоцијација здравствених медијаторки“;

31. Синиша Маринковић, члан, Асоцијација координатора за ромска питања;

32. Метија Кадријевић, заменик члана, Асоцијација координатора за ромска питања.

Током израде овог документа спроведене су следеће фазе у процесу стратешког планирања:

– припремљена ситуациона анализа са SWOT анализом за пет области – становање, образовање, запошљавање, здравље и социјална заштита;

– дефинисан општи циљ и посебни циљеви за сваку приоритетну област, заједно са индикаторима за мерење учинка;

– идентификоване су мере које доприносе остварењу постављених циљева заједно са индикаторима за мерење учинка;

– израђен је Акциони план за спровођење Стратегије у периоду 2022–2024. који садржи активности, носиоце реализације и партнере, временски оквир и потребна финансијска средства за реализацију активности према изворима финансирања.

Током припреме нацрта документа организоване су следеће радионице и састанци:

– Уводна једнодневна радионица – одржана је 14. јула 2021. током које је усаглашена методологија за израду Стратегије и договорен временски оквир за прикупљање података за ситуациону анализу;

– Дводневна радионица за развој ситуационе анализе са SWOT анализом, одржана је 29–30. новембра 2021. током које је финализиран нацрт ситуационе анализе и урађена SWOT анализа за пет области: образовање, становање, запошљавање, здравствена заштита и социјална заштита;

– Фокус група са представницима ромских ОЦД за развој ситуационе анализе са SWOT анализом, одржана је 30. новембра 2021. током које је презентован нацрт ситуационе анализе и SWOT анализа за пет области: образовање, становање, запошљавање, здравствена заштита и социјална заштита, те прикупљени коментари и предлози цивилног сектора;

– Дводневна радионица за израду циљева и мера са показатељима учинка, одржана је 12–13. јануара 2022. током које су дефинисани: визија, општи циљ, посебни циљеви и мере у свакој од пет области инклузије Рома и Ромкиња;

– Дводневна радионица за израду нацрта Акционог плана за спровођење Стратегије у периоду 2022–2024. је одржана 7–8. фебруара 2022.

1.1. Консултације за заинтересованим странама

Консултације са заинтересованим странама су биле иманентан процес током израде нацрта Стратегије за социјално укључивање Рома и Ромкиња на територији града Београда за период од 2022. до 2032. године и спровођене су од самог почетка израде овог документа. Превасходни циљ консултација је био прикупљање информација о тренутном стању и проблемима у областима социјалне инклузије ромске националне мањине на територији Града Београда, као и повратних информација о предложеним променама које треба да се постигну спровођењем Стратегије. Поред тога,

консултације су имале за циљ и да се утврде мишљења и ставови према предложеним опцијама, мерама и решењима, као и да се прикупе додатни предлози о могућим правцима акције.

С обзиром на то да је партиципација Рома и Ромкиња веома важна тема која мора бити заступљена у свакој области њиховог друштвеног живота, а полазећи од установљене добре праксе на нивоу Града Београда која омогућава представницима заинтересоване јавности да као чланови радне групе учествују у процесу израде нацрта документа јавне политике, представници организација ромског цивилног друштва били су укључени Радну групу за израду нацрта Стратегије за социјално укључивање Рома и Ромкиња на територији Града Београда за период од 2022. до 2032. године и пратећег Акционог плана. Основни циљ овог приступа јесте обезбеђивање координираног праћења политика за инклузију Рома од стране цивилног друштва које делује на територији града Београда, као и њихов допринос у обликовању јавних послова у овој области. Чланови Радне групе за израду нацрта Стратегије, поред Женског ромског центра „Бидија“, били су и представници три струковне асоцијације: координатора за ромска питања, педагошких асистената, као и здравствених медијаторки. Њихова подршка у процесу израде овог важног документа и њихова активна партиципација не представља само другачији начин деловања на плану њиховог социјалног укључивања, већ је и снажан допринос оснаживању ромске заједнице.

Додатно, консултације са организацијама цивилног друштва које предводе Роми и Ромкиње спроведене су и кроз организацију фокус групе са њиховим представницима, а након израђене ситуационе анализе. Након прикупљања података за анализу стања, како званичних тако и оних који нису доступни у тзв. званичној статистици, фокус група са представницима организација ромског цивилног друштва била је својеврсна допуна напорима Града Београда у обезбеђивању релевантних података о стању у ромским заједницама на терену и њиховој адекватној анализи.

Процес консултација је обухватао и прикупљање писаних предлога, коментара и сугестија заинтересованих страна након израде сваког од четири нацрта, тј. радних верзија стратешког документа, а у циљу провере и побољшања предлога основних решења и унапређења документа јавне политике. У овом делу процеса консултација фокус је био на додатној провери налаза ситуационе анализе, као и на унапређењу утврђених предлога опција и решења на састанцима радне групе, како би се у највећој могућој мери узела у обзир перспектива предлагача.

2. СТРАТЕШКИ И ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ОКВИР НА ЛОКАЛНОМ НИВОУ

С обзиром да је овај плански документ усклађен са циљевима и мерама националне Стратегије за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2016. до 2025. године, очигледна је његова веза и усклађеност са релевантним међународним и европским прописима и документима у области заштите људских и мањинских права, на чијим изворима је израђена и национална Стратегија. Међу најзначајним документима су они усвојени у Уједињеним нацијама (Универзална декларација о људским правима, Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима, Међународни пакт о грађанским и политичким правима, Међународна конвенција о укидању свих облика расне дискриминације, Декларација УН о сузбијању насиља над женама, Конвенција о правима детета, Декларација о правима припадника националних или етничких, верских

или језичких мањина итд), Савету Европе (Конвенција за заштиту људских права и основних слобода, Европска социјална повеља, Стразбуршка декларација о Ромима, Конвенција о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици, те многобројне препоруке, декларације и резолуције Савета Европе које су посвећене уређењу права Рома у области образовања, здравља, становања, рада и економског оснаживања) и Европске уније (Оквир ЕУ за националне стратегије за интеграцију Рома и Ромкиња).

2.1. Агенда 2030 и принцип да нико не буде изостављен

Усклађивање Стратегије за социјално укључивање Рома и Ромкиња на територији Града Београда за период од 2022. до 2032. године са циљевима одрживог развоја и Агендом 2030 подржале су владе Швајцарске и Немачке у оквиру пројекта „Реформа јавних финансија – Агенда 2030“, који имплементира Немачка организација за међународну сарадњу – ГИЗ

Стратегијом за социјално укључивање Рома и Ромкиња на територији града Београда за период 2022–2032. године доприноси се реализацији циљева из Агенде 2030 за одрживи развој, као веома значајног глобалног концензуса које су 2015. године постигле државе, међу којима је и Република Србија, у циљу стварања бољег, просперитетнијег, безбеднијег и стабилнијег света у коме нико неће бити изостављен. Агенда 2030 и Циљеви одрживог развоја пружају прилику за укључивање ромске популације и борбу против антицинизма.

Општи циљ Стратегије, посебни циљеви и мере, доприносе реализацији оних циљева одрживог развоја (ЦОР) који су усмерени на окончање сиромаштва (ЦОР 1), обезбеђење приступа храни (ЦОР 2), обезбеђење здравог живота и благостања (ЦОР 3), обезбеђење приступа инклузивном и квалитетном образовању (ЦОР 4), постизање родне равноправности и оснаживања свих жена и девојчица (ЦОР 5), постизање универзалног и једнаког приступа безбедној и приуштивој пијаћој води и санитарним и хигијенским условима (ЦОР 6), обезбеђење универзалног приступа ценовно приуштивим, модерним и одрживим енергетским услугама (ЦОР 7), остваривање права на достојанствен рад и постизање пуне и продуктивне запослености (ЦОР 8), смањење неједнакости (ЦОР 10), приступ адекватном, безбедном и приступачном становању и основним услугама, као и унапређењу неусловних насеља (ЦОР 11), и промоцији инклузивног друштва и обезбеђење приступа правди за све и изградњу делотворних, одговорних и инклузивних институција на свим нивоима (ЦОР 16).

Циљ одрживог развоја 4. има за циљ да обезбеди инклузивно и квалитетно образовање за све посебно за оне у рањивим ситуацијама као што су Роми. Посебним циљем Стратегије за социјално укључивање Рома и Ромкиња на територији града Београда за период 2022–2032. у области образовања: „Обезбеђивање пуне укључености деце и младих ромске националности у предшколско, основно, средње и високо образовање уз повећање делотворности и ефикасности механизма за борбу против дискриминације и циганизма као облика расизма“, као и мерама које ће бити предузете у циљу остваривања посебног циља, доприноси се остваривању ЦОР. 4.1 – обезбеђивање да девојчице и де-

чаји ромске националности заврше квалитетно основно и средње образовање, 4.2 – обезбеђивање да девојчице и дечаки ромске националности имају приступ квалитетном развоју у раном детињству и предшколском образовању.

Људско право на достојанствен рад у циљу обезбеђења прихода довољних за адекватан животни стандард, препознато је у Стратегији посебним циљем у области запошљавања: „Унапређење запошљивости и запошљавања Рома и Ромкиња на локалном тржишту рада“, мерама које ће бити предузете у циљу остваривања посебног циља, доприноси се остваривању ЦОР.8.5 – постизање пуне и продуктивне запослености и достојанственог рада за све мушкарце и жене као и борба против дискриминације у запошљавању и промовисању безбедног и сигурног окружења за све раднике/це, ЦОР.8.3 – промовисање развојно оријентисане политике које подржавају стварање достојанствених послова, предузетништво, креативност и иновативност.

Полазећи од дефиниције Светске здравствене организације по којој „здравље није само одсуство болести већ и потпуно физичко, психичко и друштвено благостање“ Стратегија указује на специфичности стања здравља и здравствене заштите Рома и на специфичности положаја појединих група (деца, жене у репродуктивном периоду, одрасли) унутар ромске популације. Поред тога Стратегија указује и на то како изузетно лоши услови живота утичу на здравље Рома. На основу свега тога Стратегијом је утврђено да је посебан циљ у области здравствене заштите „Повећање обухвата и унапређење приступа Рома и Ромкиња услугама здравствене заштите уз пуно остваривање права на здравље“ доприноси остваривању ЦОР.3.2 – окончати смртне случаје који се могу спречити код новорођенчади и деце млађе од пет година, ЦОР.3.7 – обезбедити приступ услугама које се односе на пуно и репродуктивну здравствену заштиту укључујући планирање породице, информисање и образовање.

Циљеви одрживог развоја 11 и 6. Агенде 2030 указују на важност адекватних услова становања, укључујући основне санитарне погодности. Приступ безбедном становању са основном инфраструктуром је кључни аспект социјалне укључености Рома и Ромкиња. Посебним циљем Стратегије у области становања: „Унапређење услова становања Рома и Ромкиња“, као и мерама у овој области којима ће се обезбедити да Роми остваре приступ одговарајућем и приступачном становању уз правну сигурност поседа, пијаћој води, адекватним санитарним условима и сл. укључујући побољшање услова у постојећим насељима, доприноси се остваривању Циљева одрживог развоја 6.1 – постизање универзалног и једнаког приступа безбедној и приуштивој пијаћој води за све, 6.2 – постизање адекватног и једнаког приступа санитарним и хигијенским условима за све, 7.1. – обезбедити универзални приступ економски прихватљивим, поузданим и модерним енергетским услугама, 11.1-приступ адекватном, безбедном и приступачном становању и основним услугама и унапређењу неусловних насеља.

Посебним циљем Стратегије у области социјалне заштите: „Побољшање приступа Рома и Ромкиња правима и услугама социјалне заштите“, као и посебним мерама у оквиру овог циља доприноси се Циљевима одрживог развоја: 1.3 – примена одговарајућих националних система социјалне заштите и мера за све, укључујући најугроженије и постићи довољно велики обухват сиромашних и рањивих, ЦОР.2.1 – окончање глади и осигурање приступа свим људима, а посебно сиромашнима и лицима у рањивим околностима, укључујући одојчад, безбедној, нутритивној и довољној исхрани током целе године, ЦОР 5.2 – елиминисати све облике насиља над женама и девојчицама, укључујући трговину људима, сексуалне и друге облике експлоатације, ЦОР.5.3

– елеминисати све штетне праксе као што су дечији, рани и прислини бракови, ЦОР.16.2 – окончати злоупотребу, експлоатацију, трговину и све облике насиља и тортуре над децом, ЦОР.16.9 – обезбедити законски идентитет, укључујући регистрацију приликом рођења.

2.2. Локална планска документа и документи јавних политика

Град Београд је један од учесника у планском систему који у складу са својим надлежностима треба да: планира локалне јавне политике, анализира њихове ефекте, припрема и усваја планска документа, спроводи и прати њихову реализацију, као и да вреднује њихове учинке у циљу преиспитивања и унапређења јавних политика у будућности.

У моменту израде ове стратегије, Град Београд је имао следећа важећа планска документа:

- Стратегију развоја Града Београда до 2021. године⁴;
- План јавног здравља Града Београда за период 2020–2026. година⁵.

Радна група је током припреме нацрта овог документа узела у обзир следеће циљеве, мере и активности које су дефинисане постојећим планским документима Града Београда, како би Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња на територији града Београда била са њима усклађена:

Табела 1: Стратешки циљеви, приоритети и мере Града Београда који се односе на социјално укључивање Рома и Ромкиња у кровном планском документу

СТРАТЕШКИ ЦИЉ 1. Конкурентна привреда базирана на знању	
ПРИОРИТЕТ 4. Развој људских ресурса за потребе тржишта рада	
МЕРА 1. Спровођење постојећих и креирање нових активних мера запошљавања	В) Програми подстицања запошљавања теже запошљивих лица путем јавних радова
МЕРА 2. Јачање компетенција и повећање пословних могућности за раниве групе	А) Реализација програма обуке, стручне праксе и стицања посебних практичних знања за потребе тржишта рада; Б) Организација специјализованих сајмова запошљавања; В) Развој самоуслужних станица за незапослене у општинама; Г) Развијање центара за информисање и професионално саветовање и клубове за тражење посла
СТРАТЕШКИ ЦИЉ 7. Унапређена друштвена кохезија	
ПРИОРИТЕТ 1. Диверсификоване, доступне и квалитетне социјалне услуге	
МЕРА 1. Израда обједињене евиденције корисника социјалних права и услуга	Б) Препознавање и обухват грађана и група који системским мерама нису укључени у програме социјалне заштите; В) Мапирање корисника социјалних права и услуга
МЕРА 2. Подизање ефикасности система социјалне заштите	Б) Стабено збрињавање припадника ромске популације у адекватном алтернативном смештају; В) Смањење броја неформалних насеља и колективних центара на територији града Београда
МЕРА 3. Формирање стамбене политике Града и унапређење политике социјалног становања	Г) Израда и усвајање локалног акционог плана за унапређивање услова становања Рома и Ромкиња
МЕРА 4. Унапређење приступа и квалитета васпитања и образовања	В) Обогаћивање програма за децу и родитеље, реализацијом кампање „Првих 1000 дана”, програма „Београдски беби клуб” и програма јачања родитељских компетенција; Г) Унапређење кадровских потенцијала у установама за реализацију специјалних програма за рани развој
МЕРА 5. Подизање квалитета организације и доступности здравствене заштите	В) Јачање системских капацитета у области заштите права пацијената и обавештености корисника здравствених услуга; Г) Обезбеђивање услова за брзо реаговање здравствених установа у елементарним и другим непогодама и ванредним приликама

Извор: Стратегија развоја Града Београда – Стратешки циљеви, приоритети и мере одрживог развоја до 2021.

4 https://www.beograd.rs/images/file/8482b593767213b8926a3fc6988eca50_1021365819.pdf
5 https://www.beograd.rs/images/data/bd6540a12b7b7bfb7d79f4282d17f7b_2637487639.pdf

Табела 2: Специфични циљеви и активности Града Београда који се односе на социјално укључивање Рома и Ромкиња у области јавног здравља

СПЕЦИФИЧНИ ЦИЉ 2.1 Развој програма промоције здравља и превенције болести	
АКТИВНОСТИ:	– Предлагање, израда и реализација програма из области здравствене заштите мајке и детета, подршке раном развоју и родитељству – Предлагање, израда и реализација програма из области здравствене заштите старијих особа
СПЕЦИФИЧНИ ЦИЉ 2.3 Смањење неједнакости у здрављу повећањем доступности услуга посебно осетљивим групама	
АКТИВНОСТ:	– Предлагање и примена додатних мера здравствене и социјалне заштите посебно осетљивих група становништва
СПЕЦИФИЧНИ ЦИЉ 4.1 Праћење индикатора стања животне средине у Београду	
АКТИВНОСТИ:	– Праћење и контрола квалитета здравствене исправности воде за пиће и процена утицаја на здравље становништва – Спровођење програма превентивно-здравствене заштите вулнерабилних група – деца у предшколским установама и школама, социјално-материјално угрожених категорија и др. кроз системску контролу исхране и санитарно-хигијенских услова
СПЕЦИФИЧНИ ЦИЉ 6.3 Предлагање мера за унапређење доступности здравствене заштите, квалитета рада, задовољства корисника и запослених у здравственим установама	
АКТИВНОСТИ:	– Повећање удела превентивних прегледа и обухвата циљних популација скрининг прегледима у примарној здравственој заштити – Унапређење вођења хроничних незаразних болести и превенција компликација

Извор: План јавног здравља Града Београда за период 2020–2026. година

Град Београд има 17 градских општина, које су и саме учеснице у планском систему и које, у складу са својим надлежностима, такође припремају, спровode и прате реализацију локалних јавних политика у различитим областима. Неке од њих су своје прве локалне акционе планове у области унапређења положаја ромске популације на својој територији усвојиле 2015. године, а тренутно шест од 17 београдских општина има важећи плански документ у овој области, и то: ГО Барајево, ГО Чукарица, ГО Лазаревац, ГО Младеновац, ГО Сурчин и ГО Звездара.

2.3. Институционални оквир у области социјалног укључивања Рома и Ромкиња

Локални механизми који имају за циљ да оперативно олакшају приступ остваривању права и инклузију ромске популације постоје на нивоу градске управе Града Београда, и то Сектор за унапређење положаја Рома у Секретаријату за социјалну заштиту, док слични механизми постоје и на нивоу градских општина. Конкретно, координатори за ромска питања су именовани у шест београдских општина – Барајево, Чукарица, Обреновац, Палилула, Сурчин и Звездара.

Основна улога координатора за ромска питања јесте да као представник градске општине пружа стручну и техничку помоћ ромској заједници на њеној територији у циљу одговарања на потребе ромске националне мањине и унапређења њеног социоекономског положаја. Такође, он учествује и у дефинисању приоритета и прати спровођење локалних стратешких мера за инклузију Рома. У три градске општине – Барајево, Чукарица и Палилула, радно место координатора за ромска питања је систематизовано Правилником о унутрашњој организацији и систематизацији општинске управе, те је реч о службеницима који су запослени на основу Уговора о раду на неодређено време. У осталим општинама координатори за ромска питања су ангажовани на основу Уговора о делу или Уговора о привременом и повременом пословима. Међутим, ово не значи

да у осталим београдским општинама не постоје службеници који се у оквиру својих редовних послова и задужења на радном месту које обављају, делимично не баве и пословима које обавља координатор за ромска питања. Тако у шест градских општина – Младеновац, Нови Београд, Савски Венац, Сопот, Вождовац и Земун ови послови су придодати другим службеницима, који најчешће раде у оквиру одељења или одсека за друштвене делатности. У ГО Младеновац и ГО Земун ове послове обављају чланови општинског Већа, који су ресорно задужени за социјална питања и/или националне мањине.

Мобилна јединица/тим за социјално укључивање Рома и Ромкиња на локалном нивоу формирана је у три београдске општине – Звездара, Младеновац и Чукарица. Оперативни капацитети Мобилног тима засновани су, пре свега, на чињеници да су његови чланови запослени у локалним институцијама и установама (координатор за ромска питања, представник Центра за социјални рад, представник локалне филијале Националне службе за запошљавање, предстваник Дома здравља, педагошки асистент, здравствене медијаторка итд) и да раде на пословима који су у вези са остваривањем права Рома и Ромкиња, те су непосредно упознати са проблематиком у овој области. Његова улога је да ради на подстицању директне примене дефинисаних стратешких мера у локалним органима и установама, обилази ромска насеља на основу утврђеног плана, сарађује са Националним саветом ромске националне мањине и организацијама цивилног друштва, извештава органе јавне управе о проблемима у вези са применом стратешких мера, те припрема иницијативе и пројекте којима се осигурава сарадња локалних организација и партнера у процесу унапређења положаја Рома и Ромкиња.

Поред координатора за ромска питања и мобилних тимова, на територији града Београда су ангажовани и педагошки асистенти и здравствене медијаторке. У 15 београдских општина је ангажовано укупно 40 педагошких асистената (24 жене и 16 мушкараца), који раде на повећању обухвата деце ромске националности у основним школама (ОШ) и предшколским установама (ПУ). Њихов задатак је да пружају континуирану подршку деци из ромских породица у похађању наставе, како би ученици могли да искористе све предности образовања и превазиђу тешкоће са којима се суочавају током школовања. Педагошки асистенти су ангажовани у 38 ОШ (од укупно 202 ОШ), као и у ПУ „Звездара” и Школи за основно образовање одраслих „Буро Салај”. Највише педагошких асистената је ангажовано у основним установама на територији ГО Чукарица (5), ГО Палилула (6), ГО Земун (7) и ГО Звездара (5), док у ГО Врачар и ГО Стари Град нема ангажованих асистената. Досадашња сарадња педагошких асистената са релевантним локалним институцијама је, од стране представника ГО који су сакупљали податке за израду анализе стања, окарактерисана као одлична и задовољавајућа у шест од 15 београдских општина, док је у две ГО (Обреновац и Сурчин) констатовано да сарадња не постоји, односно да није задовољавајућа. За остале општине не постоје подаци о квалитету сарадње локалних институција са ангажованим педагошким асистентима.

Анализа је показала, да број ангажованих педагошких асистената не задовољава постојеће потребе, те је према сакупљеним подацима са терена потребно ангажовање најмање још 15 асистената и то у следећим основним школама: ОШ „Јован Јовановић Змај” Обреновац; ОШ „Живојин Перић” Стублине; ОШ „Никола Тесла” Сकेла; ОШ „Јефимија” Обреновац; ОШ „Љубомир Аћимовић” Обреновац; ОШ „Филип Вишњић” Палилула; ОШ „Олга Петров” Падинска

скела и издвојено одељење у Јабучком риту; ОШ „14. октобар” Раковица; ОШ „Коста Абрашевић” Ресник; ОШ „Коста Ђукић” Младеновац; ОШ „Момчило Живојиновић” Младеновац, као и у предшколским установама – ПУ „Јелица Обрадовић” Младеновац и ПУ „Полетарац” Барајево.

Здравствене медијаторке представљају важану спону у ефикасном повезивању здравственог система и грађана неформалних ромских насеља, како би се омогућило што бољи увид здравствених установа у стање у овим насељима и повећао број правовременог јављања лекару. Оне воде евиденцију о здравственом стању житеља неформалних насеља, раде на подизању свести о неопходности вакцинације деце, о значају правилне исхране, хигијенских навика, заштити од заразних болести, планирању породице, као и о штетности психоактивних супстанци. На територији града Београда је ангажовано 20 здравствених медијаторки у 16 ГО – Барајево (1), Чукарица (2), Лазаревац (1), Младеновац (1), Обреновац (1), Палилула (3), Раковица (1), Звездара (2), Вождовац (1), Гроцка (1), Нови Београд (1), Земун (1) и Сурчин (1), Стари град (1), Врачар (1), Савски венац (1). Према исказаним потребама београдских општина потребно је ургентно њихов број најмање удвостручити. Све ГО које имају успостављен овај локални механизам указују на одличну или добру сарадњу локалних институција са здравственим медијаторкама, што је доринело повећању обухвата примарном здравственом заштитом ромске популације у овим општинама.

Табела 3: Преглед локалних механизма за социјално укључивање Рома и Ромкиња у београдским општинама

Градска општина	Координатор за ромска питања	Мобилна јединица/тим	Педагошки асистенти	Здравствене медијаторке
1. БАРАЈЕВО	X	-	X	X
2. ЧУКАРИЦА	X	X	X	X
3. ГРОЦКА	-	-	X	X
4. ЛАЗАРЕВАЦ	-	-	X	X
5. МЛАДЕНОВАЦ	-	X	X	X
6. НОВИ БЕОГРАД	-	-	X	X
7. ОБРЕНОВАЦ	X	-	X	X
8. ПАЛИЛУЛА	X	-	X	X
9. РАКОВИЦА	-	-	X	X
10. САВСКИ ВЕНАЦ	-	-	X	X
11. СОПОТ	-	-	X	-
12. СТАРИ ГРАД	-	-	-	X
13. СУРЧИН	X	-	X	X
14. ВОЈДОВАЦ	-	-	X	X
15. ВРАЧАР	-	-	-	X
16. ЗЕМУН	-	-	X	X
17. ЗВЕЗДАРА	X	X	X	X

Извор: Упитник за прикупљање података за припрему ситуационе анализе за потребе израде Стратегије за социјално укључивање Рома и Ромкиња на територији града Београда

Може се закључити да две београдске општине – Чукарица и Звездара имају успостављене све локалне механизме у овој области, док највећи број ГО има успостављена два или три механизма за социјално укључивање Рома и Ромкиња.

Савет за унапређење положаја Рома није формиран као радно тело Скупштине Града Београда, али је ово тело основано при скупштини две београдске општине – Гроцка и Сурчин. У састав ових тела улазе и представници ромске националне мањине. Додатно, у најмање 2/3 од укупног броја градских општина формиран су други савети и комисије у областима које могу бити од значаја за инклузију

Рома и Ромкиња, као што су: савет за здравље, савет/коми-сија за родну равноправност, савет за запошљавање, савет за друштвене делатности, савет за комуналне послове и урбанизам, савет за социјална питања итд. У седам ГО – Младеновац, Сурчин, Вождовац, Звездара, Лазаревац, Раковица и Барајево у састав ових савета као чланови улазе и предствници ромске заједнице.

Организације цивилног друштва (ОЦД) које заступају интересе ромске заједнице могу бити драгоцени партнери у оперативном спровођењу стратешких мера за инклузију Рома. С обзиром на њихов непосредан рад са корисницима на терену и поседовање информација о стварним потребама и проблемима, ромска удружења су значајна и као партнери у припреми и спровођењу пројеката који имају за циљ унапређење положаја ромске популације. На основу података сакупљених од градских општина, на територији Града Београда активно делује најмање 40 ОЦД које заступају интересе Рома и Ромкиња. Ове организације су најбројније у Лазаревцу (10), Младеновцу (8) и Звездари (6).

Табела 4: ОЦД које заступају интересе Рома и Ромкиња на територији Града Београда

Градска општина	Назив ОЦД
1. ЧУКАРИЦА	1. „Друштво Ром“ Чукарица, 2. „Ромски глас“ Чукарица
1. ГРОЦКА	1. „Центар за будућност Рома“, 2. Ромски центар „Месем Ром“
3. ЛАЗАРЕВАЦ	1. Удружење Рома „Корени“ – Лазаревац 2. Удружење Рома „Плави цвет“ – Медошевац 3. „Друштво Рома“ – Лукавица 4. „Удружење Рома Колубара“ Соколово 5. Удружење Рома „Ром“ Велики Црљени 6. „Женски Ромски Центар“ Велики Црљени 7. „Ромско Хуманитарно удружење Ром“ Лазаревац 8. „Ромски центар за стратегију развој и демократију“ 9. „Асоцијација за унапређење положаја националних мањина“ 10. „Центар за креативни развој“ – удружење за права мањина, деце и жена
4. МЛАДЕНОВАЦ	1. КУД „Романо ило“, 2. Друштво за едукацију, спорт, културу и социјално – економска питања „МОНИ“, 3. Удружење за помоћ и подршку „Хуман“, 4. Удружење грађана „Кала“, 5. Друштво за науку, просвету, образовање, културу и социјална питања „НЕНИС“, 6. Социјално образовни центар „Ром“, 7. Друштво за науку, просвету образовање, културу и социјална питања „Ром“, 8. Центар за заштиту људских и мањинских права и вредности „ОКО“
5. СТАРИ ГРАД	1. „СКРУГ“, 2. „Дечији ромски центар“, 3. Женски ромски центар „Бибија“, 4. Центар за права мањина
6. СУРЧИН	1. „Центар за инклузију Рома“ 2. „Ромско хуманитарно удружење Сурчин“ 3. „Удружење грађана за Петровчић“ 4. „Ромски центар Сурчин“
7. ЗЕМУН	1. Удружење грађана „РОМИ БАТАЈНИЦЕ“
8. ЗВЕЗДАРА	1. Удружење „Слобода“ 2. Удружење „Ромско срце“ 3. Удружење „Дечији центар Мали принц“ 4. Удружење „Аурора мине“ 5. Удружење „Ромски центар за права детета“ 6. Удружење „Отворено срце“
9. ОБРЕНОВАЦ	1. „Хуманитарни центар Ром Обреновац“ 2. „Информативно културни центар Радио Ром Обреновац“

Извор: Упитник за прикупљање података за припрему ситуационе анализе за потребе израде Стратегије за социјално укључивање Рома и Ромкиња на територији Града Београда

3. ОПИС ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА

Подручје главног града Београда заузима површину од 322.268 ha (уже градско подручје 35.996 ha) и административно је подељено на 17 градских општина: Чукарица, Во-

ждовац, Врачар, Нови Београд, Палилула, Раковица, Савски венац, Стари град, Земун, Звездара, Барајево, Гроцка, Лазаревац, Обреновац, Младеновац, Сопот и Сурчин. Највећа београдска општина је Палилула (44.661 ha), а најмања Врачар (292 ha). Поред поменутих урбаних центара (градских општина), Београд чини још 157 мешовитих и сеоских насеља. С аспекта развојних капацитета, Београд је најдоминантнији регион у Србији, у којем насеље Београд чини окосницу уз коју се економски и морфолошки трансформише и његово окружење, сачињено од мањих градских и сеоских насеља, мањег или већег степена самосталности. Према Регионалном просторном плану, административно подручја Града Београда дефинисано као функционални макрорегион.

Географски положај Београда чине две различите природне целине: Панонска низија северно и Шумадија јужно од Саве и Дунава. Најистакнутији облици у рељефу шумадијског подбрђа су Космај (628 m) и Авала (511 m). Терен се од југа, постепено, спушта према северу у виду пространих заравни, рашчлањених долинама потока и речица. Велика пластичност рељефа Београда, јужно од Саве и Дунава, чини да се град распостире преко многих брда (Баново, Лекино, Топчидерско, Канарево, Јулино, Петлово брдо, Звездара, Врачар, Дедиње). Северно од Саве и Дунава су алувијалне равни и лесна зараван, које су одвојене стрмим одсеком, високим и до 30 m. За просечну висину Београда, узима се апсолутна висина Метеоролошке опсерваторије са 132 m. Подручјем Београда, Дунав протиче у дужини од 60 km од Старих Бановаца до Гроцке, а Сава у дужини од 30 km, узводно од Обреновца до ушћа. Дужина речних обала Београда је 200 km. На том подручју се налази 16 речних острва, од којих су најпознатија: Ада Циганлија, Велико ратно острво и Грочанска ада. На подручју града су многобројне шуме, од којих су најбоље очуване на Космају, Авали, Трешњи, Липовичка, Топчидер, Обреновачка забран и шума Бојчин.

3.1. Демографски подаци

Према последњем попису становништва из 2011. године⁶ на територији града Београда је живело 1.659.440 становника (47,35% мушкараца и 52,65% жена) у укупно 604.134 домаћинстава. Највећа градска општина по броју житеља је Нови Београд са 212.104 становника, а најмања Сопот са 20.199 становника. Просечна старост становништва је 41,8 година. Према проценама Републичког завода за статистику број становника Београда у 2020. години⁷ је износио 1.694.480. Београдски регион је једини у земљи у коме број становника расте од последњег пописа, за разлику од осталих региона који су погођени депопулацијом. Међутим, тренд раста броја становника није заснован на природном прираштају, чија је стопа од 1992. године негативна као и у остатку Србије, већ је заснован на миграцијама и досељавању становника, најчешће из мање развијених делова земље. Услед негативног природног „обнављања“ становништва, старосна структура је у фази „дубоке демографске старости“ са тенденцијом пораста просечне старости становништва. Са смањењем фертилитета иде и смањење просечног броја домаћинстава, као и увећање удела једночланих и двочланих домаћинстава (има их више од 50%).

Административно подручје Београда чини 17 општина које карактерише неуједначен демографски развита са различитим трендовима демографског старења. У односу на

6 <https://popis2011.stat.rs/>

7 <https://publikacije.stat.gov.rs/G2021/Pdf/G20211181.pdf>

последњи попис, када је позитивна стопа природног прираштаја забележена једино у општинама Звездара и Сурчин, последњи подаци показују да све београдске општине имају негативан природни прираштај. Основни покретач депопулације и промена у старосној структури становништва управо је низак ниво рађања који не обезбеђује природно обнављање становништва, чему треба додати и посебно демографско ограничење у развоју становништва, а то је процес старења. Најстарије становништво имају градске општине: Стари град, Сопот, Барајево, Врачар и Савски венац.

Табела 5: Становништво у Београду према националној припадности према попису 2011.

Национална припадност	Република Србија		Област Војводине		Београдска област	
	Број	Удео у укуп. становн. (%)	Број	Удео у укуп. становн. (%)	Број	Удео у укуп. становн. (%)
УКУПНО	7186862	100	1931809	100	1659440	100
Срби	5988150	83,32	1289635	66,76	1505448	90,72
Роми	147604	2,05	42391	2,19	27325	1,65
Албанци	5809	0,08	2251	0,11	1252	0,08
Бошњаци	145278	2,02	780	0,04	1596	0,10
Бугари	18543	0,26	1489	0,08	1188	0,07
Буњевци	16706	0,23	16469	0,85	172	0,01
Власи	35330	0,49	170	0,009	182	0,01
Горанци	7767	0,11	1179	0,06	5328	0,32
Југословени	23303	0,32	12176	0,63	8061	0,49
Мађари	253899	3,53	251136	13,00	1810	0,11
Македонци	22755	0,32	10392	0,54	6970	0,42
Муслимани	22301	0,31	3360	0,17	3996	0,24
Немци	4064	0,06	3272	0,17	498	0,03
Румуни	29332	0,41	25410	1,31	1282	0,08
Руси	3247	0,05	1173	0,06	1301	0,08
Русини	14246	0,20	13928	0,72	245	0,01
Словаци	52750	0,73	50321	2,60	2104	0,13
Словенци	4033	0,06	1815	0,09	1539	0,09
Украјинци	4903	0,07	4202	0,21	418	0,03
Хрвати	57900	0,81	47033	2,43	7752	0,47
Црногорци	38527	0,54	22141	1,15	9902	0,60
Остали/ Нису се изјаснили/ Регионална припадност/ Непознато	290415	4,04	131086	6,79	71071	4,29

Извор: Попис 2011, Републички завод за статистику

Како се може закључити из претходне табеле, Београд спада у јединице локалне самоуправе са хомогеним националним саставом, јер је према Попису из 2011. године 90,72% његових грађана било српске националности, док највећу националну мањину чине Роми, којих званично према попису има 27.325, односно 1,65% становништва. Припадника свих осталих националних мањина појединачно има мање од 1% од укупног броја становника (укупно свих 7,7%), а међу најбројнијима су Црногорци (0,60%), Југословени (0,49%) и Хрвати (0,47%).

3.2. Општи подаци о ромској националној мањини

Како је већ поменуто, грађани ромске националности чине највећу националну мањину у Београду, а процењује се да је њихова бројност најмање два – три пута већа, иако их је на последњем попису регистровано 27.325. С обзиром да према Уставу Републике Србије грађани и грађанке нису дужни да се изјашњавају о својој националној припадности, број регистрованих Рома и Ромкиња није поуздан, а

процене се углавном заснивају на теренском раду локалних институција и ОЦД које непосредно раде у областима пружања услуга и оставривања и заштите права ове националне мањине. Такође, на овај број утичу и сталне миграције ромске популације ка Београду из осталих делова Србије, али и прилив повратника из иностранства на основу Споразума о реадмисији лица која незаконито бораве са ЕУ⁸ и и билатералних споразума о реадмисији⁹.

Према проценама представника градских општина¹⁰ највећи број Рома живи на Палилули (око 8.500), Обреновцу (око 8.000), Земуну (око 8.000), Звездари (око 5.000), Чукарици (између 4.000 и 5.000) и Гроцкој (око 4.000), док их је најмање на Старом Граду (према попису 116, без тренутне процене), Врачару (према попису 245, без тренутне процене) и Сопоту (према попису 148, тренутна процена 500).

Табела 6: Регистровани и процењени број Рома и Ромкиња у градским општинама Београда

Градска општина	Број регистрованих становника према Попису из 2011. ¹¹	Процењен број на основу података ГО из септембра 2021.
1. БАРАЈЕВО	252	950-1000
2. ЧУКАРИЦА	3.163	4.000-5.000
3. ГРОЦКА	855	4.000
4. ЛАЗАРЕВАЦ	650	3.000
5. МЛАДЕНОВАЦ	1.022	3.000
6. НОВИ БЕОГРАД	3.020	нема података
7. ОБРЕНОВАЦ	1.574	8.000
8. ПАЛИЛУЛА	5.607	8.500
9. РАКОВИЦА	600	1.350
10. САВСКИ ВЕНАЦ	237	нема података
11. СОПОТ	148	500
12. СТАРИ ГРАД	116	нема података
13. СУРЧИН	1.415	3.000
14. ВОЈДОВАЦ	1.169	3.000
15. ВРАЧАР	254	нема података
16. ЗЕМУН	5.599	8.000
17. ЗВЕЗДАРА	1.644	5.000
УКУПНО:	27.325	52.300 – 53.350 без података за 4 ГО

Према евиденцији Комесаријата за избеглице и миграције Републике Србије, у Београд се према споразумима о реадмисији 2019. год. вратило 192 лица¹², а 2018. укупно 306 лица¹³. Међутим, треба узети у обзир да је ово евиденција само оних повратника који су евидентирани преко Канцеларије за реадмисију на аеродрому „Никола Тесла” у Београду, те да је укупан број повратника свакако већи, а о њима се не води званична евиденција. Притом, Комесаријат води евиденцију повратника према националности у односу на укупан број враћених лица, а не према месту повратка, па је тако само могуће претпоставити да је број враћених лица ромске националности у Београд био на нивоу удела у укупном броју повратника, што је 2018. године износило 70,5%, а 2019. године 72%. Тако би се могло претпоставити да је у периоду 2018–2019. у Београд према споразумима о реадмисији присилно враћено најмање 350 лица ромске националности.

8 https://kirs.gov.rs/media/uploads/Readmisija/Sporazumi/Read_Sporazum_EU.pdf

9 <https://kirs.gov.rs/cir/readmisija/porazumi>

10 Упитник за прикупљање података за припрему ситуационе анализе за потребе израде Стратегије за социјално укључивање Рома и Ромкиња на територији Града Београда 2022–2032.

11 <https://www.stat.gov.rs/sr-latn/oblasti/popis/popis-2011/>

12 https://kirs.gov.rs/media/uploads/Readmisija/Izvestaji/Izvestaj_2019.pdf

13 https://kirs.gov.rs/media/uploads/Readmisija/Izvestaji/Izvestaj_2018.pdf

Табела 7: Роми по великим старосним групама, просечној старости и индексу старости према регионима на основу Пописа становништва из 2011.¹⁴

Старост	Република Србија		Београдски регион		Регион Војводине		Регион Шумадије и Западне Србије		Регион Јужне и Источне Србије		Регион Косово и Метохија
	градска	остала	градска	остала	градска	остала	градска	остала	градска	остала	
Укупно	89201	58403	22077	5248	19376	23015	9718	10931	38030	19209	...
0–19 год.	37523	23700	9964	2150	8408	9568	3861	4352	15290	7630	...
20–39	26728	17000	6678	1565	5785	6778	2893	3072	11372	5585	...
40–59	19177	12988	4333	1112	4064	5091	2181	2518	8599	4267	...
60 и више год.	5773	4715	1102	421	1119	1578	783	989	2769	1727	...
Просек	27,4	28,5	25,7	28,1	26,5	27,7	28,8	29,1	28,4	29,2	...
Индекс	0,15	0,20	0,11	0,20	0,13	0,16	0,20	0,23	0,18	0,23	...

Извор: Попис 2011, Републички завод за статистику

Просечна старост лица ромске националности која живе на територији града Београда је према последњем попису износила 25,7 година у градским насељима, односно 28,1 годину у сеоским насељима, што је знатно испод просечне старости становника главног града, која износи 41,8 година. Чак више од 2/5 ромске популације у Београду (44,3%) је млађе од 19 година, док је удео старих преко 60 година свега 5,6% и износи 1.523 лица. Око 30% ромске популације која живи у Београду је старосне доби између 20–39 година. Још једна специфична демографска одлика, у односу на целокупно становништво у коме преовлађује женска популација, односи се на то да су код ромске популације вишкови мушкараца карактеристични за све старосне категорије испод 60 година, што је одлика становништва с високим уделом младих, већом смртношћу жена у фертилној периоду, али и традиционалним схватањем и посвећивању веће пажње мушким потомцима.¹⁵

3.2.1. Образовање

Према званичној статистици највећи број Рома старијих од 15 година у Београду има завршену само основну школу (29%), а чак четвртина њих је без школске спреме или има непотпуно основно образовање (25,6%). Овакав низак ниво образовања изузетно неповољно утиче на ниску економску активност ромске популације на тржишту рада и њихову претежну радну ангажованост у „сивој зони“, и као такав је један од три кључна фактора тзв. „транс-генерацијског“ сиромаштва унутар ромске заједнице (поред лоших услова становања и високе незапослености). Више или високо образовање има свега 140 Рома и Ромкиња који живе у Београду.

Табела 8: Грађани ромске националности према школској спреми према Попису 2011

Укупно	Деца млађа од 15 година	Без школске спреме	Непотпуна основна школа	Основно образовање	Средње образовање	Више/ високо образовање	Непознато
27.325	9.487	3.180	3.804	7.914	2.554	140	246
100%	34,7%	11,7%	13,9%	29%	9,3%	0,5%	0,9%

Извор: „База података за праћење мера за инклузију Рома”, Републички завод за статистику, <http://www.inkluzijaroma.stat.gov.rs>

14 <https://pod2.stat.gov.rs/ObjavljenePublikacije/Popis2011/Romi.pdf>
15 <https://pod2.stat.gov.rs/ObjavljenePublikacije/Popis2011/Romi.pdf>

Предшколско образовање

У Београду има 17 предшколских установа које су основане за подручје сваке градске општине, а свака од њих свој васпитно-образовни рад са различитим узрасним групама деце организује у најмање три до преко 30 објеката на својој територији. Просечан број деце која су обухваћена предшколским васпитањем и образовањем на годишњем нивоу у Београду је последње три године износио 58.455, од чега је највише деце узраста од 3 до 5,5 година (50,4%).

Табела 9: Број деце обухваћене предшколским васпитањем и образовањем у Београду у школској 2018/2019, 2019/2020. и 2020/2021. години

Година	УКУПНО	Деца узраста 0–3 године	Деца узраста 3–5,5 година	Деца обухваћена припремним предшколским програмом	Обухват деце из осетљивих група предшколским образовањем
2018/2019.	57.355	11.408	29.234	16.713	1,73%
2019/2020.	58.865	13.164	29.359	16.342	2,00%
2020/2021.	59.147	13.329	29.779	16.039	1,89%

Извор: Упитник за прикупљање података за припрему ситуационе анализе за потребе израде Стратегије за социјално укључивање Рома и Ромкиња на територији града Београда

Према подацима Центра за истраживање јавних политика, обухват деце из осетљивих група (међу којима су и деца ромске националности) предшколским васпитањем и образовањем се последње три године креће од 1,73% до 2%. Веома мали број деце из осетљивих група има приступ програмима раног развоја, што значајно утиче на њихова постигнућа у каснијем школовању.

Нема прецизне евиденције колико је деце ромске националности последње три године похађао ове програме у Београду, пошто су установе дужне да воде ову евиденцију само ако се њихови родитељи при упису изјасне о националности. Приликом сакупљања података за ову анализу, Радна група се обратила свим ПУ на територији Београда, како би се стекао увид у број деце ромске национално-

сти која су у последње три године похађала предшколско образовање и васпитање. Приказ добијених података је дат у табели испод:

Табела 10: Број деце ромске националности која су обухваћена предшколским васпитањем и образовањем у 12 београдских општина у школској 2018/2019, 2019/2020. и 2020/2021. години

Година	УКУПНО	Деца узраста 0–3 године	Деца узраста 3–5,5 година	Деца обухваћена припремним предшколским програмом (ППП)
2018/2019.	219	21	73	125
2019/2020.	252	29	82	141
2020/2021.	229	11	74	144
Просек:	233,33	20,33	76,33	136,66

Извор: 12 ПУ на територији града Београда

Анализа добијених података из 12 београдских општина¹⁶ показује да је просечан број деце ромске националности, која су похађала програме предшколског васпитања и образовања, у последње три године износио око 233. Од овог броја је чак 58,57% деце похађало обавезни припремни предшколски програм. Ако упоредимо доступне податке у последње три године, јасно се уочава да 48,2% деце која су похађала ППП у 2019/2020. није похађао млађе вртићке групе, док је овај број у 2020/2021. износио 43%. Ако анализирамо податке из конкретних београдских општина, највише деце ромске националности похађа ПУ у Младеновцу, Вождовцу, Барајеву и Новом Београду. Међутим, реално стање у овој области остаје недовољно јасно, јер чак пет ГО на чијој територији према проценама живи око 21.000 Рома – Лазаревац, Звездара, Палилула, Обреновац и Чукарица не води евиденцију, нити поседује податке (или процене) о обухвату ромске деце предшколским образовањем и васпитањем. Такође, нису доступни ни подаци колико деце из подстандардних насеља похађа предшколско образовање.

Према подацима Секретаријата за образовање и деčју заштиту на дан 31. августа 2021. године, право на накнаду укупних трошкова боравка у предшколским установама града Београда је остварило укупно 5.750 деце, односно право на регресирање трошкова у износу од 50% је остварило 339 деце. Нема података колико је међу њима деце ромске националности.

Основно образовање

У Београду је у школској 2020/2021. години укупно 129.312 ученика похађало основно образовање у 202 основне школе (ОШ) на његовој територији. Међутим, колики је обухват деце из осетљивих група (међу којима су и деца ромске националности) основним образовањем је непознат податак.

Табела 11: Број ученика обухваћених основним образовањем у Београду у школској 2018/2019, 2019/2020. и 2020/2021. години

Година	УКУПНО	женско	мушко
2018/2019.	127.334	62.213	65.121
2019/2020.	128.785	63.072	65.713
2020/2021.	129.312	63.194	66.118

Извор: Упитник за прикупљање података за припрему ситуационе анализе за потребе израде Стратегије за социјално укључивање Рома и Ромкиња на територији Града Београда

Колико ученика ромске националности похађа основну школу у Београду је податак који није садржан у званичним евиденцијама, те је Радна група ради добијања увида у ову област, током припреме анализе стања, контактирала све ОШ са молбом за достављање података. Од 202 ОШ податке су доставиле 104 школе које укупно похађало 66.051 ученик у школској 2020/2021. години (51% свих београдских ученика у ОШ).

Табела 12: Број ученика ромске националности који су обухваћени основним образовањем у 104 ОШ у школској 2018/2019, 2019/2020. и 2020/2021. години.

Година	УКУПАН БРОЈ УЧЕНИКА	Девојчице	Дечаки	Ученици ромске националности обухваћени основним образовањем	Девојчице	Дечаки
2018/2019.	65.385	32.012	33.373	5.595	2.724	2.871
2019/2020.	65.822	32.236	33.586	5.604	2.785	2.819
2020/2021.	66.028	32.449	33.579	5.526	2.715	2.811
Просек:	65.745			5.575		

Извор: 104 ОШ на територији града Београда

Према добијеним подацима, 104 анкетирание ОШ је похађало просечно 65.745 ученика у последње три школске године, а међу њима је просечно било 5.575 ромских ученика (8,5%). Од овог броја свега 98 ученика је похађало изборни предмет ромски језик са елементима културе. Наставници анкетираних школа као највеће проблеме у основном образовању деце ромске националности у Београду истичу следеће:

- и даље значајан број деце не похађа уопште или не похађа редовно ППП, те је полазак у први разред и уклапање деце у вршњачку групу отежано услед непознавања језика и ограничне комуникације. У неким случајевима описмењавање траје и по неколико година и ученици не могу да прате редовну наставу, већ се са њима ради индивидуализација наставе у складу са њиховим потребама;

- нередовано похађање наставе услед: лошег материјалног стања породице, породичних обавеза које се односе на чување млађе деце и помоћ родитељима у обаљању пословних и других активности, незаинтересованост родитеља за образовање деце и несарадња са школама;

- изостаје подршка ученицима ромске националности ван школе у савладавању домаћих задатака и учења, јер родитељи нису у могућности или не желе да их подрже у процесу образовања, а нема континуираних програма организованих од стране ОЦД или других институција који омогућавају ваншколску подршку образовању ученика ромске националности (дневни боравци, помоћ око писања домаћих задатака, помоћ у учењу и сл.);

- иако школе редовно на почетку сваке школске године раде анкету везано за похађање изборног предмета ромски језик са елементима културе, у већини школа које имају ученике ромске националности родитељи нису заинтересовани за похађање овог предмета.

Према доступним подацима, највеће осипање је забележено у VII разреду (59 ученика) и V разреду (55), а уједно ово су разреде када девојчице ромске националности најчешће напуштају школу. Нема прецизне евиденције о разлозима напуштања школовања ученика ромске националности. Наставници анкетираних школа наводе да треба бити пажљив приликом тумачења података у вези осипања, јер неки ученици своје школовање настављају у другим школама због пресељења или у иностранству, неки се врате школовању следеће године или након пар година у исте школе које су претходно напустили, или настављају образовање у

16 Нови Београд, Савски венац, Раковица, Гроцка, Врачар, Стари Град, Земун, Сопот, Сурчин, Вождовац, Барајево, Младеновац

школама за основно образовање одраслих. Такође, има примера и да се деца до 4. разреда само „преводе” из разреда у разред уз врло ретко похађање школе и тако се само формално воде да су у образовном систему, а заправо га ретко или уопште не похађају. То су све разлози због којих је тешко водити прецизну евиденцију у овој области.

Табела 13: Број ученика ромске националности који су напустили основну школу по разредима у 104 ОШ у школској 2018/2019 и 2019/2020.

Разреди	2018/2019.		2019/2020.	
	Укупан број ученика	Број девојчица	Укупан број ученика	Број девојчица
I разред	16	6	19	10
II разред	12	6	17	6
III разред	13	4	18	8
IV разред	24	11	18	5
V разред	21	8	34	17
VI разред	20	9	22	12
VII разред	31	16	28	10
VIII разред	4	3	8	1
Укупно (сви разреди)	141	63	164	69

Извор: 104 ОШ на територији града Београда

На фокус групи са предствницима ромских удружења, указано је на проблем великог броја деце ромске националности којима је потребна подршка логопеда или дефектолога, а такву подршку не добијају из неколико разлога – малог броја ових стручних лица у школама које похађају ученици ромске националности, непостојања ових стручних лица у амбулантима и домовима здравља ка којима гравитира већи број припадника ромске популације у Београду итд. Као пример су наведена бројна насеља у ГО Земун, где је деци ова услуга доступна у Дому здравља који је километрима далеко од ромског насеља, што умногоме отежава свакодневни живот породица и нормалан развој и образовање деце.

Према подацима добијеним од 104 анкетираних ОШ, евидентирано је укупно 1.184 ученика ромске националности који су уписани у средњу школу путем афирмативних мера у последње три школске године (од тога 558 ученика). Највише средњошколаца уписаних у средње школе путем афирмативних мера долази из школа у Земуну – ОШ „Бранко Пешић”, ОШ „Илија Бирчанин” и ОШ „Сутјеска”, као и из ОШ „Влада Обрадовић Камени” Нови Београд и ОШ „Јован Јовановић Змај” Обреновац. Као проблем је истакнуто да примена афирмативних мера које важе за гимназије и средње стручне школе није могућа у школама које организују проверу способности за упис кандидата, као што је то случај са уметничким школама.

У Београду постоји осам школа које спроводе програме функционалног основног образовања одраслих које је прилагођено потребама одраслих лица, њиховим могућностима учења и потребама тржишта рада, а то су: „Ђуро Салај” Београд, „Браћа Стаменковић” Београд, „Бранко Пешић” Земун, ШООО „Младеновац” Младеновац, ШООО „Обреновац” Обреновац, ШООО „Свети Сава” Умка, „Вук Караџић” Степојевац и „Милорад Лабудовић” Барашевац. Највећа школа овог типа у нашој земљи је управо „Ђуро Салај” са осам објеката у Београду и 32 одељења, коју је у школској 2020/2021. год. похађало укупно 503 ученика, од чега је 405 лица ромске националности (80,5%). Из ове школе истичу да око половина полазника школу похађа дуже него што би требало, а разлози за то су: неосвешћеност о значају завршетка основне школе, привремени боравак у иностранству,

родитељске обавезе, лош превоз до школе и сл. Из угла ове школе, из године у годину постаје све теже идентификовати особе без завршене основне школе и уписати их у њу, али им значајну помоћ на том плану пружају Градски центар за социјални рад и Национална служба за запошљавање. С обзиром на тренутне капацитете, школа има могућност да на годишњем нивоу уписује додатних 100 полазника, али јој је на том плану потребна подршка институција, како би се значајније допринело смањењу броја лица без основног образовања у Београду.

Средње образовање

На територији града Београда постоји 74 средње школе (СШ), а просечан број средњошколаца у последње три школске године је износио 60.426. Нема података колико средњошколаца из осетљивих група (међу којима су и ученици ромске националности) је обухваћено средњешколским образовањем.

Табела 14: Број ученика обухваћених средњим образовањем у Београду у школској 2018/2019, 2019/2020. и 2020/2021. години

Година	УКУПНО	женско	мушко
2018/2019.	61.358	30.475	30.883
2019/2020.	61.409	30.414	30.995
2020/2021.	58.511	29.306	29.205

Извор: Упитник за прикупљање података за припрему ситуационе анализе за потребе израде Стратегије за социјално укључивање Рома и Ромкиња на територији Града Београда

У недостатку званичне евиденције, а за потребе израде анализе стања, Радна група је ради добијања увида у ову област контактирала све СШ са молбом за достављање података о броју ученика ромске националности. Од 74 СШ податке је доставило 40 школа, које су у школској 2020/2021. год. похађала 29.733 ученика (50,8% свих средњошколаца у Београду).

Табела 15: Број ученика ромске националности који су обухваћени средњим образовањем у 40 СШ у школској 2018/2019, 2019/2020. и 2020/2021. години.

Година	УКУПАН БРОЈ УЧЕНИКА	женско	мушко	Ученици ромске националности обухваћени средњим образовањем	женско	мушко
2018/2019.	29.331	14.282	15.049	190	105	85
2019/2020.	29.924	14.730	15.194	231	130	101
2020/2021.	29.733	15.157	14.576	276	159	117
Просек:	29.662,66			232,33		

Извор: 40 СШ са територије града Београда

Према добијеним подацима, 40 СШ које су попуниле упитник у последње три школске године похађала су просечно 29.662 ученика на годишњем нивоу, а међу њима су просечно била 232 ученика ромске националности (0,8%). Највише ученика је прошле школске године похађало „Трговачку школу” Стари град (98), „Економско-трговинску школу” Сопот и Медицинску школу „Београд” Савски венац (28). Такође, и ова евиденција се заснива само на оним случајевима где су се ученици изаснили у вези своје националности, најчешће приликом пријаве са стипендије намењене ученицима ромске националности (јер према закону нису дужни да се изјашњавају, нити школе смеју да воде овакву евиденцију мимо њихове воље), те је стварни број средњошколаца знатно већи.

Међу анкетираним школама, њих седам је у протекле две школске године учествовао у различитим програмима едукације о правима деце ромске националности, културолошким специфичностима и тешкоћама које отежавају редовно похађање наставе, учење и напредовање ученика ромске националности. Већина школа која спроводе ове активности тесно сарађује са Фондом за образовање Рома (РЕФ Србија) и учествовала је у пројектима „ЕУ подршка ромским ученицима за наставак средњешколског образовања“ и „Поспешивање запошљивости младих Рома“. У оквиру ових пројеката ученици ромске националности имали су прилику да конкуришу за стипендију у циљу подршке завршетку средњег школовања и планирању даљег школовања. Стипендистима су додељени ментори из редова запослених у школи који прате њихов успех и напредовање. Такође, ментори су у оквиру ових програма имали прилику да присуствују састанцима и похађају семинаре који су допринели оснаживању њихових компетенција за рад са ученицима ромске националности. Поред овога, запослени у неким средњим школама су завршили и обуку „Планирање, спровођење и праћење мера за спречавање осипања ученика“ Центра за образовне политике, као и акредитовану обуку у области стручног усавршавања наставника „Рад са децом из маргинализованих група“.

Више и високо образовање

Вођење евиденције студената ромске националности „пати“ од истих оних проблема који прате вођење ових евиденција на осталим нивоима образовања лица ромске националности. На основу добијених података од Националног савета ромске националне мањине, број студената ромске националности из Београда који су конкурисали за студентску стипендију у школској 2021/2022. години је износило 34, а области њиховог студирања су врло шаролике: од права и економије, преко организационих наука, електротехнике, архитектуре, медицине, биологије до Факултета музичке уметности.

3.2.1.1. Локалне политике и праксе у области образовања

Секретаријат за образовање и дечију заштиту у области дечије заштите врши послове који се односе на планирање и финансирање изградње нових објеката, реконструкцију и инвестиционо одржавање постојећих предшколских установа, организацију и финансирање делатности у издвојеним одељењима у просторима основних школа и другим просторима који испуњавају услове за обављање делатности предшколског васпитања и образовања, те финансирање делатности предшколског образовања и васпитања (целодневни и полудневни боравак и други посебни и специјализовани програми, исхрана, нега и превентивна здравствена заштита деце предшколског узраста) у складу са законом и праћење целокупног финансијског пословања предшколских установа, а посебно коришћење буџетских средстава, као и обезбеђивање простора и опреме за реализацију припремног предшколског програма у години пред полазак у школу.

Секретаријат за образовање и дечију заштиту у области образовања обавља послове који се односе на планирање и реализацију изградње нових школских објеката, реконструкцију и инвестиционо одржавање постојећих школских објеката, заштиту и безбедност ученика, обезбеђење средстава за реализацију конкурса за стипендије за ученике средњих школа и студенте факултета, као и за ученике и студенте са инвалидитетом.

Финансирање функционисања предшколског васпитања и образовања се обавља у складу са Законом о предшколском васпитању и образовању¹⁷ и Законом о локалној самоуправи¹⁸, док се финансирање функционисања основних и сред-

њих школа на територији града Београда обавља у складу са Законом о основама система образовања и васпитања¹⁹.

Наредни табеларни прикази указују на извршење расхода и издатака из буџета града Београда за потребе предшколског васпитања, односно основношколског и средњошколског образовања и васпитања у периоду 2018–2020. Извршење је представљено на основу програмске класификације у буџетским програмима 8 – Предшколског васпитања, 9 – Основно образовање и 10 – Средње образовање. Просечно релативно учешће ових расхода и издатака у укупном извршењу свих расхода и издатака буџета Града Београда износи: за програм 8 – око 15%, за програм 9 – око 3% и за програм 10 – око 1,6%.

Табела 16: Извршени расходи буџета града Београда у периоду 2018–2019. у програму 8 – Предшколског васпитања, у програму 9 – Основно образовање и у програму 10 – Средње образовање

Шифре прог. активности/ пројекта	Назив програмских активности у програму, односно пројекта	Године		
		2018	2019	2020
2001-0001	Функционисање и остваривање предшколског васпитања и образовања	15.080.677.181,00	16.990.679.620,00	15.769.072.889,00
	Укупно:	15.080.677.181,00	16.990.679.920,00	15.769.072.889,00

Шифре прог. активности/ пројекта	Назив програмских активности у програму, односно пројекта	Године		
		2018	2019	2020
2002-0001	Функционисање основних школа	2.975.443.620,00	3.385.139.109,00	3.103.284.728,00
2002-1036	Реконструкција ОШ „Змај Јова Јовановић“ Вождовац			19.742.045,00
	Укупно:	2.975.443.620,00	3.385.139.109,00	3.123.026.773,00

Шифре прог. активности/ пројекта	Назив програмских активности у програму, односно пројекта	Године		
		2018	2019	2020
2003-0001	Функционисање средњих школа	1.563.753.343,00	1.691.500.250,00	1.637.406.105,00
2003-1005	Реконструкција Средње трговачке школе и ЕТШ „Стари град“			5.565.931,00
	Укупно:	1.563.753.343,00	1.691.500.250,00	1.642.972.036,00

Извор: Упитник за прикупљање података за припрему ситуационе анализе за потребе израде Стратегије за социјално укључивање Рома и Ромкиња на територији града Београда

Реализација делатности предшколског васпитања и образовања остварује се средствима буџета Града Београда у висини од 80% од економске цене по детету, док 20% средстава треба да обезбеђују родитељи, односно други законски заступници детета. Расходи функционисања свих предшколских установа основаних од стране Града Београда (средства за плате запослених и других накнада, сталних трошкова, трошкова материјала, опреме и слично) покривају се из наведених прихода предшколских установа, с тим да се од обавезе плаћања изузимају деца без родитељског старања, деца са сметњама у развоју и инвалидитетом и деца из материјално угрожених породица, у складу са прописима којима се уређује финансијска подршка породици са децом (најчешће

¹⁷ „Службени гласник РС“, бр. 18/10, 101/17 – др. закон, 95/18 – др. закон и 10/19
¹⁸ „Службени гласник РС“, бр. 129/07, 83/14 – др. закон, 101/16 – др. закон и 47/18

¹⁹ „Службени гласник РС“, бр. 88/17, 27/18 – др. закон, 10/19 и 6/20

ГО – Звездара	Школска 2018/2019.		Школска 2019/2021.		Школска 2020/2021.	
	Укупно	За кориснике ромске национал.	Укупно	За кориснике ромске национал.	Укупно	За кориснике ромске национал.
За уџбенике	0,00	Нису издвојена средства	0,00	Нису издвојена средства	0,00	Нису издвојена средства
За ужину	3.517.544,00	Нису пос. издвојена сред.	0,00	Нису издвојена средства	0,00	Нису издвојена средства
За превоз за основну школу	8.334.294,00	Нису пос. издвојена сред.	0,00	Нису издвојена средства	0,00	Нису издвојена средства
За превоз за средњу школу	0,00	Нису издвојена средства	0,00	Нису издвојена средства	0,00	Нису издвојена средства
Стипендије за средњошколце	0 ученика	0 ученика	0 ученика	0 ученика	0 ученика	0 ученика
Стипендије за студенте	0 студента	0 студента	0 студента	0 студента	0 студента	0 студента

ГО – Лазаревац	Школска 2018/2019.		Школска 2019/2021.		Школска 2020/2021.	
	Укупно	За кориснике ромске национал.	Укупно	За кориснике ромске национал.	Укупно	За кориснике ромске национал.
За уџбенике	0,00	Нису издвојена средства	0,00	Нису издвојена средства	0,00	Нису издвојена средства
За ужину	0,00	Нису издвојена средства	0,00	Нису издвојена средства	0,00	Нису издвојена средства
За превоз за основну школу	0,00	Нису издвојена средства	0,00	Нису издвојена средства	83.836.472,00	Нису издвојена средства
За превоз за средњу школу	0,00	Нису издвојена средства	0,00	Нису издвојена средства	0,00	Нису издвојена средства
Стипендије за средњошколце	0 ученика	0 ученика	0 ученика	0 ученика	0 ученика	0 ученика
Стипендије за студенте	0 студента	0 студента	0 студента	0 студента	0 студента	0 студента

ГО – Младеновац	Школска 2018/2019.		Школска 2019/2021.		Школска 2020/2021.	
	Укупно	За кориснике ромске национал.	Укупно	За кориснике ромске национал.	Укупно	За кориснике ромске национал.
За уџбенике	0,00	Нису издвојена средства	498.850,00	498.850,00	500.000,00	500.000,00
За ужину	0,00	Нису издвојена средства	400.000,00	400.000,00	0,00	Нису издвојена средства
За превоз за основну школу	14.000.000,00	Нису пос. издвојена сред.	13.582.492,00	500.000,00	14.000.000,00	500.000,00
За превоз за средњу школу	0,00	Нису издвојена средства	0,00	Нису издвојена средства	0,00	Нису издвојена средства
Стипендије за средњошколце	0 ученика	0 ученика	20 ученика	2 ученика	0 ученика	0 ученика
Стипендије за студенте	Без података	1 студента	35 студента	2 студента	35 студента	2 студента

ГО – Сурчин	Школска 2018/2019.		Школска 2019/2021.		Школска 2020/2021.	
	Укупно	За кориснике ромске национал.	Укупно	За кориснике ромске национал.	Укупно	За кориснике ромске национал.
За уџбенике	0,00	Нису издвојена средства	0,00	Нису издвојена средства	0,00	Без објављених података
За ужину	0,00	Нису издвојена средства	0,00	Нису издвојена средства	0,00	Без објављених података
За превоз за основну школу	0,00	Нису издвојена средства	300.000,00	Нису издвојена средства	0,00	Без објављених података
За превоз за средњу школу	0,00	Нису издвојена средства	0,00	Нису издвојена средства	0,00	Без објављених података
Стипендије за средњошколце	0 ученика	0 ученика	0 ученика	0 ученика	0 ученика	Без објављених података
Стипендије за студенте	0 студента	0 студента	0 студента	0 студента	0 студента	Без објављених података

ГО – Чукарица	Школска 2018/2019.		Школска 2019/2021.		Школска 2020/2021.	
	Укупно	За кориснике ромске национал.	Укупно	За кориснике ромске национал.	Укупно	За кориснике ромске национал.
За уџбенике	2.169.280,00	Нису издвојена средства	6.800.000,00	Нису издвојена средства	3.044.049,00	Нису издвојена средства
За ужину	7.763.850,00	Нису издвојена средства	6.128.308,00	Нису издвојена средства	0,00	Нису издвојена средства
За превоз за основну школу	30.543.412,00	Нису издвојена средства	62.280.000,00	Нису издвојена средства	16.793.000,00	Нису издвојена средства
За превоз за средњу школу	0,00	Нису издвојена средства	0,00	Нису издвојена средства	0,00	Нису издвојена средства
Стипендије за средњошколце	0 ученика	0 ученика	0 ученика	0 ученика	0 ученика	0 ученика
Стипендије за студенте	0 студента	0 студента	1 студента	0 студента	0 студента	0 студента

Извор: База података за праћење мера за инклузију Рома

Општи закључци који се могу извести на основу претходних табла су следећи:

1) само три градске општине – Гроцка, Младеновац и Чукарица су у последње три школске године издвајале средства за набавку уџбеника, а једино у Младеновцу овај расход је у потпуности био намењен за набавку уџбеника за децу ромске националности;

2) расходи за ужину су евиденти у буџетима пет градских општина: Вождовац, Гроцка, Звездара, Младеновац и Чука-

рица, али са приметним недостатком континуитета финансирања у посматраном периоду. Такође, нису посебно предствљени расходи за ужину за децу ромске националности;

3) свих девет ГО које су доставиле податке за анализу финансирају превоз деце која похађају основну школу, али једино ГО Младеновац посебно води издвајања за ученички превоз за децу ромске националности;

4) ниједна од градских општина, које су доставиле податке о расходима у областима образовања, не покрива тро-

шкове (или део трошкова) превоза ученика средњих школа²⁰, те можемо закључити да у случају градских општина овај вид давања не постоји;

5) једино ГО Младеновац финансира стипендије за ученике средњих школа, посебно водећи евиденцију о додељеним стипендијама средњошколцима ромске националности, док стипендије за студенте финансирају ГО Младеновац и ГО Чукарица.

Имајући у виду начин представљања статистичких података о издвајањима буџета градских општина за одређене категорије расхода за школовање деце на територији града Београда, са једне стране, односно расположиве информације из Базе података за праћење мера за инклузију Рома²¹, са друге стране, можемо констатовати следеће:

– подаци о различитим мерама подршке похађању образовања и васпитања на различитим нивоима, које се финансирају из буџета градских општина, у великој мери не осликавају реално, односно фактичко стање;

– званична евиденција у области образовања, кроз праћење система подршке за социјално укључивање деце ромске националности не одговара реалној ситуацији, пре свега због неизјашњавања корисника услуга у образовању по националној основи, те ГО не воде издвојене расходе по националној припадности ученика/ца;

– током анализе стања су прикућени подаци о мерама подршке образовању и васпитању деце, односно деце ромске националности, у девет градских општина: Барајаво, Вождовац, Врачар, Гроцка, Звездара, Лазаревац, Младеновац, Сурчин и Чукарица. Међутим, познато је да и остале ГО издвајају средства за подршку ученицима поштујући законске прописе којима се регулише област васпитања, образовања и финансијске подршке деци и породици са децом.

3.2.2. Рејисирована незајосленост

Према подацима Националне службе за запошљавање (НСЗ) на дан 31. децембра 2020. године у Београду је било укупно 64.717 незапослених лица, од тога 1.576 лица ромске националности (2,4%). Од овог броја 52% чине незапослене Ромкиње. Градске општине са највећим бројем незапослених су: Нови Београд (7.498), Палилула (7.245) и Чукарица (7.081), док најмањи број незапослених очекивано има најмања ГО Сопот – 930. Иако је укупан број незапослених лица у односу на 2019. годину смањен за 2,4%, број незапослених лица из ромске популације у 2020. години је увећан за 5,5% у односу на 2019. (број незапослених Ромкиња је увећан за 7,3%).

Табела 16: Укупан број незапослених лица и лица ромске националности у Београду према евиденцији НСЗ у периоду 2019–2020.

Датум		Укупан број незапослених	Број незапослених лица ромске националности
31.12.2019.	Укупно:	66.301	1.493
	Жене:	40.162	764
31.12.2020.	Укупно:	64.717	1.576
	Жене:	39.743	820

Извор: Национална служба за запошљавање

²⁰ Овај издатак није нормиран чланом 159. Закона о основама система образовања и васпитања, али поједине ЈЛС у Србији финансирају (или делимично финансирају) трошкове превоза ученика средњих школа на основу аката чији правни основ није у складу са наведеним законом. Том приликом ЈЛС се позивају на тумачења Закона о финансијској подршци породици са децом, које је дало надлежно Министарство државне управе и локалне самоуправе.

²¹ Овај систем развијен је уз помоћ пројекта „Европска подршка за инклузију Рома“, који је финансиран од стране Европске уније и спроведен од стране Мисије ОЕБС-а у Србији. Тим за социјално укључивање и смањење сиромаштва Владе Републике Србије, уз подршку Владе Швајцарске посредством Швајцарске агенције за развој и сарадњу (SDC) задужен је за техничко одржавање и развој базе података

Слично као и у осталим областима социјалног укључивања Рома и Ромкиња, званична евиденција у области запошљавања не одговара стварном стању, и претпоставља се да су бројке вишеструко веће, због уставом прокламоване слободне неизјашњавања по националној основи.

Табела 17: Образовна структура лица ромске националности која се налазе на евиденцији НСЗ

Датум		Ук. број	I	II	III	IV	V	VI-1	VI-2	VII-1	VII-2	VIII
31.12.2019.	Укупно:	1493	1257	29	132	51	4	3	4	12	1	0
	Жене:	764	672	9	38	32	0	2	4	6	1	0
31.12.2020.	Укупно:	1576	1329	36	136	58	4	1	3	8	0	1
	Жене:	820	713	16	45	36	0	1	2	6	0	1

Када говоримо о образовној структури незапослених лица ромске националности, највећи број њих – 1.329 има само завршену основну школу (84,3%), од тога је 53,6% жена. Свега 3,7% незапослених из ромске популације има завршен IV степен (од тога 62% жена), док 1% има стечено више или високо образовање (17 лица). Иако је у односу на 2019. годину повећан број незапослених лица са завршеном основном и средњом школом, број незапослених високообразованих Рома се смањило са 24 на 17 лица (за око 29%).

Табела 18: Старосна структура лица ромске националности која се налазе на евиденцији НСЗ

Датум		Ук. број	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-65
31.12.2019.	Укупно:	1493	44	106	164	194	245	197	178	154	141	70
	Жене:	764	22	58	87	103	125	102	93	83	60	31
31.12.2020.	Укупно:	1576	63	119	161	223	232	218	188	136	158	78
	Жене:	820	36	66	88	123	125	113	93	62	79	35

Извор: Национална служба за запошљавање

Према званичној евиденцији, највећи број незапослених Рома у 2020. години је био старосне доби од 35 до 39 година (232), док је 28,9% свих незапослених у тридесетим годинама (од 30 до 39). Идентична је ситуација и када говоримо о незапосленим Ромкињама, њих 30,2% се налази у истој старосној доби од 30 до 39 година. Међу незапосленима се налази 372 лица старија од 50 година (23,6%). Уколико анализирамо дужину тражења посла, уочава се да највише њих посао тражи до годину дана (око 41%). Између једне и три године на запослење чека 389 лица ромске националности (24,7%), док око 8% њих на посао чека дуже од осам година. Међу незапосленим Ромкињама највише је оних које на посао чекају до једне године (325), односно од три до пет година (139).

Табела 19: Број лица ромске националности која се налазе на евиденцији НСЗ према дужини тражења посла у Београду

Датум		Ук. број	До 1 год.	Од 1-2 год.	2-3 год.	3-5 год.	5-8 год.	8-10 год.	Преко 10 год.
31.12.2019.	Укупно:	1493	593	207	130	286	167	52	58
	Жене:	764	298	94	72	155	91	25	29
31.12.2020.	Укупно:	1576	647	260	129	238	176	66	60
	Жене:	820	325	136	59	139	98	36	27

Извор: Национална служба за запошљавање

Табела 20: Број незапослених лица ромске националности из теже запошљивих категорија на евиденцији НСЗ у Београду

Рањиве категорије	На дан 31.12.2019.		На дан 31.12.2020.	
	Укупно	Жена	Укупно	Жена
Особе са инвалидитетом	17	9	17	9
Корисници новчане накнаде	21	8	20	9
Самохрани родитељи	70	58	69	61
Оба незапослена родитеља	160	80	124	57
Интерно расељена лица	68	24	74	25
Избегла лица	1	1	1	1
Корисници новчане социјалне помоћи	272	196	526	314
Деца у хранитељским породицама	1	0	2	1
Повратници из иностранства по споразуму о реадмисији	3	1	2	0
Повратници из затвора	3	0	3	0
Жртве трговине људима	0	0	0	0
Жртве породичног насиља	0	0	2	1
Технолошки вишкови	18	8	16	5

Извор: Национална служба за запошљавање

Из претходне табеле се закључује да се на евиденцији НСЗ налази највише незапослених лица ромске националности која су корисници новчане социјалне помоћи – 272 (2019), односно 526 (2020). Прошле године је забележен нагли ског ове категорије лица за чак 93,4% у односу на 2019. Потом, 124 лица је из породица где су оба родитеља незапослена, што представља умањење од 22,5% у односу на 2019. годину. Међу осталим теже запошљивим категоријама, Рома највише има међу интерно расељеним лицима са Косова и Метохије (74) и самохраним родитељима (69).

3.2.2.1. Локалне политике и праксе у области запошљавања

Незапослени Роми су у периоду 2019–2020. године били корисници широког спектра мера за активно запошљавање које су спроводиле локалне филијале НСЗ на територији београдских општина. Највећи број њих – 3.541 (2019), односно 3.104 (2020) био је обухваћен мерама које се односе на каријерно вођење и саветовање за запошљавање, као што су: посредовање при запошљавању, мере активног тражења посла, професионална оријентација и сајмови запошљавања. Иако је стопа незапослености Рома повећана у 2020. у односу на 2019. годину, број корисника активних мера за запошљавање се смањило за 9,5%, односно са 3.746 (2019) пао је на 3.391 (2020) корисника. Последње две године укупно 111 лица ромске националности је било укључено у програме додатног образовања и обуке, које им кроз стицање нових знања и квалификација помажу да повећају своје шансе за проналаском посла. Међутим, у истом периоду незапослени Роми су веће интересовање исказали за програме развоја предузетништва и субвенционисано запошљавање, те је у њима суделовало 381 лице и то највише у коришћењу подстицаја за самозапошљавање – 251 лице. Нагли ског се у оквиру ове мере, чак за 32,4%, учача у 2020. год. у којој су 143 лица ромске националности користило подстицаје за предузетништво у односу на 108 њих у 2019. години.

Табела 20: Корисници мера активне политике запошљавања из ромске популацију у периоду 2019–2020. у Београду

Година	Назив програма/мере	Износ средстава (РСД)	Укупно Рома	Година	Износ средстава (РСД)	Укупно Рома
	1. КАРИЈЕРНО ВОЂЕЊЕ И САВЕТОВАЊЕ ЗА ЗАПОШЉАВАЊЕ		3.541			3.104
2019	1.1. ПОСРЕДОВАЊЕ	-	3.256	2020	-	2.995
	1.2. ПРОФЕСИОНАЛНА ОРИЈЕНТАЦИЈА	-	14		-	19
	1.3. МЕРЕ АКТИВНОГ ТРАЖЕЊА ПОСЛА	-	208		-	87
	1.4. САЈАМ ЗАПОШЉАВАЊА	-	63		-	3
	2. ПРОГРАМИ ДОДАТНОГ ОБРАЗОВАЊА И ОБУКЕ		49			62
2019	2.2. ОБУКЕ	-	48	2020	-	56
	2.3. СТРУЧНО ОСПОСОБЉАВАЊЕ И УСАВРШАВАЊЕ	-	1		-	6
	3. РАЗВОЈ ПРЕДУЗЕТНИШТВА И ПРОГРАМИ ЗАПОШЉАВАЊА		156			225
2019	3.1. ПОДСТИЦАЊЕ И РАЗВОЈ ПРЕДУЗЕТНИШТВА	-	108	2020	-	143
	3.2. СУБВЕНЦИЈЕ ЗА ЗАПОШЉАВАЊЕ	-	37		-	77
	3.3. СУБВЕНЦИЈА ДОПРИНОСА ЗА ОСИ	-	1		-	0
	3.5. ЈАВНИ РАДОВИ	-	10		-	4
	3.8. СУБВЕНЦИЈЕ ОСИ – Посредовање	-	0		-	1
УКУПНО 1 +2 + 3			3.746		3.391	

Извор: Национална служба за запошљавање

Запослени у београдским филијалама НСЗ као кључне проблеме у решавању незапослености лица ромске националности истичу следеће:

- низак ниво образовања;
- недостатак квалификација и компетенција потребних за локално тржите рада, укључујући низак ниво рачунарске писмености;
- недостатак воље да се укључе у свет рада, јер су зараде које нуде послодавци за неквалификоване раднике ниске, те ова лица најчешће раде у „сивој зони” и уз новчану социјалну помоћ и остале видове помоћи (нпр. дечији додатак) које добијају од релевантних институција, неретко остварују приходе веће од оних које послодавци нуде за њихове квалификације;
- иако Роми највеће интересовање исказују за укључивање у програм јавних радова, велики број њих ипак одустане, јер током радног ангажовања немају право на новчану социјалну помоћ;
- обезбеђивање жираната је значајна препрека за веће учешће незапослених Рома у програму подстицања и развоја предузетништва;
- низак ново образовања и квалификација су најчешћа препрека која онемогућава незапосленим Ромима учешће у програмима додатног образовања;
- низак удео запослених Рома у укупном броју запослених у јавном сектору.

Децентрализација и подстицање развоја регионалне и локалне политике запошљавања је један од приоритета политике запошљавања који је дефинисан Националном стратегијом запошљавања.²² Сходно Закону о запошљавању и осигурању за случај незапосленост,²³ Град Београд је основао Локални савет за запошљавање који даје мишљење

²² „Службени гласник РС”, бр. 37/11

²³ „Службени гласник РС”, бр. 36/09, 88/10, 38/15, 113/17, 113/17 – др. закон и 49/21

и препоруке надлежном органу локалне самоуправе у вези са доношењем програма запошљавања, програма и мера активне политике запошљавања, прописима из области запошљавања и другим питањима од интереса за запошљавање. Задатак Савета је, између осталог, да у текућој години припреми предлог Локалног акционог плана за наредну годину, који поред анализе стања на тржишту рада садржи и све програме, мере и активности које се реализују на целој територији града у циљу подршке запошљавању. Град Београд сваке године доноси годишњи локални акциони план запошљавања (ЛАПЗ) и подноси захтев министарству надлежном за послове запошљавања за учешће у финансирању програма и мера активне политике запошљавања, и на тај начин обезбеђује више од половине потребних средстава за финансирање одређеног програма или мере.

Финансирање програма и мера предвиђених Локалним акционим планом запошљавања обезбеђују се из:

- средстава буџета Града Београда;
- средстава републичког буџета, преко Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Националне службе за запошљавање, Министарства привреде и Развојне агенције Србије;
- средстава буџета других организација и институција које учествују у реализацији програма и мера;
- специфичних донација предузећа и партнера из приватног сектора;
- средстава иностраних донатора и средстава ЕУ преко ИПА фонда (инструмент предприступне помоћи);
- Привредне коморе Србије – Привредне коморе Београда, и
- других извора.

У току последње три године из буџета Града Београда издвојена су средства за финансирање мера активне политике запошљавања, што показује наредни табеларни приказ:

Табела 21: Финансијска средства издвојена за реализацију мера активне политике запошљавања у периоду 2019–2020. у Београду

Године	Укупно (РСД)	Из буџета ЈЛС (РСД)	Из буџета РС (РСД)
2018.	27.272.727,27	15.000.000,00	12.272.727,27
2019.	27.272.727,27	15.000.000,00	12.272.727,27
2020.	Без издвајања из средстава буџета града Београда	-	-

Извор: Упитник за прикупљање података за припрему ситуационе анализе за потребе израде Стратегије за социјално укључивање Рома и Ромкиња на територији Града Београда

Чланице Савета за запошљавање Града Београда су између осталих и Градски центар за социјално предузетништво Града Београда и Национална служба за запошљавање, које спроводе активности у циљу мотивације за укључивање на тржиште рада незапослених лица ромске националности, посебно корисника новчане социјалне помоћи. Број лица обухваћених мерама из годишњих ЛАПЗ се везује за категорију теже запошљивих лица, где осим Рома спадају и млади до 30 година живота, вишкови запослених, старији од 50 година, лица без квалификација и нискоквалификовани, особе са инвалидитетом, радно способни корисници новчане социјалне помоћи и дугорочно незапослени (на евиденцији дуже од 12 месеци, односно 18 месеци). Распоред додељених средстава по појединим финансираним програмима и мерама из годишњих ЛАПЗ показује наредни табеларни приказ.

Табела 22: Врсте реализованих мера и програма активне политике запошљавања усмерених према категорији теже запошљивих лица у периоду 2018–2019. у Београду

Година	Назив програма/мера	Укупан износ средстава (РСД)	Укупан број корисника мера	Укупно Рома и Ромкиња	Број Ромкиња
2018.	Субвенција за samozapoшљавање	11.818.181,82	63 лица	без података	без података
2018.	Субвенција за запошљавање незапослених лица из категорија теже запошљивих	11.818.181,82	72 лица	без података	без података
2018.	Јавни радови	3.636.363,63	21 лице	без података	без података
2019.	Стручна пракса	3.272.727,27	9 лица	без података	без података
2019.	Субвенције за samozapoшљавање	12.000.000,00	58 лица	без података	без података
2019.	Субвенције за запошљавање лица из категорије теже запошљивих	12.000.000,00	54 лица	без података	без података

Извор: Упитник за прикупљање података за припрему ситуационе анализе за потребе израде Стратегије за социјално укључивање Рома и Ромкиња на територији града Београда

Субвенција за samozapoшљавање додељује се у једнократном износу за незапослене особе са евиденције НСЗ. Подршка samozapoшљавању подразумева пружање стручне помоћи, обуку из области предузетништва и субвенцију за samozapoшљавање, која се одобрава ради оснивања радње, задруге или другог облика предузетништва, као и за оснивање привредног друштва уколико оснивач заснива у њему радни однос. Према усвојеним ЛАПЗ-овима Града Београда у последње три године, приоритет за одобравање ове врсте подршке имали су: млади до 30 година старости, Роми, особе са инвалидитетом, жене, жртве трговине људима и жртве породичног насиља. Ова категорија подршке, заједно са субвенцијама за запошљавање из категорије теже запошљивих лица, заузима најзначајније место у финансијском делу ЛАПЗ-ова и највећи износ расположивих средстава за планиране мере се усмеравају управо у ове сврхе. Поред тога, значајно место припада и програму стручне праксе, што подразумева стручно оспособљавање незапосленог за самосталан рад у струци за коју је стечено одговарајуће образовање – квалификација, ради обављања приправничког стажа, односно стицања услова за полагање стручног испита, када је то законом, односно правилником предвиђено као посебан услов за самосталан рад у струци. Овај програм се реализује без заснивања радног односа. Програми јавних радова нису избалансирани подржани средствима града Београда у свим анализираним годинама.

Мере и активности за подстицање запошљавања које су биле дефинисане ЛАПЗ за 2020. годину односе се на следеће облике подршке (без финансирања истих средствима буџета града Београда – због ограничених средстава Секретаријата за привреду у тој буџетској години):

- унапређење институција тржишта рада и приступа новим тржиштима;
- побољшање услова за приступ тржишту рада;
- посредовање у запошљавању, професионална оријентација и саветовање о планирању каријере;
- повећање компетентности радне снаге путем додатног образовања и обука;

- подстицање запошљавања и пословања путем субвенција и на јавним радовима;
- подршка развоју предузетништва и микро, малих и средњих предузећа;
- подстицаји за инвестиције у пољопривреду и рурални развој;
- подстицаји за унапређење квалитета туристичко угоститељске понуде.

Секретаријат за привреду Града Београда финансира пројекте организација цивилног друштва у циљу промоције предузетништва и запошљавања. Циљеви ове врсте подршке су између осталог: реализација програма преквалификација и обука у циљу повећања запослености, промоција запошљавања лица из категорије теже запошљивих, промоција предузетништва као прихватљивог начина економског активизма, повећање могућности запошљавања. Наведена дотација из буџета града за суфинансирање програма од јавног интереса из области промоције предузетништва и запошљавања на територији града Београда се реализује путем расписивања јавног конкурса за избор програма и пројеката ОЦД сваке године, а на конкурс до сада нису аплицирала удружења која заступају интересе ромског становништва. Приоритети у области запошљавања дефинисани Стратегијом за социјално укључивање Рома и Ромкиња на територији града Београда за период 2022–2032. треба да буду инкорпорирани у формулисање будућих приоритетних области предметног јавног конкурса.

На фокус групи са представницима ромских удружења је указано да Градски центар за социјално предузетништво, као установа Града Београда, представља важан ресурс за инклузију ромске заједнице у области запошљавања, али да је до сада био неискоришћен јер није подржавао нити спроводи иницијативе које укључују Роме и Ромкиње. Такође, предствници организација цивилног друштва су истакли потребу за креирањем базе података о предузетницима ромске националности на нивоу града, јер би она умногоме олакшала подршку, развој и промоцију овог важног сегмента инклузије Рома и Ромкиња у Београду.

3.2.3. *Ситановање*

Према званичној бази података Министарства грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре, која је представљала основу за израду географског информационог система (ГИС) за подстандардна ромска насеља (ПРН) у Србији, у Београду има укупно 98 подстандардних насеља у којима живи 14.413 лица. Ово је прва поуздана база података о овој врсти насеља у Србији, која је креирана 2016. године захваљујући пројектној подршци програма „Европска подршка за инклузију Рома” (ИПА 2012), како би се омогућило праћење основних показатеља стања и услова живота у њима, а са циљем доношења стратешких одлука и планова за унапређење услова живота ромске популације. У процесу развоја методологије за мапирање ових насеља, коришћена је дефиниција подстандардних насеља (или „сламова”) Уједињених нација. По овој дефиницији, подстандардно насеље је свака група стамбених објеката коју одликује барем једна од следећих карактеристика:

- неадекватан приступ води за пиће;
- неадекватан приступ санитарној и/или другој инфраструктури (канализационој мрежи или септичким јамама,

саобраћајној мрежи, електро-мрежи и другим комуналним услугама);

- лош квалитет стамбених јединица (објекти изграђени коришћењем неадекватних техника градње и/или грађевинског материјала, објекти који су пропали услед лошег одржавања и сл. услед чега су потенцијално опасни по безбедност становника);

– пренасељеност стамбених јединица, у смислу просечне густине становника по јединичној површини насеља и/или у смислу великог броја становника по стамбеној јединици;

- несигуран/нерегулисан правни статус објеката на земљишту, укључујући и нерешене имовинско-правне односе над објектима и земљиштем.

Користећи ову дефиницију, послати су детаљни упитници надлежним одељењима у свим ЈЛС у Србији, која су мапирала оваква насеља на својој територији, дефинишући за свако насеље следеће: тачну локацију, оквирну границу насеља, оквиран број објеката, домаћинстава и лица у насељу, старост насеља, опремљеност инфраструктуром, постојање урбанистичких планова и степен легализације објеката. Подаци прикупљени на локалном нивоу су потом укрштени са подацима Пописа становништва и станова из 2011. године, што је ову базу учинило још веродостојнијом.

У Београду постоји највећи проценат подстандардних ромских насеља која су интегрисана у формална насеља – 58% у односу на остатак Србије, (просек на нивоу Србије је 52,75%). Међутим, у Београду је и највећи проценат насеља која се налазе потпуно ван формалних насеља – 18%, док се преосталих 24% подстандардних насеља налази на ободу формалних насеља. Одлика београдских подстандардних насеља је и та да су у просеку најмлађа у односу на иста насеља у другим регионима у Србији. Тако Београд има највећи проценат подстандардних насеља насталих у последњих 15 година – 10%, али и највећи проценат истих старости између 15 и 45 година старости – 55%, а најмањи проценат старијих, консолидованих подстандардних насеља која су старија од 45 година – 35%.

Што се тиче величине, београдска подстандардна насеља најчешће имају од 15 до 50 стамбених јединица (48% насеља). Насеља у којима је између 51 и 100 стамбених јединица је 24%, а малих насеља са до 15 јединица има око 19%. Остатак чине велика насеља (6%) са најмање 100 а највише 200 стамбених јединица, односно она која имају преко 200 стамбених јединица (3%). Скоро трећина насеља (31%) има између 100 и 200 становника, а исти је проценат оних у којима живи између 200 и 500 становника. Испод 100 становника живи у 28% насеља, а 9% су она насеља у којима живи између 500 и 1.000 становника. Само 1% подстандардних ромских насеља има преко 1.000 становника.

Највећи број подстандардних ромских насеља има у три београдске општине: Обреновац (24), Чукарица (15) и Нови Београд (11). Међутим, велики број ових насеља у појединим општинама не кореспондира нужно са великим бројем њихових житеља, па тако у 24 обреновачка ПРН живи 887 лица, док укупно највећи број житеља има у девет подстандардних насеља на Палилули (3.750), односно у седам насеља у Земуну (3.004). У Барајеву, Сопоту, Врачару и Старом граду нису регистрована ова насеља.

Табела 23: Подстандардна ромска насеља у београдским општинама у 2016.

		Палилула	Земун	Сурџин	Нови Београд	Савски Венац	Љубанкица	Раковица	Вождовац	Зvezdара	Гроцка	Младеновац	Обреновац	Лазаревац	Барајево	Сопот	Враћар	Стари Град	Укупно
BROJ PRN		9	7	2	11	3	15	4	5	4	8	5	24	1	0	0	0	0	98
BROJ PK		18	31	6	20	10	20	4	19	13	11	14	40	1	0	0	0	0	207
BROJ ROMA U PK		3750	3004	515	1985	108	1518	323	562	841	472	436	887	12	0	0	0	0	14413
Stanovi bez instalacija ili slab materijal	Broj stanova	231	130	155	173	17	122	36	167	87	215	226	541	24	0	0	0	0	2124
	Broj domaćinstava	216	111	132	168	8	104	27	127	71	128	156	349	24	0	0	0	0	1621
	Broj lica	1056	408	429	697	27	482	105	385	274	389	455	1083	75	0	0	0	0	5865
Zgrade sa spoljnim zidovima od slabog materijala	Broj zgrada	15	60	103	81	1	73	4	60	28	14	70	123	23	0	0	0	0	655
	Broj domaćinstava	18	53	88	78	0	64	1	36	23	12	41	86	23	0	0	0	0	523
	Broj lica	76	163	247	292	0	327	3	111	106	23	104	262	74	0	0	0	0	1788
Stanovi bez struje	Broj stanova	5	1	7	3	4	51	0	5	0	5	9	23	0	0	0	0	0	113
	Broj domaćinstava	2	0	5	3	2	49	0	3	0	0	1	11	0	0	0	0	0	76
	Broj lica	9	0	23	14	12	257	0	7	0	0	1	23	0	0	0	0	0	346
Stanovi bez instalacija vodovoda	Broj stanova	118	22	30	29	6	64	11	49	47	119	108	252	0	0	0	0	0	855
	Broj domaćinstava	99	17	21	33	2	56	9	36	39	63	69	140	0	0	0	0	0	584
	Broj lica	488	64	77	180	12	300	39	130	173	185	189	430	0	0	0	0	0	2267
Stanovi bez kanalizacije	Broj stanova	118	21	30	29	6	64	11	49	47	119	108	251	0	0	0	0	0	853
	Broj domaćinstava	99	16	21	33	2	56	9	36	39	63	69	140	0	0	0	0	0	583
	Broj lica	488	59	77	180	12	300	39	130	173	185	189	430	0	0	0	0	0	2262
Stanovi bez kupatila	Broj stanova	220	79	68	113	17	106	32	136	83	214	201	486	1	0	0	0	0	1756
	Broj domaćinstava	203	67	55	111	8	93	26	109	69	128	144	307	1	0	0	0	0	1321
	Broj lica	1011	276	212	505	27	445	102	326	267	389	417	947	1	0	0	0	0	4925
Stanovi bez nužnika	Broj stanova	186	53	56	69	13	88	27	117	68	193	175	395	0	0	0	0	0	1440
	Broj domaćinstava	166	43	45	71	6	77	22	90	57	113	128	235	0	0	0	0	0	1053
	Broj lica	781	182	170	328	21	394	94	287	222	344	368	705	0	0	0	0	0	3896
Prostorije nastanjene iz nužde	Broj prostorija	91	43	6	258	53	91	80	37	21	6	8	21	0	0	0	0	0	715
	Broj domaćinstava	94	43	6	256	49	93	80	34	21	6	8	15	0	0	0	0	0	705
	Broj članova domaćinstva	471	182	34	939	114	309	233	120	74	15	23	62	0	0	0	0	0	2576
Kolektivne stambene jedinice	Broj	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2
	Broj domaćinstava	181	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	184
	Broj lica	356	97	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	453
Укупан број подстандардних објеката	323	174	161	431	70	213	116	204	108	221	234	562	24	0	0	0	0	2841	
Укупан број домаћинстава у подстандардним објектима	491	157	138	424	57	197	107	161	92	134	164	364	24	0	0	0	0	2510	
Укупан број лица у подстандардним објектима	1883	687	463	1636	141	791	338	505	348	404	478	1145	75	0	0	0	0	8894	

Извор: Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре (ГИС)

У 98 подстандардних ромских насеља се налази 2.841 подстандардних објеката, у којима живи 2.510 домаћинстава са укупно 8.894 лица. Дакле, 61,7% житеља свих подстандардних насеља у Београду живи у објектима лошег квалитета. Од овог броја чак 5.865 лица (65,9%) живи у стамбеним јединицама без комуналних инсталација (струја, вода, канализација) или које су саграђене од слабог материјала. Највише подстандардних објеката у којима живе Роми се налази у Обреновцу (562), Новом Београду (431) и Палилули (323).

Када је реч о броју ромских домаћинстава који немају приступ основним инсталацијама, 584 домаћинства (23,3%) са 2.267 укућана (25,5%) нема прикључак на водовод и канализацију, док 113 подстандардних објеката нема прикључак на струју (око 4%). Највећи број подстандардних објеката који нису прикључени на водовод и канализацију се налази у Обреновцу (252), у Гроцкој (119) и Палилули (118), док се највећи број објеката који немају прикључак на струју налази на Чукарици (51) и Обреновцу (23). Поред овога, 1.756 подстандардних објеката у којима живи 4.925 лица (55,4%) нема купатило, а 1.440 објеката у којима живи 3.896 лица (43,8%) нема нужник. Највећи број подстандардних објеката без купатила се налази у Обреновцу (486), Палилули (220), Гроцкој (214) и Младеновцу (201).

У Земуну и Палилули по једна подстандардна колективна стамбена јединица (укупно два у Београду) у којима живе 184 ромска домаћинства са 453 члана.

Претходна анализа се, дакле, заснива на званичној ГИС бази успостављеној 2016. године, али она услед неадекватног ажурирања, ипак, не показује стварно стање у овој области пет година касније. Међутим, захваљујући методологији на којој је било засновано сакупљање података, она и даље представља полазну тачку за давање увида у стање у овој области. С намером пружања потпунијег увида у услове становања ромске популације у подстандардним насељима у Београду, споменућемо и додатне изворе података у овој области. Наиме, Тим Уједињених нација за људска права, заједно са Тимом за смањење сиромаштва Владе РС и Асоцијацијом ромских координатора је након проглашења ванредног стања 2020. године изазваног КОВИД-19 епидемијом започео мапирање ризика, којима су услед корона вируса и ограничења кретања, били изложени житељи подстандардних ромских насеља у Србији.²⁴ Према налазима овог мапирања, у Београду у 122 подстандардна ромска насеља живи 43.944 становника. Од овог броја чак 72,8% лица (32.004) нема приступ канализационој мрежи или је тај приступ нерегуларан.²⁵ Даље, 11.159 житеља ПРН (25,4%) нема приступ чистој води или је тај приступ нерегуларан,²⁶ док 23,6% њих односно 10.361 лице нема приступ струји или је тај приступ нерегуларан.²⁷

24 „Мапирање подстандардних ромских насеља према ризицима и приступу правима у Републици Србији”, https://serbia.un.org/sites/default/files/2021-02/Mapiranje_podstandardnih_romskih_naselja_SRB_web.pdf

25 За потребе мапирања под „приступом канализационој мрежи” се сматра регуларан прикључак на јавну канализациону мрежу, који не обухвата прикључке на септичке јаме које су изграђене без одговарајуће техничке документације и дозволе за изградњу и/или које нису одржаване у складу са постојећим прописима. Под нерегуларним приступом канализационој мрежи се сматра прикључивање на канализациону мрежу без одобрења надлежне службе.

26 За потребе мапирања под „приступом водоводној мрежи” се сматра регуларан прикључак на јавну водоводну мрежу, који не обухвата приступ бунарима са техничком водом, као и бунарима који су изграђени без одговарајуће техничке документације и дозволе за изградњу и/или који нису одржавани у складу са постојећим прописима, као ни приступ заједничким чесмама у дворишту. Под нерегуларним приступом водоводној мрежи сматра се прикључивање на водоводну мрежу без одобрења надлежне службе.

27 За потребе мапирања под „приступом струји” се сматра регуларан прикључак на дистрибутивни прикључак електричне енергије, у складу са важећим прописима. Под нерегуларним приступом електричној енергији подразумева се прикључење на дистрибутивни прикључак електричне енергије без одобрења за прикључење надлежне службе.

Такође, Секретаријат за социјалну заштиту је током 2020. год. урадио мапирање подстандардних ромских насеља у Београду, са циљем вакцинације ромског становништва против КОВИД-19, и према резултатима тог мапирања у 144 подстандардних насеља живи 36.329 становника. Највећи број ПРН се налази у Обреновцу (24) и Чукарици (23), док највећи број Рома живи у подстандардним насељима на територији Вождовца (7.695 лица) и Палилуле (6.939).

Најновији подаци о условима становања ромске популације су прикупљени кроз „Мапирање (одабраних) подстандардних ромских насеља на подручју Града Београда”, које је спроведено од јула до децембра 2021. године у оквиру подршке коју главном граду, као политичком партнеру, пружа Немачка организација за међународну сарадњу (ГИЗ), кроз индивидуалну меру „Приступи интегрисаног градског развоја за инклузију Рома и Ромкиња”. Подаци су прикупљени путем интервјуа и фокус група са представницима институција на нивоу града Београда, 17 градских општина и локалних механизма за социјално укључивање Рома и Ромкиња. Полазећи од одређења које даје УН-Хабитат за насеље „слам” типа и „домаћинство које живи у сламу”, у истраживању је као „подстандардно насеље” сматрано насеље са објектима/стамбеним јединицама претежно лошег квалитета (изграђене применом неадекватних техника градње и/или лошег материјала и/или пропале услед лошег одржавања и слично, које су потенцијално опасне по безбедност становника) и које има једну или више следећих карактеристика:

- неадекватан приступ исправној води за пиће (водоводна мрежа или бунари не постоје или нису функционални);
- неадекватан приступ канализацији (канализациона мрежа или септичке јаме не постоје или нису функционални; не постоје функционални тоалети у стамбеним јединицама);
- несигуран стамбени статус становника (укључујући нерегулисана имовинско-правни статус објектима и земљишта/парцела) и
- пренасељеност у смислу просечне густине становника по јединичној површини насеља, односно великог броја чланова према површини стамбене јединице (испод 8 м² по особи).

Истраживањем је на територији 17 градских општина укупно мапирано 165 ромских насеља, у којима живи више од 10 породица. У складу са датом дефиницијом и кроз консултативни процес са представницима свих градских општина, међу мапираним ромским насељима идентификовано је 57 подстандардних ромских насеља која се налазе на територији 11 градских општина: Чукарица, Лазаревац, Младеновац, Нови Београд, Обреновац, Палилула, Раковица, Савски венац, Вождовац, Земун и Звездара. Према добијеним подацима, између 2.476 и 2.564 породица живи у 49 подстандардних ромских насеља (од идентификованих 57). Број становника је добијен за 50 подстандардних ромских насеља и у њима живи између 7.567 и 7.647 особа. У сваком случају, истраживање је показало да на нивоу града Београда и/или градских општина, недостају систематизовани и поуздани подаци о стању у ромским насељима, укључујући и подстандардна ромска насеља, што указује на потребу спровођења детаљног, теренског истраживања.

На основу расположивих података, истраживање је установило да је у 42 од 57 евидентираних подстандардних ромских насеља квалитет стамбених објеката мешовит и/или лош, односно да су објекти направљени од рециклираног грађевинског отпада и/или комбиновано од грађевинских материјала и рециклираног грађевинског отпада. За становање се користе и метални контејнери у преоста-

лих шест контејнерских насеља, од укупно 11 колико је током 2008–2009. године формирао град Београд. Преостала контејнерска насеља су Макиш 1 и 2 (Чукарица), Кијево и Улица Славка Миљковића (Раковица) и још три у оквиру постојећих ромских насеља – Крњача/Заге Маливук (Палилула) и Орловско насеље (Звездара). Услови у овим контејнерским насељима имају карактеристике подстандардних.

Истраживањем је уочен и случај насеља Мислођин у Обреновцу, који чине прописно грађене зграде са становима за социјално становање усељене 2016. године, али су услови у њима постали подстандардни услед недостатка одржавања од стране надлежних градских служби и неодговорног понашања дела станара. Поред тога, поједине ромске породице које су корисници социјалних станова у власништву града, услед ниских месечних прихода имају висока друговања (неколико стотина хиљада динара) за комуналне трошкове и струју, због чега је Град Београд покренуо судске поступке за њихово исељење.

Када је реч о урбанистичко-планском статусу, 34 подстандардна ромска насеља се налазе на терену који је Планом генералне регулације (ППР) или неким другим планским документом, предвиђени за различите јавне намене (магистрална саобраћајница, железница, шуме, комплекси јавних служби и сл.) или садржаје попут мешовити градски центри, привредни или комерцијални садржаји, односно на земљишту на коме становање није дозвољено или није компатибилно планираној намени. Тиме је и стамбени статус становника ових насеља веома несигуран и постоји велика извесност њиховог принудног исељења. Град Београд, по правилу не израђује урбанистичке планове детаљне регулације који у фокусу имају унапређење неког подстандардног ромског насеља. Такви планови једино су израђени у градској општини Младеновац, за насеља Мали пролаз и Карађорђева.

У вези са инфраструктурном опремљеношћу подстандардних ромских насеља, градске општине и комунална предузећа у чијој се надлежности налазе ови послови, располажу са веома оскудним подацима о стању или могућим планираним радовима на опремању ових насеља инфраструктуром. Тако, веома ограничени расположиви подаци указују да у два подстандардна ромска насеља, у Земуну и Звездари, не постоје вода, канализација, ни струја. Када је реч о постојању канализације, добијени подаци показују да су у шест подстандардних ромских насеља објекти прикључени на појединачне септичке јаме. У других шест насеља постоји комбинован систем нефункционалне градске мреже и појединачних септичких јама, док у четири насеља постоји нефункционална канализациона мрежа. Заједничке септичке јаме евидентирани су три подстандардна ромска насеља. Функционална водоводна мрежа постоји у 15 насеља. Нефункционална градска мрежа, нелегални прикључци на мрежу вишег ранга или мешовит вид снабдевања водом постоји у 14 насеља. Водом из бунара снабдевају се становници два насеља, а из заједничких јавних чесми у три насеља. Такође у три насеља не постоји било какав вид снабдевања становника водом. У вези са електричном енергијом, у 24 подстандардна ромска насеља постоји функционална јавна електро мрежа, у 11 насеља објекти су на јавну електро мрежу прикључени нелегално или путем „неформалне/нелегалне” мреже у насељу, док у четири насеља струја уопште не постоји. Такође, градске општине су указале на честе ситуације искључивања струје, као и воде, услед неплаћених рачуна. Уколико до искључења дође на нелегалним објектима, онда не постоји могућност поновног прикључења тог објекта на струју (чак и уколико су измирена сва друговања), све док се не изврши озакоњење објекта.

У вези са имовинско-правним статусом објеката, истраживање је, на основу делимично добијених података, показало да у 16 подстандардних ромских насеља није регулисан основ по коме житељи користе стамбени простор. У додатних 13 насеља неко од чланова породице је власник куће и парцеле и/или је власник куће, али не и парцеле, при чему такво „власништво” над кућом није обавезно и правно регулисано. Упркос томе, градске општине немају податке, нити воде евиденције о поднетим захтевима или броју озакоњених објеката у подстандардним ромским насељима.

Када је реч о имовинско-правном статусу земљишта, евидентирано је девет подстандардних ромских насеља која се у целисти или неким својим делом налазе на земљишту у јавном власништву (државном, градском или неког јавног предузећа). Специфични су случајеви насеља Палестина у Лазаревцу које се налази на плацу у процесу реституције, као и насеља у Падинској скели и Јабучком риту које се налазе на земљишту које је из јавне својине прешло у посед велике приватне корпорације (Ал Дахра Србија д.о.о.), што чини неизвесним и статус насеља и њихових становника.

На фокус групи са представницима ромских удружења, одржаној у процесу сакупљања података за анализу стања, указано је на постојање великог броја малих неформалних и нехигијенских насеља у којима претежно живе младе ромске породице (најчешће око десетак породица), које су у Београд мигрирале из других делова Србије. Наглашен је поседно проблем недостатка докумената и општег лошег хигијенског стања у тим домаћинствима. Реч је углавном о лицима која немају право на остваривање права и услуга у области социјалне заштите у Београду, јер пребивалиште имају у некој другој општини/граду где та права углавном и остварују. Лоши материјални услови у овим насељима узрокују просјачење деце и непохађање школе. Такође, реч је о насељима која нису покривена услугама и посетама здравствених медијаторки, што додатно отежава увид у стање у овим насељима.

Нема прецизних података за која подстандардна насеља су у претходном периоду донети одговарајући урбанистички планови на основу којих се могу извршити неопходне грађевинске интервенције за унапређење и озакоњење појединачних објеката. Током прикупљања података за израду ове анализе стања, контактиране су све ГО и неке од њих су истакле потребу за доношењем одговарајућих урбанистичких планова за подручја на којима се налазе ромска насеља. Тако је у Лазаревцу потребно урадити План детаљне регулације за ромско насеље „Палестина”, у Младеновцу за подручје „Кајмакчаланска”, на Вождовцу за ромска насеља „Каблар” у Рипњу, „Вороњешка” и „Маринкова бара”. Такође, указано је и на потребу израде ревизије и/или студије оправданости расељавања ромских насеља у циљу адекватног стамбеног решења у три општине – Сурчин, Вождовац и Звездара. Конкретно, у Сурчину је потребно урадити ову студију за ромско насеље у близини центра, јер се налази на магистралном гасоводу и сваки дан су његови житељи изложени ризику, те је њихов премештај са тог подручја од изузетног значаја. Потом, на Звездари је потребно урадити комплетну ревизију расељавања контејнерског насеља и насеља „Лазари” у Орловском насељу, док је ГО Вождовац истакла потребу за расељавањем ромског насеља „Каблар” у Рипњу, насеља у Вороњешкој улици и насеља колектор у Маринковој бари у Хусовој улици.

С обзиром на то да нису доступни подаци за која све подстандардна ромска насеља су урађени планови детаљне регулације, не може се са сигурношћу ни утврдити у којим насељима је могуће унапређење комуналне инфраструктуре, а она је, како је већ истакнуто, велики проблем у већини

насеља (пре свега водовод и канализација). Поред недостатка планске документације, додатни проблеми који оптерећују унапређење услова становања ромске популације су нерешени имовинско-правни односи над објектима и земљишту, те није могуће улагати новац из локалног буџета у санацију и адаптацију нелегалних објеката, али исто тако проблем је и недостатак финансијских средстава за ову намену. Даље, Град Београд је носилац права јавне својине (тј. власник) и над свим непокретностима у јавној својини које се налазе на територији градских општина, док су градске општине само корисници те имовине, што у многоме усложњава решавање имовинско-правних проблема са циљем унапређења услова становања ромске популације у тим општинама. Међу њима се као проблем истиче и располагање становима за социјално становање за смештај угрожених ромских породица, јер су они, такође, у власништву Града Београда. Према подацима Секретаријата за имовинске и праве послове, 192 ромске породице користе станове за социјално становање у Београду.

Град Београд се залаже да се решавање питања становања лица ромске популације не одваја као посебно питање у односу на становање свих других грађана на његовој територији, јер једино јединствена и свеобухватна градска стамбена политика може понудити адекватна решења. Тренутно је у поступку доношење Стратегије становања Града Београда до 2030. године, којом ће управо бити планирани циљеви и мере за унапређење постојећег стања у овој области

3.2.3.1. Локалне политике и праксе у области становања

У 10 од 17 београдских општина је успостављено пружање правно-техничке помоћи Ромима и Ромкињама у циљу регулисања имовинског и правног статуса објеката. Ову услугу пружају или службеници из општинских одељења надлежних за урбанизам, имовинско-правне и комуналне послове (Чукарица и Барајево) или служба правне помоћи која пружа бесплатну правну помоћ свим грађанима, па самим тим и лицима ромске националности, у стваравању њихових права, обавеза и правних интереса пред органима јавне власти (Лазаревац, Младеновац, Сопот, Стари град, Сурчин, Врачар).

Нема података да ли су из градског буџета у последње три године издвајана средства у области унапређења услова становања ромске популације у подстандардним насељима.

3.2.4. Здравствена заштитиња

Право на примарну здравствену заштиту Роми и Ромкиње могу остварити у 16 домова здравља и шест завода у Београду: Градски завод за хитну медицинску помоћ, Градски завод за геронтологију и палијативно збрињавање, Градски завод за плућне болести и туберкулозу, Градски завод за кожне и венеричне болести, Градски завод за јавно здравље и Завод за здравствену заштиту студената. Нема података у којим домовима здравља на територији Београда се лечи највећи број лица ромске националности, јер се здравствена евиденција не води према националној припадности пацијената, пошто за то не постоји законски основ.

У 13 од 17 београдских општина су формирано Савети за здравље, а међу члановима ових тела у пет ГО (Барајево, Звездара, Лазаревац, Младеновац и Раковица) има и представника ромске заједнице. Поред ових савета, најзначајнији локални механизам у области здравствене заштите ромске популације представљају здравствене медијаторке, које чине важну спону у ефикасном повезивању здравственог

система и житеља неформалних ромских насеља, како би се омогућио што бољи увид здравствених установа у стање у овим насељима и повећало правовремено јављање лекару. Здравствене медијаторке воде евиденцију о здравственом стању житеља неформалних насеља, раде на подизању свести о неопходности вакцинације деце, о значају правилне исхране, хигијенских навика, заштити од заразних болести, планирању породице, као и о штетности психоактивних супстанци. На територији града Београда је ангажовано 20 здравствених медијаторки у 16 ГО – Барајево (1), Чукарица (2), Лазаревац (1), Младеновац (1), Обреновац (1), Палилула (3), Раковица (1), Звездара (2), Вождовац (1), Гроцка (1), Нови Београд (1), Земун (1) и Сурчин (1), Стари Град (1), Врачар (1), Савски Венац (1). Према исказаним потребама београдских општина њихов број је најмање потребно удвостручити. Извештај СИПРУ тима²⁸ је указао да је само осам општина/града у Србији у 2020. години испунило сва три услова неопходна за побољшање здравствене заштите Рома на локалном нивоу (1. ангажована здравствена медијаторка, 2. формиран Савет за здравље, 3. Роми су укључени у рад Савета за здравље), а међу њима је чак пет београдских општина: Барајево, Звездара, Лазаревац, Младеновац и Раковица.

За потребе израде анализе стања у овој области, упућен је упутник за сакупљање података свим ГО, али је само њих пет доставило податке тј. процене у области здравствене заштите Рома и Ромкиња на њиховој територији. Закључује се, да иако 16 ГО има здравствене медијаторке, у оним општинама у којима нису формирано Мобилни тимови за социјално укључивање Рома и Ромкиња или не постоји координатор за ромска питања, комуникација између здравствених медијаторки и општинских управа не постоји или је на ниском нивоу, те општинске управе немају увид ову област. Додатно, тамо где и постоји ова комуникација и размена информација, она је у доброј мери заснована искључиво на искуственим сазнањима здравствених медијаторки са терена, јер се званична здравствена евиденција не води према националној припадности пацијената.

Званична статистика указује да је стопа смртности код ромске популације виша него код других националних мањина у Србији, а просечни животни век је 12 година краћи у односу на просек. Процењена стопа смртности одојчади у ромским насељима износи 13 на 1.000 живорођене деце, што је дупло већа стопа смртности од националног просека.²⁹ Захваљујући увођењу здравствених медијаторки, смањена је смртност ромске одојчади за 50%, а значајно је и повећан обухват имунизацијом деце у ромским насељима (узраста 24–35 месеци) са 44% у 2014. години на 63% у 2019. години. Према подацима Секретаријата за здравство, у Београду је још боља ситуација по овом питању у односу на остатак Србије, те је 93,3% деце ромске националности примило све препоручене вакције из националног календара имунизације.

Према проценама Секретаријата за здравство, у Београду око 1.367 лица ромске националности (око 564 жена и 823 мушкарца) нема здравствену књижицу. Анализа података пристиглих из ГО, указује да је најгора ситуација у вези овога у Младеновцу (150 лица без здравствене књижице) и Гроцкој (110). Од оних који поседују здравствену књижицу, 90% жена и 85% мушкараца има изабраног лека-

28 Преглед података градова и општина о мерама за социјално укључивање Рома и Ромкиња у 2020. години

29 Положај осетљивих група у процесу приступања Републике Србије Европској унији, http://socijalnoukljucivanje.gov.rs/wp-content/uploads/2021/09/Polozaj_osetljivih_grupa_u_procesu_prisutanja_Republike_Srbije_EU-Polozaj_Roma_i_Romkinja.pdf

ра. Поједине градске општине, попут Звездаре, истичу да је приметно ниско интересовање ромске популације за превентивне прегледе и редовне систематске прегледе.

Такође, процењује се да је око 65% Ромкиња у Београду обухваћено гинеколошким прегледима, док је око 70% трудница ромске националности обухваћено редовним гинеколошким прегледима. Најбоља ситуација је у погледу обухвата мајки и деце ромске националности постнаталним патронажним посетама – 95% њих је обухваћено патронажом.

У Београду је, према процени Секретаријата за здравство, око 9.600 деце ромске националности (5.800 девојчица и 3.800 дечака) обухваћено систематским прегледима. На основу података добијених из ГО, највише деце која су обухваћена систематским прегледима има у Младеновцу (око 700) и Раковици (328).

Процењени број корисника развојних саветовалишта у Београду из ромске популације је око 14% (жене 10%, мушкарци 4%), док око 1% адолесцената ромске националности користи услуге саветовалишта за младе.

3.2.5. Социјална заштита

Право на социјалну заштиту имају појединци и породице којима је неопходна друштвена помоћ и подршка у савладавању социјалних и животних тешкоћа, а законом утврђена права и услуге социјалне заштите остварују се преко Центра за социјални рад.³⁰ За остваривање права и пружање услуга социјалне заштите на територији града Београда, као и за обављање других послова у овој области, надлежан је Градски центар за социјални рад (у даљем тексту: ГЦСР). Он у складу са Законом о социјалној заштити обавља послове који се односе на права, односно услуге социјалне заштите о чијем обезбеђивању се стара Република Србија (поверени послови), с једне стране, док у складу са локалном Одлуком о правима и услугама социјалне заштите³¹ обавља послове који се у овој области финансирају из буџета Града Београд, с друге стране. У оквиру организационе структуре ГЦСР налази се и 17 општинских одељења, по једно у свакој ГО, у којима се одлучује о остваривању права и коришћењу услуга корисника утврђених законом и подзаконским актима, те обављају други послови у области социјалне заштите.

Према подацима Републичког завода за статистику³², у 2020. години стопа ризика од сиромаштва износила је 21,7% и у односу на 2019. годину била је нижа за 1,5%. Стопа ризика од сиромаштва представља проценат лица чији је расположиви еквивалентни приход нижи од прага ризика од сиромаштва, који је у 2020. износио 22.000 динара просечно месечно за једночлано домаћинство. Стопа ризика од сиромаштва не показује колико је лица стварно сиромашно, већ проценат лица која имају еквивалентни расположиви приход нижи од прага ризика од сиромаштва. Праг ризика од сиромаштва за домаћинство с двоје одраслих и једним дететом старости до 14 година у 2020. години износио је 39.600 динара, док са двоје деце старости до 14 година је износио 46.200 динара. Нема тренутно доступних података о стопи ризика од сиромаштва у Београду, али ако се узму у обзир подаци³³ из 2016. године, највишу стопу ризика од сиромаштва имају три градске општине: Сопот (26,9%), Барајево (21,9%) и Обреновац (20,1%).

Табела 24: Стопа ризика од сиромаштва у београдским општинама у 2016. години

Градска општина	Стопа ризика од сиромаштва (%)	Ранг општине према стопи ризика од сиромаштва на нивоу Србије
1. БАРАЈЕВО	21,9	26
2. ЧУКАРИЦА	8,3	6
3. ГРОЦКА	18,2	20
4. ЛАЗАРЕВАЦ	13,4	12
5. МЛАДЕНОВАЦ	24	37
6. НОВИ БЕОГРАД	4,8	1
7. ОБРЕНОВАЦ	20,1	24
8. ПАЛИЛУЛА	11,9	10
9. РАКОВИЦА	6,9	5
10. САВСКИ ВЕНАЦ	5,7	4
11. СОПОТ	26,9	55
12. СТАРИ ГРАД	5,4	3
13. СУРЧИН	15,9	17
14. ВОЈДОВАЦ	8,6	8
15. ВРАЧАР	5,3	2
16. ЗЕМУН	11	9
17. ЗВЕЗДАРА	8,3	6
Београдски регион:	10,5	-

Извор: Републички завод за статистику и Светска банка

Према евиденцији ГЦСР у току 2020. године у Београду је било 114.734 корисника социјалне и породично-правне заштите (47% мушкараца и 53% жена), што чини 6,8% укупне популације Београда. Од укупног броја корисника било је 4,5% (5.166) лица ромске националности, али је тај број далеко већи у стварности због раније већ поменуте уставом прокламоване слободе неизајшњавања према националној, етничкој и било којој другој припадности. Према проценама добијеним од запослених у општинским одељењима ГЦСР тај број се у појединим ГО креће и преко 50% (Сопот, Барајево).

Табела 25: Удео корисника социјалне заштите у укупној популацији београдских општина

Градска општина	Број корисника 2019.	Број корисника 2020.	Удео корисника социјалне заштите у укупној популацији у 2020.
1. БАРАЈЕВО	1.430	1.249	4,7%
2. ЧУКАРИЦА	14.483	16.248	9,2%
3. ГРОЦКА	4.443	4.408	5,1%
4. ЛАЗАРЕВАЦ	4.206	4.499	7,9%
5. МЛАДЕНОВАЦ	4.629	4.449	8,6%
6. НОВИ БЕОГРАД	11.988	12.253	5,7%
7. ОБРЕНОВАЦ	4.981	5.245	7,3%
8. ПАЛИЛУЛА	14.359	13.088	7,1%
9. РАКОВИЦА	6.550	6.504	6,0%
10. САВСКИ ВЕНАЦ	1.959	1.818	5,1%
11. СОПОТ	2.480	2.816	14,2%
12. СТАРИ ГРАД	2.593	2.560	5,7%
13. СУРЧИН	4.318	4.601	9,8%
14. ВОЈДОВАЦ	10.727	10.982	6,5%
15. ВРАЧАР	5.088	4.877	8,4%
16. ЗЕМУН	9.755	9.147	5,2%
17. ЗВЕЗДАРА	10.226	9.990	5,9%
УКУПНО:	114.215	114.734	6,8%

Извор: ГЦСР

У 2020. години укупан број корисника социјалне заштите остао је на приближно истом нивоу као претходне године. Пораст корисника евидентиран је у седам од 17 ГО – Чукарица, Лазаревац, Нови Београд, Обреновац, Сопот, Сурчин и Вождовац, а као последица њиховог социо-еко-

30 Закон о социјалној заштити („Службени гласник РС”, број 24/11)

31 http://gcsrbg.org/pdf/odluka_o_pravima_i_uslugama_socijalne_zastite.pdf

32 <https://www.stat.gov.rs/sr-latn/vesti/20211015-siromastvo-i-socijalna-nejednakost-2020/?s=0102>

33 ДевИнфо „Мапа сиромаштва у Србији 2016.”, РСЗ и Светска банка – Ранг општине према стопи ризика од сиромаштва (ранг 1 значи најнижу стопу ризика од сиромаштва од 168 општина).

номског профила. Подаци о уделу корисника социјалне и породично-правне заштите у укупном становништву показују да се потребе за интервенцијом ГЦСР испољавају у различитом обиму у појединим ГО, тако да највећи релативни удео имају градске општине Сопот (14,2%), Чукарица (9,2%), Сурчин (9,8%), Младеновац (8,6%) и Врачар (8,4%).³⁴

Процењује се да је од укупног броја ромских домаћинстава у Београду њих око 28% примало новчану социјалну помоћ у 2020. години. Ова процена драстично варира у појединим београдским општинама, па је тако око 53% ромских домаћинстава у Старом граду примало ову врсту помоћи, у Сопоту и Барајеву око 60%, док је тај број у Земуну и Младеновцу износио преко 70%. Колико деце ромске националности узраста до 18 година прима дечији додатак није познато.

Посебан проблем представља то што на територији града Београда живи велики број ромских породица које се налазе у стању социјалне потребе, али немају пријављено пребивалиште ни боравиште у Београду. Наиме, ова лица углавном имају пријављено пребивалиште у некој другој општини/граду у Србији, где по правилу и остварују права и услуге из социјалне заштите, али фактички живе у Београду где иста права и услуге не могу да остваре.

До сада је евидентирано 1.704 случаја оствареног права на пријаву места пребивалишта на адреси ГЦСР (615 жена, 1.089 мушкараца), али нема прецизних података колико је међу њима лица ромске националности. Лица која немају активну пријаву пребивалишта се, најпре, обраћају МУП-у у општини/граду последњег места пребивалишта, а ГЦСР само даје сагласност да одређено лице пријави место пребивалишта на адресу те установе, како би могао да оствари одређена права у области социјалне заштите.

Анализа потреба Рома и Ромкиња за услугама социјалне заштите на територији града Београда до сада није урађена, али је она вршена у појединим ГО – Лазаревац, Сопот и Земун. Међу потребама које су истакнуте у поменутим општинама наводи се јачање услуге бесплатне правне помоћи која се пружа лицима ромске националности, ради остваривања права у области материјалне подршке, као и мапирање потенцијалних корисника на терену, како би се допрло до лица која су у стању потребе али не користе права и услуге у области социјалне заштите. Такође, у ГО Барајево постоји потреба за опремањем ученика ромске националности (уџбеници, школски прибор, обућа, одећа) на почетку школске године, јер су то често разлози непохађања наставе. С обзиром да у Барајеву не постоји ниједно ромско удружење које би дистрибуирало овај вид помоћи, потребно је наћи решење за директну подршку самим корисницима.

Најчешћи проблеми са којим се суочавају стручни сарадници ГЦСР у вези са корисницима услуга социјалне заштите из ромске популације везани су за њихово нередовно пријављивање на евиденцију Националне службе за запошљавање, од чега им зависи даље коришћење права на новчану социјалну помоћ. Такође, деца ромске националности која примају дечији додатак нередовно похађају основну школу, иако је основно образовање обавезно, а заступљена је и пракса непријављивања запослења корисника новчане социјалне помоћи (рад на црно), што је од утицаја на коришћење наведеног права и сматра се злоупотребом новчане социјалне помоћи.

На фокус групи са представницима ромских удружења истакнут је проблем непрофесионалног и неадекватног односа према лицима ромске националности од стране запослених у ГЦСР. Такође, напоменуто је да би се ова ситуација

могла поправити повећањем број запослених Рома у ГЦСР, али и генерално повећањем бројем запослених Рома у органима јавне управе (координатори за ромска питања, мобилни тимови итд.).

3.2.5.1. Дечји, рани и принудни брак

Дечји, рани и принудни брак су облици насиља који представљају грубо кршење права детета, посебно девојчица, према Конвенцији о правима детета и Конвенцији о елиминисању свих облика дискриминације над женама. Они угрожавају психофизичко здравље девојчица и излажу их ризику од апатридије, насиља у породици и трговине људима. Дечји бракови су присутни међу општом популацијом у Србији, често међу сиромашнијим становништвом и у руралним подручјима источне и југоисточне Србије. Ова пракса је међутим веома заступљена у ромским заједницама, где се, на основу података из УНИЦЕФ-овог МИКС истраживања, више од половине девојчица удаје пре навршене 18. године живота. Конкретно, ово истраживање је показало да око 56% девојчица ромске националности у Србији ступа у брачне односе пре навршене 18. године, док свака пета девојчица улази у „брак“ пре навршене 15. године живота. Трећа страна (родитељи и други сродници) неретко уговарају и продају дете. Иако родитељи и други сродници бракове најчешће уговарају како би децу изместили из сиромаштва, јер немају могућности да им пруже подршку (уз перцепцију образовања као пожељног, али суштински непотребног ресурса), у већини случајева се то не догађа. Девојчице, чешће него дечади, преласком у кућу партнера напуштају школу, чиме се ствара економска зависност без шанси за касније запослење и често рано, ризично материнство. Ово представља кршење основних људских права и права детета (на здравље, на образовање, на једнакост и на живот без насиља). Веома често те девојчице врло рано роде, чиме је угрожено њихово репродуктивно здравље, напуштају школу, имају мању могућност да се касније запосле и врло често су у породици изложене насиљу.

Дечји бракови се у ромској популацији одржавају због недостатка интереса шире друштвене заједнице да се тим проблемом озбиљније бави, уз образложење да је реч о „ромском обичају“. Уз овакве предрасуде, дискриминацију и тежак економски положај Рома и Ромкиња у Србији, проблем дечјих бракова остаје на друштвеној маргини.

Према Породичном закону РС: „Суд може, из оправданих разлога, дозволити склапање брака малолетном лицу које је навршило 16. годину живота, а достигло је телесну и душевну зрелост потребну за вршење права и дужности у браку.“ Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања је сачинило Инструкцију о начину рада Центра за социјални рад – органа старатељства у заштити деце од дечјих бракова, која је обавезујућа за све запослене.

Током 2019. године је било осам случајева у којима је од ГЦСР тражено изјашњење о сагласности/несагласности за склапање малолетничког брака, а у 2020. је било четири таква случаја. У девет од 12 наведених случајева у питању је била девојчица ромске националности. Центар за социјални рад нема увек прилику да превентивно делује у случајевима када су деца у ризику од дечјег брака, јер до сазнања дође касно. Наиме, на евиденцији ГЦСР постоје деца која су раније била непозната центру јер њихови сродници нису били на евиденцији ГЦСР. Тако да се онда на евиденцији ГЦСР први пут нађу девојчице као малолетне мајке чијој је деци потребно одредити лично име и одредити старатеља, јер су и саме малолетне. У већини оваквих случајева, у питању су малолетне Ромкиње. ГЦСР се у улози органа старатељства тек тада

укључује у њихову заштиту. Спорадично се добијају пријаве од ОШ да девојчица не похађа наставу и да постоји сумња да је засновала ванбрачну заједницу или да је у ризику од исте, или такве пријаве потичу од самих родитеља (сродника). Тада се ГЦСР укључује у складу са својим надлежностима и успоставља сарадњу са другим институцијама (полиција, ОШ, Дом здравља, ЦСР на другој територији и сл).

3.2.5.2. Локалне политике и праксе у области социјалне заштите

Када је реч о различитим видовима материјалне подршке која се финансира из градског буџета, а која је доступна социјално угроженим лицима и породицама, према подацима ГЦСР у 2020. години Роми и Ромкиње су највише били заинтересовани за коришћење следећих видова материјалне подршке:

- једнократна новчана помоћ;
- интервентна једнократна новчана помоћ;
- повремена једнократна новчана помоћ;
- бесплатни оброк.

Нема прецизних података колико је њих користило баш ове видове подршке последње две године, као ни остала права и услуге социјалне заштите која се финансирају из градског буџета.

Табела 26: Број корисника права и услуга социјалне заштите из надлежности Града Београда на основу Одлуке о правима и услугама социјалне заштите у 2019. и 2020. год.

ПРАВА У ОБЛАСТИ СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ			
Врста права/материјална подршка	Година	Укупан број корисника	Број корисника ромске националности
1. Једнократна помоћ	2019	11.715	нема података
	2020	11.043	нема података
2. Привремена једнократна новчана помоћ	2019	3.999	нема података
	2020	3.996	нема података
3. Интервентна једнократна новчана помоћ	2019	1.051	нема података
	2020	862	нема података
4. Стална новчана помоћ	2019	1.350	нема података
	2020	1.438	нема података
5. Средства за личне потребе	2019	33	нема података
	2020	22	нема података
6. Бесплатан оброк	2019	10.592	нема података
	2020	10.386	нема података
7. Стипендија	2019	3.325	нема података
	2020	3.814	нема података
УСЛУГЕ СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ			
Врста услуге	Година	Укупан број корисника	Број корисника ромске националности
1. Помоћ у кући	2019	2.822	нема података
	2020	2.563	нема података
2. Дневни боравак за децу и омладину са сметњама у развоју	2019	667	нема података
	2020	636	нема података
3. Лични пратилац	2019	451	нема података
	2020	509	нема података
4. Персонална асистенција	2019	64	нема података
	2020	54	нема података
5. Становање уз подршку	2019	-	нема података
	2020	-	нема података
6. Привремено становање	2019	6	нема података
	2020	8	нема података
7. Социјално становање у заштићеним условима	2019	43	нема података
	2020	43	нема података
8. Саветодавно-терапијске услуге	2019	1387	нема података
	2020	1034	нема података
9. Социјално-едукативне услуге	2019	172	нема података
	2020	141	нема података

Врста права/материјална подршка	Година	Укупан број корисника	Број корисника ромске националности
10. Прихватилиште за одрасла и стара лица	2019	321	нема података
	2020	277	нема података
11. Прихватилиште за децу и младе	2019	287	нема података
	2020	276	нема података
12. Предах смештај	2019	64	нема података
	2020	50	нема података

Извор: ГЦСР

Према подацима ГЦСР, у 2020. години најзаступљенији видови материјалне подршке угроженим лицима су били једнократна помоћ (11.043) и бесплатни оброк (10.386). Једнократна помоћ се обезбеђује лицу које се изненада или тренутно нађе у стању социјалне потребе, као и лицу које се упућује на домски или породични смештај, а које нема средстава да обезбеди одећу, обућу и трошкове превоза неопходне за реализацију смештаја. Право на бесплатни оброк могу да користе појединац и породица – корисници права на новчану социјалну помоћ, лица чији приход по члану домаћинства не прелази 50% минималне зараде за месец који претходи месецу у коме је поднет захтев, под условом да су: стара и изнемогла лица чији сродници нису у могућности да им ову помоћ пруже, или имају у породици лице које је остварило право на додатак за помоћ и негу другог лица. Највећи број корисника ових видова материјалне подршке у 2020. години било је управо у оним градским општинама које према проценама имају велики број ромске популације: Чукарица, Звездара, Палилула и Земун.³⁵

Међу локалним услугама социјалне заштите у 2020. години најзаступљенија је била услуга Помоћ у кући (2.563), која се обезбеђује лицима која услед старости, хроничне болести или инвалидитета имају ограничене физичке способности и могућности да задовоље свакодневне основне личне и животне потребе. Нису расположиви подаци да ли је и колико међу корисницима ове услуге било Рома и Ромкиња.

У складу са Законом о социјалној заштити³⁶ и Одлуком о правима и услугама социјалне заштите³⁷, односно Упутством за израду програмског буџета, град Београд планира буџетска средства за реализацију мера и активности у области социјалне заштите у оквиру програма 11 – Социјална и дечија заштита и извршава предметне расходе кроз програмске активности приказане у доњој табели. Посебну евиденцију о тачним износива извршења расхода према корисницима ромске националности у области социјалне заштите (по програмским активностима), град не води.

Табела 27: Идентификација извршених расхода у програму 11 – Социјална и дечија заштита из буџета Града Београда у периоду 2018–2020.

Шифре прог. активности	Назив програмске активности у програму	Године		
		2018	2019	2020
0001	Једнократне помоћи и др. облици помоћи	2.328.440.172,95	2.347.101.247,31	2.276.717.028,66
0002	Породични и домски смештај, прихватилишта и друге врсте смештаја	160.205.372,32	222.977.409,69	228.312.177,32
0003	Дневне услуге у заједници	82.022.534,23	94.357.819,24	75.490.484,36
0004	Саветодавно-терапијске и социјално-едукативне услуге	10.491.090,31	11.370.194,87	10.444.682,29
0005	Подршка реализацији програма Црвеног крста	-	-	-

35 Извештај о раду за 2020. годину, Градски центар за социјални рад

36 „Службени гласник РС”, број 24/11

37 „Службени лист Града Београда”, бр. 55/11, 8/12, 8/12 – исправка, 42/12, 65/12, 31/13, 57/13, 37/14, 82/15, 4/16, 37/16, 56/16, 114/16, 102/17, 50/18, 103/18, 101/19, 115/19, 138/19, 17/20, 138/20 и 40/21

Шифре прог. активности	Назив програмске активности у програму	Године		
		2018	2019	2020
0006	Подршка деци и породици са децом	884.715.787,23	1.109.940.821,45	1.130.435.614,98
0007	Подршка рађању и родитељству	-	-	-
0008	Подршка особама са инвалидитетом	553.094.181,85	627.820.292,54	663.793.668,35
	Укупно:	4.018.969.138,89	4.413.567.785,10	4.385.193.655,96

Извор: Упитник за прикупљање података за припрему ситуационе анализе за потребе израде Стратегије за социјално укључивање Рома и Ромкиња на територији града Београда

Извршени расходи за социјалну и дечију заштиту у посматраним годинама евидентирани су у оквиру раздела 15. буџета Града Београда, и то у шест различитих програмских активности. У оквиру овог раздела градског буџета се у посебним главама приказују расходи по индиректним корисницима буџета – установе социјалне заштите. Укупна вредност издвајања градског буџета за програм 11 – Социјална и дечија заштита у посматраном периоду показује релативну избалансираност, те се половина укупних расхода односи на једнократну помоћ. Сходно локалној одлуци о социјалној заштити једнократна помоћ може бити повремена и интервентна једнократна новчана помоћ. У највећем броју случајева, ромско становништво је заинтересовано за ову врсту помоћи, односно Роми су корисници услуга прихватилишта, бесплатног obroка, као и финансијске подршке породици са децом у виду регресирана трошкова боравка деце у предшколским установама.

Поред наведених извршених расхода, Град Београд подржава пројекте и програме организација цивилног друштва намењених ромској популацији, а који се реализују на територији града. Средства за суфинансирање пројеката удружења грађана предвиђају се у разделу 15. буџета Града, у финансијском плану Секретаријата за социјалну заштиту (на економској класификацији 481 – дотације невладиним организацијама), а у складу са конкурсним поступком сходно Уредби о средствима за подстицање програма или недостајућег дела средстава за финансирање програма од јавног интереса која реализују удружења³⁸. Табеле које следе садрже одобрене пројекте у буџетској 2018. и 2019. години.

Табела 28: Пројекти организација цивилног друштва који су финансирани или суфинансирани из буџета Града Београда у периоду 2018–2019.

Година	Назив удружења	Назив пројекта удружења	Област интервенције	Износ дотације из буџета (РСД)
2018	Центар европских вредности за имплементацију и толеранцију-ЦЕ-ВИТ	„Унапређење положаја Рома и Ромкиња у локалној заједници“	Пројекат је усмерен на подизање нивоа свести и информисање о правима, положају и потребама припадника ромске популације.	495.000,00
	Удружење за мониторинг транзитних издеглица и спровођење стратегије привременог смештаја	„Интерно расељена лица-грађани у трагању за домом“	Пројекат се бави критичким сагледавањем стања и проблема са којима се суочавају интерно расељена лица, кроз призму људских слобода и права.	800.000,00
	Удружење „Дионис“	„Образовање чува репродуктивног здравље“	Пројекат је фокусиран на младе Роме и Ромкиње из Београдских ромских насеља. Циљ овог пројекта је скретање пажње на важност планирања породице.	668.600,00
	Центар за заштиту људских и мањинских права и вредности „ОКО“	„Подршка интеграцији ромске деце у предшколски и школски систем“	Пројекат се бави континуираном подршком и побољшањем приступа квалитетном образовању ромске деце предшколског и основношколског узраста.	800.000,00

Година	Назив удружења	Назив пројекта удружења	Област интервенције	Износ дотације из буџета (РСД)
	Удружење грађана „Заједно Заједно“	„Интеграција, социјализација и ненасиље“	Деци којој је пројекат намењен матерњи језик је албански тако да интеракција на радионицама доприноси овладавању и успешнијем коришћењу српског језика.	744.655,74
			УКУПНО:	3.508.255,74

Година	Назив удружења	Назив пројекта удружења	Област интервенције	Износ дотације из буџета (РСД)
2019	Центар за заштиту људских и мањинских права и вредности „ОКО“	„Континуирана подршка интеграцији ромске деце у предшколски и школски систем“	Пројекат се бави подршком и побољшањем приступа квалитетном образовању ромске деце предшколског и школског узраста у Младеновцу.	746.500,00
	Центар европских вредности за имплементацију и толеранцију-ЦЕ-ВИТ	„Повећање социјалне укључености Рома и Ромкиња“	Пројекат покреће међусекторску сарадњу у решавању проблема ромских породица Лазареваца.	494.000,00
	Центар за подизање капацитета друштва-Мозаик	„Заједно до циља“	Радионице са лицима из рањивих друштвених група које за циљ имају обуку из различитих области.	1.200.000,00
	Пријатељи деце Београда	„Стварамо уметност-циклус радионица за децу Прихватилишта“	Циљ пројекта је да деца и млади из осетљивих друштвених група организовано и активно проводе део свог слободног времена, раде на развијању својих уметничких склоности и капацитета.	800.000,00
	Мрежа младих Србије	„Едукацијом до конкурентности“	Циљ пројекта је побољшање положаја Рома и Ромкиња на нивоу града Београда.	600.000,00
	Друштво за активан развој	„Курс израде накита“	Основни циљ пројекта је економско оснаживање жена које су маргинализоване на тржишту рада.	600.000,00
			УКУПНО:	4.440.500,00

Извор: Упитник за прикупљање података за припрему ситуационе анализе за потребе израде Стратегије за социјално укључивање Рома и Ромкиња на територији града Београда

Према начину спровођења поступка и формулисања циљева конкурса за пројекте и програме удружења грађана, те избора пројеката који су финансирани из градског буџета, може се закључити да Секретаријат за социјалну заштиту сматра организације цивилног друштва партнерима у реализацији приоритета и циљева социјалне заштите на нивоу града Београда.

3.3. SWOT анализа

SWOT анализа је урађена за сваку од пет области социјалног укључивања Рома и Ромкиња, те су њени налази представљени посебно за сваку област: образовање, запошљавање, становање, здравствена заштита и социјална заштита. SWOT анализа је резултат дводневне радионице чланова Радне групе за израду нацрта Стратегије и фокус групе са представницима ромских удружења. Заснована је како на горенаведеним налазима анализе стања у свакој од пет поменутих области, тако и на проценама чланова Радне групе и представника заинтересованих страна који су учествовали у њеној изради.

3.3.1 *Образовање*

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
<ul style="list-style-type: none"> – Постојање педагошких асистената и њихова добра сарадња са ГЦСР и градским општинама – Постојање мера материјалне подршке ученицима из социјално угрожених породица (ужина, превоз, школски прибор итд.) – Подршка пројектним активностима ромских удружења (финансирање, обука, међусекторска сарадња...) – Велики број школа за основно образовање одраслих – Велики број средњих школа и различитих образовних профила – Највећи универзитетски центар у земљи – Организовање сајма средњих стручних и уметничких школа – Обезбеђење таблета за ученике од трећег до шестог разреда основне школе са бесплатним Интернетом – Рефундација за набавку уџбеника за српски, математику, свет око нас и енглески језик за ученике првог и другог разреда основне школе 	<ul style="list-style-type: none"> – Недовољан број мобилних тимова за инклузију Рома, те недовољно развијена међусекторска сарадња и подршка у области образовања – Недовољно активности на плану промоције важности образовања међу ромским становништвом – Мали обухват деце ромске националности предшколским образовањем и обавезним ППП – Мали број педагошких асистената са универзитетским образовањем – Непостојање стипендија и/или других видова подршке ученицима средњих школа и студентима ромске националности из буџета Града – Недостатак програма ваншколске подршке образовању ромских ученика (дневни боравци, помоћ око писања домаћих задатака, помоћ у учењу и сл.) – Постојање дискриминације према ученицима ромске националности у образовању – Недовољно активности против дискриминације, односно програма на плану промоције интеркултуралности и смањењу предрасуда према Ромима – Недовољно учешће родитеља ромских ученика у Советима за родитеље – Мали број ученика који похађају предмет ромски језик с елементима ромске културе – Неадекватни технички услови (опрема, Интернет итд.) за праћење онлајн наставе у ромским насељима
ШАНСЕ	ПРЕТЊЕ
<ul style="list-style-type: none"> – Обавезно основношколско образовање – Дуално образовање – Републички програм стипендија за средњошколце и студенте – Упис у средње школе и на факултете применом афирмативних мера за ромске ученике и студенте – Увођење изборног предмета ромски језик за елементима ромске културе и даље образовање наставног кадра – ЕУ интеграције – Међународни фондови и иницијативе које подржавају образовање ромске деце 	<ul style="list-style-type: none"> – Законска ограничења у погледу вођења реалне евиденције обухвата деце, ученика и студената ромске националности на свим нивоима образовања – Искључиво електронско пријављивање за обавезни ППП – Недовољан број педагошких асистената (у ПУ и ОШ) и њихов нерегулисани статус – Честе миграције ромског становништва, као и њихов повратак по споразумима о реадмисији

3.3.2. *Запошљавање*

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
<ul style="list-style-type: none"> – Постојање Савета за запошљавање на нивоу Града – Усвојен ЛАП за запошљавање у већини градских општина – Постојање буџетских издвајања за запошљавање на нивоу Града и ГО – Повезаност ромске заједнице (добра умреженост) – Обезбеђена финансијска средства за ОЦД за промоцију предузетништва и запошљавања – Тенденција побољшања образовне структуре Рома – Постојање Градског центра за социјално предузетништво (буџет + људски ресурси) – Организовање годишњег Сајма за запошљавање на нивоу Града – Постојање градског Секретаријата за привреду (буџет + људски ресурси) – Добра саобраћајна инфраструктура у Граду – Повољно пословно окружење, велики број привредних субјеката – Постојање Мобилних тимова за инклузију Рома у одређеном броју градских општина – Искуство у запошљавању маргинализованих група кроз пројектне активности – Добра сарадња ГЦСР и НСЗ – • Добра сарадња са школама за основно образовање одраслих 	<ul style="list-style-type: none"> – Непостојање представника ромске националне мањине у Савету за запошљавање – Непостојање Мобилног тима за инклузију Рома на нивоу града Београда – Непостојање мобилних тимова за инклузију Рома у свим ГО – Неодрживост програма запошљавања за маргинализоване групе након истека донаторских средстава – Непостојање Савета за унапређење положаја Рома на нивоу Града – Непостојање подршке мајкама за образовање и запошљавање (чување деце) – Незаступљеност припадника ромске националне мањине у јавном сектору – Незаступљеност припадника ромске националне мањине у саветодавним телима при Скупштини града у областима значајним за инклузију Рома – Неискоришћеност добре повезаности ромске заједнице у сврху унапређења запошљавања – Затворен Рециклажни центар – • Непостојање локалног механизма или менторске подршке за запошљавање Рома

ШАНСЕ	ПРЕТЊЕ
<ul style="list-style-type: none"> – Јавни позиви НСЗ за мере активне политике запошљавања у Београду – Фонд за развој – средства за самозапошљавање – Сарадња са Привредном комором Србије на умрежавању с послодавцима – Програми међународних организација/донатора у области запошљавања Рома и Ромкиња – Пројекти ОЦД у области запошљавања и предузетништва – Ојачани капацитети ромских удужења за спровођење пројеката у области запошљавања – ЕУ интеграције – Дуално образовање – Млада радна снага – Роми и Ромкиње 	<ul style="list-style-type: none"> – КОВИД-19 пандемија – Досељавање Рома из других делова Србије (без личних докумената) – Неадекватна образовна политика на нивоу државе – Дискриминација и предрасуде при запошљавању – Још увек ниска образовна структура ромског становништва – Немотивисаност Рома да раде због социјалних давања која су збирно иста или већа од зарада које би имали за нискоквалитетне послове

3.3.3. *Становање*

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
<ul style="list-style-type: none"> – Постојање локалних прописа у области становања и социјалне заштите – Постојање и спровођење урбанистичког планирања за поједина ромска насеља – Постојање станова за социјално становање, као и социјално становање у заштићеним условима – Добро функционисање јавно-комуналних предузећа за уређење земљишта и изградњу инфраструктуре – У оквиру ГУ је образована служба надлежна за становање – Постојање стручних и искусних кадрова у области становања – Постојање ангажованог предузећа за одржавање станова у јавној својини – Градске општине пружају бесплатну правну помоћ 	<ul style="list-style-type: none"> – Недостатак модела сарадње ГУ и других партнера (ОЦД и приватни сектор – инвеститори) – Недовољан број стручног и искусног кадра у области становања – Недостатак градског предузећа/институције надлежне за све аспекте становања – Неажурирани подаци о ромским насељима, објектима и житељима – Непрепознавање различитих типова ромских насеља – Ромска насеља се налазе на земљишту које је често предвиђено за јавне намене и/или комерцијалне садржаје – Неадекватне субвенције за трошкове становања – Неадекватна сарадња институција надлежних за стамбена питања и социјалну заштиту – Неадекватна размена података између градских институција – Недовољан број станова за стамбену подршку – Слаби организациони и кадровски капацитети за озакоњење у градским општинама – Ромска насеља нису приоритетна група у плановима уређења грађевинског земљишта
ШАНСЕ	ПРЕТЊЕ
<ul style="list-style-type: none"> – Измене Закона о становању у којима Град Београд учествује – Доношење националне Стратегије становања – Ревизија националне Стратегије за социјално укључивање Рома и Ромкиња – Постојање ИПА и других фондова 	<ul style="list-style-type: none"> – Наставак пандемије КОВИД-19 – Смањивање ИПА и других фондова – Смањење трансфера са виших нивоа власти – Прописи се доносе без прављења разлике између Града Београда и других ЈЛС – Прописи се доносе без консултација са ЈЛС – Сложена и скупа процедура прикључења на електричну мрежу

3.3.4. *Здравствена заштита*

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
<ul style="list-style-type: none"> – Усвојен План јавног здравља Града Београда 2020–2026. – Сарадња Града Београда са организацијама цивилног друштва на плану здравствене заштите Рома и Ромкиња – Постојање здравствених медијаторки у већини градских општина – Формирани Савети за здравље у већини градских општина – Укљученост Рома у рад Савета за здравље у појединим ГО – Постојање мобилних тимова за инклузију Рома у одређеним ГО – Градске општине имају могућност финансирања ОЦД у области здравља – Висок обухват деце ромске националности имунизацијом – Висок обухват мајки и новорођенчади постнаталном патронажом 	<ul style="list-style-type: none"> – Недовољан број здравствених медијаторки за територију Града Београда – Непостојање мобилних тимова за инклузију Рома у свим ГО – Недовољна комуникација здравствених медијаторки и општинских управа – Нехигијенски услови у ромским насељима – Одређен број Рома нема здравствену књижицу и изабраног лекара – Мали број Рома користи услуге Развојног саветовалишта – Мали број младих Рома користи услуге Саветовалишта за младе – Недовољан обухват Ромкиња гинеколошким прегледима – Недовољан обухват трудница ромске националности редовним гинеколошким прегледима

ШАНСЕ	ПРЕТЊЕ
<ul style="list-style-type: none"> – Финансирање здравствених медијаторки из буџета Министарства здравља – Обезбедена републичка средства за финансирање активности ОЦД у области здравства – ЕУ интеграције – ИПА и други међународни донатори, програми и пројекти 	<ul style="list-style-type: none"> – Не води се евиденција о националној припадности пацијената – КОВИД -19 пандемија ограничила је приступ установама здравствене заштите

3.3.5. Социјална заштита

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
<ul style="list-style-type: none"> – Постојање локалног правног оквира и стратешких докумената у области социјалне заштите (Стратегија развоја Града Београда до 2021. године; План јавног здравља Града Београда за период 2020–2026. године; Одлука о правима и услугама социјалне заштите) – Стручност и обученост кадра у ГЦСР и емпатичност за рад са угроженим категоријама становништва – Скраћени поступак за прибављање докумената (е-ЗУП) – Развијеност права и услуга социјалне заштите на нивоу Града Београда у складу са Одлуком о правима и услугама социјалне заштите – Постојање мобилних тимова за инклузију Рома у појединим ГО – Постојање координатора за ромска питања у појединим ГО – Постојање сектора за унапређење положаја Рома у оквиру Секретаријата за социјалну заштиту Града – Постојање канцеларије за бесплатну правну помоћ – Постојање здравствених медијаторки у већини градских општина – Углавном добра сарадња са полицијом и тужилаштвом у случајевима насиља у породици 	<ul style="list-style-type: none"> – Комплексност организације ГЦСР и неадекватна повезаност и размена информација између појединих служби – Пракса „мултитаскинг-а” у вођењу случаја – Недовољан број стручних кадрова – Неинформисаност ромске заједнице о доступним правима и услугама социјалне заштите и недостатак едукативних радионица за кориснике – Недовољан број мобилних тимова за инклузију Рома на територији Града – Недовољан број координатора за ромска питања – Непостојање Савета за унапређење положаја Рома на нивоу Града – Низак ниво свести Ромкиња о препознавању и пријави насиља у породици
ШАНСЕ	ПРЕТЊЕ
<ul style="list-style-type: none"> – Потенцијал остваривања партнерстава са организацијама цивилног друштва области социјалне заштите – Измене Закона о социјалној заштити (у току) – Закон о социјалној карти (у изради) – Закон о спречавању насиља у породици – Постојање група за кородинацију и сарадњу на подручју сваког основног јавног тужилаштва (редовни састанци и разматрање конкретних случајева насиља) 	<ul style="list-style-type: none"> – Уставна ограничења у погледу вођења прецизне и ажурне евиденције о Ромима – Негативна медијска слика о институцијама социјалне заштите – Измене Закона о социјалној заштити (у току) – Закон о социјалној карти (у изради) – Елементарне непогоде – Пандемија КОВИД-19 – Подељена надлежност два министарства у области социјалне заштите (Министарство за рад, запошљавање борачка и социјална питања и Министарство за бригу о породици)

4. ДЕФИНИСАЊЕ ЖЕЉЕНЕ ПРОМЕНЕ

4.1. Визија

Визија Стратегије за социјално укључивање Рома и Ромкиња на територији града Београда за период 2022–2032. изражава стремљење ка жељеној промени која ће град Београд учинити добрим и пожељним местом за живот свих његових становника, без обзира на њихову националну припадност. Тежња ка стварању локалне заједнице која омогућава да сви њени грађани и грађанке, на једнаким основама и без дискриминације, уживају благодети бољег животног стандарда и квалитетних јавних услуга, јесте уједно и манифестација остваривања свих људских права.

Град Београд је одлучан у настојању да постане боље место за живот, имајући на уму све релевантне друштвене и економске аспекте, за све своје житеље укључујући грађане и грађанке ромске националности. Према томе, ова стратегија није усмерена само на унапређење положаја Рома, него на читаву локалну заједницу која би требало да се мења

на такав начин да укључи Роме и Ромкиње као своје равноправне и једнаке чланове у све аспекте живота. Визија Стратегије гласи:

Град Београд је добро место за живот и рад свих његових грађана и грађанки.

4.2. Општи циљ

Општи циљ Стратегије гласи:

Унапређење социјално-економског положаја Рома и Ромкиња у граду Београду, уз уважавање мањинских права и постизање веће социјалне укључености у областима образовања, становања, запошљавања, здравствене и социјалне заштите.

Формулација општег циља је усклађена са општим циљем ревидиране Стратегије за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године, који гласи: Унапређење квалитета живота Рома и Ромкиња у Републици Србији, уз уважавање људских и мањинских права, елиминисање дискриминације и циганизма као облика расизма, и постизање веће социјалне укључености у свим сегментима друштва.

На постизању општег циља Стратегије ће се радити кроз интервенцију у пет области значајних за социјално укључивање ромске националне мањине, а то су:

- 1) образовање;
- 2) запошљавање;
- 3) становање;
- 4) здравствена заштита;
- 5) социјална заштита.

За сваку од наведених приоритетних области деловања је дефинисан посебан циљ и мере, које ће детаљно бити представљене у наредном поглављу заједно са дефинисаним показатељима учинка. Такође, у свакој од наведених области као хоризонтални свепрожимајући циљ је постављена борба против дискриминације, која упркос претходним напорима још увек није искорењена, те и даље у значајној мери утиче на остварење гарантованих људских и мањинских права припадника ромске заједнице.

За мерење жељене промене на нивоу општег циљ ће се користити следећи показатељи учинка (показатељи ефеката јавне политике):

Показатељи ефеката	Базна година	Почетна вредност	Циљана година	Циљана вредност	Извори верификације
Процент ромских домаћинстава који живе у условима изражене материјалне депривације (3 или више фактора материјалне депривације)	2019.	83%	2032.	73%	РЗС, СИПРУ

5. ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ И МЕРЕ

Стратегија има пет посебних циљева, по један у свакој области релевантној за социјално укључивање ромске националне мањине, који доприносе оставарењу општег циља Стратегије, и то су:

Посебни циљ 1: Обезбеђивање пуне укључености деце и младих ромске националности у предшколско, основно, средње и високо образовање уз повећање делотворности и ефикасности механизма за борбу против дискриминације и циганизма као облика расизма.

Посебни циљ 2: Унапређење запошљивости и запошљавања Рома и Ромкиња на локалном тржишту рада.

Посебни циљ 3: Унапређење услова становања Рома и Ромкиња.

Посебни циљ 4: Повећање обухвата и унапређење приступа Рома и Ромкиња услугама здравствене заштите уз пуно остваривање права на здравље.

Посебни циљ 5: Побољшање приступа Рома и Ромкиња правима и услугама у социјалној заштити.

За мерење жељене промене на нивоу посебних циљева биће коришћени следећи показатељи учинка (показатељи исхода):

Показатељи учинка	Базна година	Почетна вредност	Циљана година	Циљана вредност	Извори верификације
Показатељи учинка на нивоу посебног циља 1: Обезбеђивање пуне укључености деце и младих ромске националности у предшколско, основно, средње и високо образовање уз повећање деловности и ефикасности механизма за борбу против дискриминације и циганизма као облика расизма					
Процент деце ромске националности који похађају ППП	2019.	80% на нивоу РС	2032.	95%	Извештаји ПУ, Секретаријата за образовање и дечију заштиту (СОДЗ)
Процент деце ромске националности који уписује ОШ	2019.	85,4% на нивоу РС	2032.	95%	Извештаји ПУ, СОДЗ
Процент девојчица и дечака ромске националности који похађају средње образовање	2019.	27% девојчице 30% дечаки на нивоу РС	2032.	45% девојчице 50% дечаки	Извештаји СШ, РЗС
Процент младих ромске националности који уписује високошколске установе	2017.	2% на нивоу РС	2032.	10%	Евиднеција МПНТР
Показатељи учинка на нивоу посебног циља 2: Унапређење запошљивости и запошљавања Рома и Ромкиња на локалном тржишту рада					
Процент регистроване незапослености Рома и Ромкиња	2020.	2,4	2032.	2	НСЗ
Показатељи учинка на нивоу посебног циља 3: Унапређење услова становања Рома и Ромкиња					
Процент житеља ромских насеља који немају приступ исправној води за пиће или је тај приступ нерегулисан	2020	25,4%	2032.	20%	Секретаријат за имовинске и правне послове (СИПП), Министарство грађевинства, саобраћаја и инфраструктуре (МГСИ)
Процент житеља ромских насеља који немају приступ канализацији или је тај приступ нерегулисан	2020.	72,8%	2032.	65%	СИПП, МГСИ
Процент житеља ромских насеља који живи у подстандардним објектима	2016.	67,1%	2032.	55%	СИПП, МГСИ
Показатељи учинка на нивоу посебног циља 4: Повећање обухвата и унапређење приступа Рома и Ромкиња услугама здравствене заштите уз пуно остваривање права на здравље					
Обухват вакцинацијом деце ромске националности узраста од 24-35 месеци	2019.	93,3%	2032.	98%	Министарство здравља (МЗ), Секретаријат за здравство (СЗ)
Обухват трудница редовним гинеколошким прегледима	2020.	70%	2032.	85%	МЗ, СЗ
Процент корисника Развојних саветовалишта из ромске популације	2020.	14%	2032.	25%	МЗ, СЗ

Показатељи учинка	Базна година	Почетна вредност	Циљана година	Циљана вредност	Извори верификације
Стопа рађања адолесценткиња (старости 10-14 година; старости 15-19 година) на 1000 жена из те старосне групе	2020.	Нема података	2032.	Биће утврђено АП	МЗ, РЗС
Показатељи учинка на нивоу посебног циља 5: Побољшање приступа Рома и Ромкиња правима и услугама у социјалној заштити					
Процент лица ромске националности у стању потребе који су остварили право на социјалну заштиту	2020.	Нема података	2032.	90%	ГЦСР, Секретаријат за социјалну заштиту (ССЗ)
Број нових, инновативних услуга у области социјалне заштите доступних Ромима и Ромкињама	2020.	0	2032.	најмање 5	ГЦСР, ССЗ
Удео жена и девојчица старости 15 и више година које су биле у партнерским везама изложене физичком, сексуалном, или психолошком насиљу од стране садашњег или бившег партнера током протеклих 12 месеци	2020.	Биће утврђено АП	2032.	Биће утврђено АП	ГЦСР

За сваки посебан циљ дефинисане су мере које ће бити предузете ради оставрења тог конкретног циља. Реч је о следећим стратешким мерама које ће омогућити унапређење стања у свакој од пет области значајних за смањење социјалне искључености Рома и Ромкиња у граду Београду:

ОБРАЗОВАЊЕ - Посебни циљ 1: Обезбеђивање пуне укључености деце и младих ромске националности у предшколско, основно, средње и високо образовање уз повећање деловности и ефикасности механизма за борбу против дискриминације и циганизма као облика расизма.

Мера 1.1. Обезбедити деци ромске националности приступ квалитетном развоју у раном детињству и предшколском образовању, реализацијом програма за родитеље и децу узраста до три године, односно од 3 до 6,5 година (у породици, заједници и предшколским установама).

Мера 1.2. Обезбедити да деца и млади ромске националности заврше бесплатно и квалитетно основно, средње и високо образовање на равноправној основи, спровођењем постојећих прописа о упису у ОШ, применом афирмативних мера и смањењем осипања из образовног система.

Мера 1.3. Унапредити информисање родитеља и ученика о важности образовања и пружити подршку у редовном похађању школе и праћењу наставног програма.

Мера 1.4. Обезбедити деци и младима ромске националности безбедно, ненасилно, инклузивно и деловно окружење за учење, као и приступ образовању на свим нивоима без дискриминације уз уважавање и очување њиховог културног идентитета.

ЗАПОШЉАВАЊЕ - Посебни циљ 2: Унапређење запошљивости и запошљавања Рома и Ромкиња на локалном тржишту рада.

Мера 2.1. Креирати нове и спроводити постојеће програме запошљавања и самозапошљавања усмерене ка повећању укључености лица ромске националности на формално тржиште рада.

Мера 2.2. Програми додатног образовања и обука усмерени на унапређење квалификација, знања, компетенција и вештина Рома и Ромкиња за тржиште рада.

Мера 2.3. Борба против дискриминације у запошљавању Рома и Ромкиња уз стварање достојанствених услова рада.

СТАНОВАЊЕ – Посебни циљ 3: Унапређење услова становања Рома и Ромкиња

Мера 3.1. Опремити ромска насеља, која испуњавају услове, комуналном и путном инфраструктуром.

Мера 3.2. Обезбедити прикључење објеката, који испуњавају услове, на комуналну инфраструктуру.

Мера 3.3. Подршка озакоњењу објеката у ромским насељима.

Мера 3.4. Обезбедити различите видове стамбене подршке за исељење и пресељење житеља подстандардних ромских насеља која се налазе на земљишту неадекватном за становање, уз осигурање адекватног, безбедног и приступачног становања

Мера 3.5. Обезбедити различите видове стамбене подршке за стамбено угрожене Роме и Ромкиње.

ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА – Посебни циљ 4: Повећање обухвата и унапређење приступа Рома и Ромкиња услугама здравствене заштите уз пуно остваривање права на здравље

Мера 4.1. Обезбедити већу доступност здравствене заштите Ромима и Ромкињама повећањем броја здравствених медијатора и континуираним теренским радом.

Мера 4.2. Унапредити међусекторску сарадњу и размену информација ради повећања обухвата Рома и Ромкиња здравственом заштитом.

Мера 4.3. Ширење постојећих и развијање нових јавно-здравствених програма намењених Ромима и Ромкињама, са фокусом на младе, жене, особе с инвалидитетом, особе старије од 65 година, ЛГБТ популацију.

Мера 4.4. Развити информативно-едукативне програме намењене Ромима и Ромкињама са циљем унапређења здравља и приступа услугама здравствене заштите, са посебним фокусом на репродуктивно здравље и планирање породице

СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА – Посебни циљ 5: Побољшање приступа Рома и Ромкиња правима и услугама у социјалној заштити.

Мера 5.1. Подићи ефикасност постојећег система социјалне заштите на нивоу Града Београда

Мера 5.2. Ојачати капацитете и међусекторску сарадњу институција и других актера за развој и примену јавних политика у области социјалне заштите, које одговарају на потребе појединаца и породица.

Мера 5.3. Повећати информисаност Рома и Ромкиња о правима и услугама у области социјалне заштите и повећати обухват сиромашних и рањивих лица доступном заштитом.

Мера 5.4. Унапредити постојеће и успоставити нове, иновативне услуге у области социјалне заштите са посебним фокусом на лица старија од 65 година, особе са инвалидитетом, децу и жене жртве насиља, тортуре и свих облика експлоатације

Мера 5.5. Осигурати сузбијње дечијих, раних и присилни бракова и све облике експлоатације

Мера 5.6. Подршка обезбеђивању правне видљивости за сва лица ромске националности, укључујући регистрацију деце приликом рођења.

За мерење жељене промене на нивоу мера биће коришћени следећи показатељи учинка (показатељи резултата):

Показатељи резултата	Базна година	Почетна вредност	Циљана година	Циљана вредност	Извори верификације
Показатељи учинка за меру 1.1 Обезбедити деци ромске националности приступ квалитетном развоју у раном детињству и предшколском образовању, реализацијом програма за родитеље и децу узраста до 3 године, односно од 3 до 6,5 година (у породици, заједници и предшколским установама).					
Број програма раног развоја које континуирано похађају деца ромске националности узраста до 3 године	2021.	Биће утврђена	2032.	17	Извештаји ПУ, Извештаји ПА, Извештаји Секретаријата за образовање и дечју заштиту (СОДЗ)
Број програма раног развоја које похађају деца ромске националности узраста од 3 до 6,5 године	2021.	Биће утврђена	2032.	50	Извештаји ПУ, Извештаји ПА, Извештаји СОДЗ
Број градских општина у којима се континуирано реализују програми за родитеље и децу узраста од 3 до 6,5 година у породици, заједници и ПУ	2021.	Биће утврђена	2032.	17	Извештаји ПУ, Извештаји ПА, Извештаји СОДЗ
Показатељи учинка за меру 1.2: Обезбедити да деца и млади ромске националности заврше бесплатно и квалитетно основно, средње и високо образовање на равноправној основи, спровођењем постојећих прописа о упису у ОШ, применом афирмативних мера и смањењем осипања из образовног система.					
Стопа ученика ромске националности који заврше основну школу	2019.	64% На нивоу РС	2032.	85%	Извештаји ОШ, Извештаји СОДЗ
Стопа ученика ромске националности који уписују средњу школу	2019.	52,6% На нивоу РС	2032.	75%	Извештаји СШ, РЗС
Стопа ученика ромске националности који уписују високошколске установе	2016.	2% На нивоу РС	2032.	10%	Евиденција Министарства просвете, науке и технолошког развоја (МПНТР)
Показатељи учинка за меру 1.3: Унапредити информисање родитеља и ученика о важности образовања и пружити подршку у редовном похађању школе и праћењу наставног програма.					
Број реализованих кампања/ програма о важности образовања	2021.	Нема података	2032.	10	Извештаји СОДЗ, ПА и МТ
Број информисаних родитеља у подстандардним насељима о важности образовања	2021.	Нема података	2032.	10.000	Извештаји СОДЗ, ПА и МТ
Број градских општина које пружају материјалну подршку ученицима ромске националности за редовно похађање образовања (превоз, уџбеници, ужина и сл.)	2021.	9	2032.	17	Извештаји ГО, База за праћење мера инклузије Рома
Број градских општина које додељују стипендије за средњошколце ромске националности	2021.	1	2032.	10	Извештаји ГО, База за праћење мера инклузије Рома
Број реализованих ваннаставних програма намењених подршци у учењу и редовном праћењу наставе (дневни боравци, помоћ у изради домаћих задатака, додатна настава, радионице и сл.)	2021.	Нема података	2032.	50	Извештаји ГО, ОШ и ПА
Показатељи учинка за меру 1.4: Обезбедити деци и младима ромске националности безбедно, ненасиљно, инклузивно и делотворно окружење за учење, као и приступ образовању на свим нивоима без дискриминације уз уважавање и очување њиховог културног идентитета.					
Процент ОШ које организују догађаје и програме намењене промоцији и очувању ромске културне баштине	2021.	18,5%	2032.	30%	Извештаји ОШ, СОДЗ
Процент СШ које организују догађаје и програме намењене промоцији и очувању ромске културне баштине	2021.	17,5%	2032.	25%	Извештаји СШ, СОДЗ

Показатељи резултата	Базна година	Почетна вредност	Циљана година	Циљана вредност	Извори верификације
Показатељи учинка за меру 2.1: Креирати нове и спроводити постојеће програме запошљавања и samozapošljavanja усмерене ка повећању укључености лица ромске националности на формално тржиште рада.					
Број активних програма запошљавања и samozapošljavanja доступних Ромима и Ромкињама	2020.	11	2032.	15	НСЗ, Локални акциони план запошљавања Града Београда
Број корисника програма запошљавања и samozapošljavanja ромске националности на годишњем нивоу	2019.	3746	20	4000	НСЗ
Показатељи учинка за меру 2.2: Програми додатног образовања и обука усмерени на унапређење квалификација, знања, компетенција и вештина Рома и Ромкиња за тржиште рада.					
Број доступних програма додатног образовања и обука Ромима и Ромкињама	2019.	3	2032.	5	НСЗ
Број корисника обука и додатног образовања ромске националности на годишњем нивоу	2020.	62	2032.	80	НСЗ
Показатељи учинка за меру 2.3: Борба против дискриминације у запошљавању Рома и Ромкиња уз стварање достојанствених услова рада.					
Број обука за сензибилизацију послодавца на годишњем нивоу	2020.	Биће утврђено	2032.	2	НСЗ

Показатељи резултата	Базна година	Почетна вредност	Циљана година	Циљана вредност	Извори верификације
Показатељи учинка за меру 3.1: Опремити ромска насеља, која испуњавају услове, комуналном путном инфраструктуром					
Креирана ажурна евиденција о подстандарним ромским насељима	2020.	Не постоји	2032.	Постоји	СИПП
Број ромских насеља за које је урађен одговарајући урбанистички план на годишњем нивоу	2020.	Нема података	2032.	2	Секретаријат за урбанизам и грађевинске послове (СУГП)
Број ромских насеља за које је урађена одговарајућа техничка документација за изградњу водоводне мреже на годишњем нивоу	2020.	Нема података	2032.	1	Извештаји ГО, ЈКП Београдски водовод и канализација (ЈКП БВК), Дирекција за грађевинско земљиште и изградњу (ДГЗИ)
Број ромских насеља за које је урађена одговарајућа техничка документација за изградњу канализационе мреже на годишњем нивоу	2020.	Нема података	2032.	1	Извештаји ГО, ЈКП БВК, ДГЗИ
Број ромских насеља који су међу приоритетима за уређење градског грађевинског земљишта на годишњем нивоу	2016.	0	2032.	1	Извештаји ГО, ЈКП БВК, ДГЗИ
Показатељи учинка за меру 3.2: Обезбедити прикључење објеката, који испуњавају услове, на комуналну инфраструктуру					
Процент објеката у којима живе ромска домаћинства који су прикључени на комуналну инфраструктуру	2020.	76,7%	2032.	80%	СУГП, СИПП
Показатељи учинка за меру 3.3: Подршка озакоњењу објеката у ромским насељима					
Успостављена евиденција објеката који испуњавају услове за озакоњење у којима живе ромска домаћинства	2020.	Не постоји	2032.	Постоји	СИПП
Број градских општина у којима се пружа бесплатна правна помоћ Ромима у процесу озакоњења	2020.	10	2032.	17	Извештаји ГО
Број реализованих програма техничке и материјалне подршке за озакоњење објеката у ромским насељима	2020.	Нема података	2032.	10	СИПП

Показатељи резултата	Базна година	Почетна вредност	Циљана година	Циљана вредност	Извори верификације
Број објеката у ромским насељима који су озакоњени након пружања техничке и материјалне подршке за озакоњење	2020.	Нема података	2032.	200	Извештаји ГО, СИПП
Показатељи учинка за меру 3.4: Обезбедити различите видове стамбене подршке за исељење и пресељење житеља подстандардних ромских насеља која се налазе на земљишту неадекватном за становање, уз осигурање адекватног, безбедног и приступачног становања					
Број урађених студија о неопходности исељења и пресељења подстандардних насеља која се налазе на земљишту које урбанистичким планом није предвиђен за становање	2020.	Нема података	2032.	7	СУГП
Број подстандардних ромских насеља која се налазе на земљишту неадекватном за становање	2021.	34	2032.	30	СУГП
Показатељи учинка за меру 3.5: Обезбедити различите видове стамбене подршке за стамбено угрожене Роме и Ромкиње					
Број ромских породица које користе станове за социјално становање	2020.	192	2032.	250	СИПП
Број нових објеката за социјално становање за које је урађена пројектно-техничка документација	2020.	Нема података	2032.	3	СУГП

Показатељи резултата	Базна година	Почетна вредност	Циљана година	Циљана вредност	Извори верификације
Показатељи учинка за меру 4.1: Обезбедити већу доступност здравствене заштите Ромима и Ромкињама повећањем броја здравствених медијаторки и континуираним теренским радом					
Број градских општина које имају здравствене медијаторке	2020.	16	2032.	17	Извештаји ГО, Министарство здравља (МЗ), Секретаријат за здравство (СЗ)
Број ангажованих здравствених медијаторки	2021.	20	2032.	40	Извештаји ГО, МЗ, СЗ
Показатељи учинка за меру 4.2: Унапредити међусекторску сарадњу и размену информација ради повећања обухвата Рома и Ромкиња здравственом заштитом					
Број градских општина које имају формиране Мобилне тимове за социјално укључивање Рома и Ромкиња	2021.	3	2032.	17	Извештаји ГО
Број градских општина које имају формиране Савете за здравље	2021.	13	2032.	17	Извештаји ГО
Показатељи учинка за меру 4.3: Ширење постојећих и развијање нових јавно-здравствених програма намењених Ромима и Ромкињама, са фокусом на младе, жене, особе с инвалидитетом, особе старије од 65 година, ЛГБТ популацију					
Број нових јавно-здравствених програма доступних Ромима и Ромкињама	2020.	Нема података	2032.	најмање 6	МЗ, Завод за јавно здравље, СЗ
Број лица ромске националности обухваћених превентивним здравственим прегледима на годишњем нивоу	2020.	Нема података	2032.	најмање 500	МЗ, ДЗ, Завод за јавно здравље, СЗ
Показатељи учинка за меру 4.4: Развити информативно-едукативне програме намењене Ромима и Ромкињама са циљем унапређења здравља и приступа услугама здравствене заштите, са посебним фокусом на репродуктивно здравље и планирање породице					
Број информативно-едукативних програма намењених Ромима и Ромкињама на нивоу Града на годишњем нивоу	2020.	Нема података	2032.	најмање 1	Евиденција ДЗ, СЗ

Показатељи резултата	Базна година	Почетна вредност	Циљана година	Циљана вредност	Извори верификације
Број едукативних програма намењен младим Ромима и Ромкињама у циљу промоције репродуктивног здравља, планирања породице, борбе против болести зависности и здравих стилова живота на годишњем нивоу	2020.	Нема података	2032.	15	Евиденција ДЗ, СЗ, ОЦД
Број антидискриминаторних информативно-едукативних програма намењених здравственим радницима	2020.	Нема података	2032.	16	МЗ, ДЗ, СЗ

Показатељи резултата	Базна година	Почетна вредност	Циљана година	Циљана вредност	Извори верификације
Показатељи учинка за меру 5.1: Подићи ефикасност постојећег система социјалне заштите на нивоу Града Београда					
Успостављен информациони систем за размену информација и вођење евиденције о корисницима ромске националности на територији Града	2021.	Не постоји	2032.	Постоји	ГЦСР, Секретаријат за социјалну заштиту (ССЗ)
Број реализованих акредитованих обука за запослене у сектору социјалне заштите који непосредно раде са корисницима ромске националности	2020.	Нема података	2032.	17	ГЦСР, ССЗ
Број градских општина у чијим планским документима су садржане мере и програми социјалне заштите намењене Ромима и Ромкињама	2020.	6	2032.	17	Извештаји ГО, ГЦСР, ССЗ
Показатељи учинка за меру 5.2: Ојачати капацитете и међусекторску сарадњу институција и других актера за развој и примену јавних политика у области социјалне заштите, које одговарају на потребе појединаца и породица.					
Успостављен Савет за унапређење положаја Рома и Ромкиња као саветодавно тело Скупштине града	2020.	Не постоји	2032.	Постоји	Извештаји Скупштине града
Успостављен међусекторски механизам за координисање активности и размену информација у области социјалне заштите Рома и Ромкиња	2021.	Не постоји	2032.	Постоји	ГЦСР, ССЗ
Број обука за чланове међусекторског механизма и друге актере	2021.	0	2032.	5	ГЦСР, ССЗ
Показатељи учинка за меру 5.3: Повећати информисаност Рома и Ромкиња о правима и услугама у области социјалне заштите и постићи довољно велики обухват сиромашних и рањивих лица доступном заштитом.					
Број информативно-едукативних програма намењених Ромима и Ромкињама на нивоу Града на годишњем нивоу	2020.	Нема података	2032.	најмање 1	ГЦСР, ССЗ
Процент корисника бесплатне правне помоћи ромске националности у прибављању документације за остављање права у области социјалне заштите	2020.	Нема података	2032.	80% од укупног броја лица у стању потребе	ГЦСР, ССЗ
Показатељи учинка за меру 5.4: Унапредити постојеће и успоставити нове, иновативне услуге у области социјалне заштите са посебним фокусом на лица старија од 65 година, особе са инвалидитетом, децу и жене жртве насиља, тортуре и свих облика експлоатације					

Показатељи резултата	Базна година	Почетна вредност	Циљана година	Циљана вредност	Извори верификације
Спроведена анализа о потребама ромске популације у областима социјалне заштите на нивоу града	2020.	Не постоји	2032.	Постоји	ГЦСР, ССЗ
Број корисника нових, иновативних услуга у области социјалне заштите намењених Ромима и Ромкињама	2020.	0	2032.	150	ГЦСР, ССЗ
Показатељи учинка за меру 5.5: Осигурати сузбијање штетне праксе као што су дечији, рани и присилни бракови					
Удео жена старости 20-24 године које су први пут ступиле у брак или ванбрачну заједницу пре 15. године и пре 18. године	2020.	Биће утврђено АП	2032.	Биће утврђено АП	РЗС, ГЦСР
Показатељи учинка за меру 5.6: Обезбедити законски идентитет за сва лица ромске националности, укључујући регистрацију деце приликом рођења					
Удео деце старости до 5 година чије је рођење уписано у матичне књиге које води надлежни орган, према старости	2020.	Биће утврђено АП	2032.	Биће утврђено АП	МУП, ГЦСР

6. ПРОЦЕНА ФИНАНСИЈСКИХ СРЕДСТАВА ЗА СПРОВОЂЕЊЕ СТРАТЕГИЈЕ

Израдом и усвајањем Стратегије за социјално укључивање Рома и Ромкиња на територији града Београда за период 2022–2032. стварају се услови за доследно спровођење дефинисаних мера и активности, посредством пратећих трогодишњих акционих планова, уз обезбеђивање потребних финансијских ресурса из буџета Града Београда у годинама реализације саме Стратегије, са једне стране, као и предуслови за аплицирање органа локалне власти на различитим конкурсима за финансирање пројеката у области инклузије Рома и Ромкиња, расписаних од стране донатора или виших нивоа власти, са друге стране. Сходно наведеном, Стратегија ће се спроводити захваљујући средствима из буџета Града Београда, средствима виших нивоа власти (буџет РС), као и донацијама од стране приватног сектора и међународних организација, укључујући и ЕУ.

Када је реч о надлежностима локалних самоуправа у Републици Србији, са посебним фокусом на инклузију и заштиту права осетљивих група, средствима буџета Града Београда треба да буду подржане планиране мере овом Стратегијом у делу коришћења грађевинског земљишта, локалног превоза, развоја комуналних делатности и инфраструктуре, просвете, здравствене, социјалне и дечије заштите, културе, остваривања посебних потреба и заштите права осетљивих група, заштите мањинских и људских права, родне равноправности и слично. Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња на територији града Београда за наредни период посебно истиче потребу за финансирањем афирмативних мера у области образовања за ову осетљиву групу, кроз обезбеђивање пуне укључености деце ромске националности у поједине облике васпитања и образовања, затим повећања/унапређења запошљивости ромског становништва са територије града Београда, као и унапређења услова њиховог становања у граду и градским општинама. Такође, предметна Стратегија фокусирана је на потребе ове друштвене групе, које треба да буду и финансијски подржане, у области очувања њиховог здравља, кроз обезбеђивање веће доступности услуга здравствене заштите и здравствене едукације ромског становништва, као и у области социјалне и дечије заштите кроз ојачање капацита-

тета и ефикасности постојећег система социјалне заштите на нивоу Града Београда.

Практично, кроз финансирање реализације активности предвиђених трогодишњим акционим плановима израђених на основу дефинисаних циљева и мера Стратегије, омогућује се унапређење стања у свакој од пет области значајних за смањење социјалне искључености Рома и Ромкиња у главном граду Републике Србије.

Град Београд ће, у складу са Упутством за припрему Одлуке о буџету локалне власти за 2022. годину са пројекцијама за 2023. и 2024. годину³⁹ наставити финансирање мера и механизма за социјално укључивање Рома и Ромкиња у оквиру постојећих буџетских програма (према Анексу 5 Упутства) и раздела надлежних секретаријата у буџету града.

Сви надлежни Секретаријати у областима образовања, социјалне и дечије заштите, здравља, запошљавања (привреде) и становања (комунални, стамбени, имовински послови и инвестиције) су одговорни за реализацију циљева и мера утврђених овом стратегијом, те планирају буџетска средства потребна за њихово спровођење у складу са пројекцијама и могућностима, као и у оквиру ограничења која за сваког директног и индиректног корисника буџета града утврђује Секретаријат за финансије Градске управе Града Београда у процесу припреме и доношења буџета Града.

У циљу консолидације утрошка и бољег управљања средствима, током прве три године од почетка примене Стратегије (у поступку реализације активности из првог акционог плана) Секретаријат за социјалну заштиту Градске управе Града Београда ће спровести анализу утрошка укупних средстава на нивоу градског буџета и буџета градских општина, односно утрошак донаторских средстава намењених социјалном укључивању Рома и Ромкиња, те на основу ове анализе ће бити предложен унапређени модел финансирања мера и активности кроз наредни акциони план за период од 2025 до 2027 и даље. Међу приходе и примања буџета града и градских општина, којима буду финансиране мере за инклузију Рома и Ромкиња, потребно је укључити изворне, уступљене и трансферне приходе града (извори финансирања 01 – Општи приходи и примања буџета, 07 – Трансфери од других нивоа власти), док на другој страни потребно је планирати средства у виду текућих и капиталних добровољних трансфера од физичких и правних лица, односно донације и помоћи од међународних организација, текућих и капиталних (извори финансирања од 05 до 08 и 56 – Финансијска помоћ ЕУ).

Укупан износ средстава неопходан за спровођење Стратегије утврђује се трогодишњим акционим плановима. Процењени годишњи износ финансијских потреба ради реализације Стратегије износи 1.142 милиона динара, из свих претходно наведених извора финансирања.

Један од битних фактора у постављању релације између утврђених посебних циљева, мера, активности, рокова и извора финансирања, јесте динамика планирања и спровођења програмских активности/пројеката финансираних из буџета, односно донаторским средствима.

На основу прикупљених података од надлежних Секретаријата путем попуњавања упитника (делимично прослеђени) о процесу израде буџета ЈЛС, анализе нормативно-правне утемељености финансирања појединих мера и активности по приоритетним областима инклузије, података о посебним механизмима подршке социјалном укључи-

вању Рома и Ромкиња кроз јавно објављене статистичке податке, као и анализе одлуке о буџету града са програмским информацијама, изводи се доленаведена процена средстава, по областима интервенције и надлежностима унутрашњих организационих јединица Градске управе Града Београда.

6.1. Област образовања

Секретаријат за образовање и дечју заштиту

Према доступним и достављеним подацима о финансирању васпитања и образовања школске деце из буџета града, годишње се издвајају средства за предшколско васпитање у износу од 16 млрд динара, за основно образовање и васпитање у износу од 3,2 млрд динара и за средње школе око 1,6 млрд динара. Планирање предметних издвајања није утврђено по националној припадности ученика или према друштвеним групама, те ова издвајања према деци ромске националности није могуће представити, нити проценити. Ипак, на нивоу града Београда кроз механизам дечије заштите који је усклађен са релевантним законским прописима, као што су Закон о финансијској подршци породици са децом⁴⁰, Закон о предшколском васпитању и образовању⁴¹, Закон о основама система образовања и васпитања⁴² и Закон о друштвеној брзи о деци⁴³ обезбеђују се додатне подршке породицама са децом (укључујући и ромску популацију), и то путем спровођења Одлуке о правима детета у области финансијске подршке породици са децом на територији града Београда⁴⁴ са циљем остваривања следећих права:

1. право на накнаду укупних трошкова боравка у предшколској установи;
2. право на регресирање трошкова боравка у предшколској установи и
3. право на накнаду укупних трошкова одмора и рекреације деце из предшколских установа.

Имајући у виду широк спектар права за обухват деце кроз бесплатан боравак у предшколској установи, одређени број деце, односно породица, корисника овог права, су заправо припадници ромске националне мањине. Осим наведене Одлуке, на нивоу Града Београда је донета и Одлука о праву на регресирање трошкова наставе у природи и трошкова екскурзије⁴⁵ путем које се обезбеђују права за децу (од 1. до 4. разреда за трошкове наставе у природи, односно од 5. до 8. разреда за трошкове екскурзије) који живе и одрастају у самачким породицама са мањим просечним месечним приходима породице.

Такође, према доступним подацима, буџети појединих градских општина обезбеђују уџбенике, ужину, средства за превоз деце и стипендије ромским ученицима/студентима.

Вредност (досадашњих) годишњих издвајања из буџета Града Београда и градских општина за потребе додатне подршке васпитању и образовању деце ромске националности процењује се на износ од 150 милиона динара.

Имајући у виду дефинисани посебан циљ Стратегије у области образовања у виду: „Обезбеђивање пуне укључености деце и младих ромске националности у предшколско, основно, средње и високо образовање уз повећање де-

40 „Службени гласник РС”, бр. 113/17 и 50/18

41 „Службени гласник РС”, бр. 18/10, 101/17, 113/17 – др. закон, 95/18 – др. закон и 10/19

42 „Службени гласник РС”, бр. 88/17, 27/18 – др. закон, 10/19, 27/18 – др. закон и 6/20

43 „Службени гласник РС”, бр. 49/92, 29/93, 53/93, 67/93, 28/94, 47/94, 48/94, 25/96, 29/01, 16/02 – др. закон, 62/03 – др. закон, 64/03 – исправка др. закона, 101/05 – др. закон, 18/10 – др. закон и 113/17

44 „Службени лист Града Београда”, број 85/18

45 „Службени лист Града Београда”, бр. 27/11 и 8/12

39 <https://mf.gov.rs/sr/dokumenti2-1/uputstvo-za-pripremu-budzeta-lokalne-vlasti-za-2022-godinu-i-projekcija-za-2023-i-2024-godinu-1>

лотворности и ефикасности механизма за борбу против дискриминације и циганизма као облика расизма” са предложеним мерама и активностима за његову реализацију, процењује се да је потребно додатно обезбедити 30 милиона динара годишње из градског буџета, ради финансирања спровођења истих.

6.2. Област запошљавања

Секретаријат за привреду

Спровођење постављеног посебног циља Стратегије: „Унапређење запошљивости и запошљавања Рома и Ромкиња на локалном тржишту рада” изискује неопходна буџетска издвајања. У односу на досадашњи износ планиране и реализоване подршке кроз мере активне политике запошљавања, које се везују за категорију теже запошљивих лица (у годишњем износу од 15 милиона динара, кроз облик суфинансирања мера са Националном службом за запошљавање), процењује се повећање висине ових издвајања у наредним буџетским годинама на мин. 30 милиона динара.

Поред наведених расхода процењује се одобравање дела планираних средстава за пројекте и програме организација цивилних друштва (између осталог и ромских удружења грађана) путем спровођења јавног конкурса за финансирање програма и пројеката намењених унапређењу квалификација ромске популације у граду, односно смањења дискриминације при запошљавању. Процењена висина годишње дотације ромским удружењима грађана износи 2 милиона динара.

6.3. Област становања

Секретаријат за комуналне и стамбене послове, Секретаријат за инвестиције и Секретаријат за имовинске и правне послове

Имајући у виду комплексност и величину града Београда са свих 17 градских општина, када је у питању област становања и решавање питања становања лица ромске популације, која се не издвајају као посебно питање које треба посебно решавати, надлежни секретаријати нису доставили процену потребних расхода за решавање имовинско-правних односа, унапређења комуналне инфраструктуре у неформалним/подстандардним насељима, или пак раздвојене расходе о трошковима коришћења станова за социјалну заштиту. Посебни циљ за област становања дефинисан Стратегијом са утврђеним мерама укључује већи број капиталних улагања (комунална инфраструктура, прикључци), односно потребу за озакоњењем објеката и другим стамбеним подршкама. Капитална улагања, а посебно у област комуналног опремања, није могуће посебно представити кроз Стратегију, као ни процењену вредност тих издатака из градског буџета, али се процењује да за остале видове подршке (ромско становништву града Београда) потребно је издвојити износ од 50 милиона динара, годишње.

Поред тога, у оквирима буџета различитих градских општина поједине активности у области становања се везују за додељивање и уградњу пакета грађевинског материјала које можемо третирати са аспекта програмског буџета као вид социјалног давања – једнократне помоћи и други облици помоћи, али постоје и остале активности на плану промоције културе становања са чишћењем животне средине и подршком у сређивању дворишта и слично (чији износи у процесу израде ове стратегије није било могуће адекватно проценити).

6.4. Област здравствене заштите

Секретаријат за здравствену заштиту

Ради реализације утврђеног посебног циља Стратегије у области здравља потребно је буџетирати средства за разноврсне едукације, унапређења међусекторске сарадње ради повећања обухвата ромског становништва здравственом заштитом са циљем стварања услова за очување и унапређење њиховог здравственог стања. Подаци о досадашњим издвајањима локалног градског буџета за подизање нивоа здравственог стања ромске популације нису доступни, али се процењује да реализација Стратегијом предвиђених мера и активности захтева буџетске изворе у годишњем износу од 20 милиона динара.

6.5. Област социјалне заштите

Секретаријат за социјалну заштиту

На нивоу Града Београда механизам социјалне заштите је усклађен са релевантним законским прописима, те се из буџета Града Београда финансирају посебне мере и програми за најугроженије породице, а корисници ових мера јесу становници различитих градских општина, укључујући и ромску популацију.

Законом о социјалној заштити предвиђено је да се одређена права у социјалној заштити финансирају из буџета локалне заједнице и она обухватају право на:

- материјално обезбеђење (додатак од 17%);
- једнократну новчану помоћ;
- помоћ у кући;
- дневни боравак.

Скупштина Града Београда је од 2001. године значајно проширила програм социјалне заштите увођењем нових облика помоћи, као што су:

- накнада за превоз деце из материјално најугроженијих породица;
- обезбеђивање школског прибора деци из породица корисника материјалног обезбеђења;
- једнократне новчане помоћи деци без родитељског старања;
- помоћ за организовање летовања и зимовања деце из најсиромашнијих породица;
- помоћ за лечење;
- помоћ за решавање стамбеног питања;
- субвенције за плаћање трошкова комуналних услуга;
- финансирање посебних социјалних програма (народне кухиње, рад клубова, невладиних удружења и организација).

Такође, Град Београд је у циљу подстицања рађања, подршке породици са децом, а у складу са могућностима буџета, донео Одлуку о додатним облицима заштите породиља на територији града Београда⁴⁶ којом су утврђени следећи облици заштите:

- право на новчано давање породиљи;
- право на новчано давање незапосленој породиљи;
- право на новчано давање породиљи за прворођено дете;
- право на новчано давање породиљи за другорођено дете;
- право на новчано давање породиљи за трећорођено дете;
- право на новчано давање породиљи за близанце.

Разносврстност нормираних права и услуга у области социјалне заштите указује на висок ниво посвећености Града, уједно и градских општина и њихових органа за побољ-

⁴⁶ „Службени лист Града Београда”, бр. 44/17, 102/17, 64/18, 123/18 и 115/19

шање статуса најугроженијег слоја локалног становништва. Ромска популација користи права на разна материјална давања и подршку у складу са донетим нормативно-правним актима Града. Права и услуге које могу користити локално становништво града Београда утврђени су Одлуком о правима и услугама социјалне заштите⁴⁷.

Пошто се не води посебна евиденција о тачим износи-ма извршења расхода према корисницима права и услуга о социјалној заштити по националној основи, није могуће утврдити тачан износ планираних и извршених расхода програма 11 – Социјална и дечија заштита из буџета града намењених ромској популацији. Имајући у виду да је укупан износ средстава овог програма на годишњем нивоу приближно 4,3 млрд динара, одређени проценат тих издвајања (20%, односно 860 милиона динара) се везује за ромску популацију и предмет је посебног циља Стратегије: „По-бољшање приступа Рома и Ромкиња правима и услугама у социјалној заштити”. За потребе успостављања нових услуга у социјалној заштити предвиђених Стратегијом, односно за јачање институционалних капацитета, процењује се да је неопходно додатно издвојити из буџета Града Београда 50 милиона динара годишње.

7. ПРАЋЕЊЕ СПРОВОЂЕЊА СТРАТЕГИЈЕ, ВРЕДНОВАЊЕ УЧИНКА И ИЗВЕШТАВАЊЕ

Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња на територији града Београда за период 2022–2032. године и пратећи акциони планови, као документи јавне политике, спроводе се кроз мере и активности које су овим документима дефинисане и детаљно разрађене, а за њихово спровођење одговорно је Координационо тело за унапређење положаја и социјално укључивање Рома и Ромкиња и праћење реализације Стратегије за социјално укључивање Рома и Ромкиња на територији града Београда за период 2022–2032 (у даљем тексту: Координационо тело). У састав Координационог тела улазе представници следећих органа и институција: Кабинет градоначелника, Секретаријат за социјалну заштиту, Секретаријат за имовинске и правне послове, Секретаријат за образовање и дечју заштиту, Секретаријат за здравство, Градски центар за социјални рад, Градско правобранилаштво, Секретаријат за урбанизам и грађевинске послове, Дирекција за грађевинско земљиште и изградњу Београда, Национална служба за запошљавање, Национални савет ромске националне мањине, као и представници цивилног сектора и међународних организација.

Највећи део одговорности за спровођење појединачних мера у оквиру Стратегије лежи на органима јединице локалне самоуправе, у зависности од надлежности за појединачне мере и активности. Нарочито се мора водити рачуна да се у телима задуженим за праћење процеса примене Стратегије и координацију послова у вези са социјалним укључивањем Рома и Ромкиња осигура учешће представника ромске националне заједнице. Осим тога, неопходно је осигурати да представници Националног савета ромске националне мањине и организација цивилног друштва буду укључени у процес спровођења Стратегије, али и процес праћења и евалуације мера предвиђених Стратегијом.

Праћење спровођења мера и активности, преко квантитативних и квалитативних показатеља учинка који су дефинисани Стратегијом, обављаће Стручна група Координационог тела. Састанцима Стручне групе ће присуствовати и представници цивилног сектора, односно организација цивилног друштва које се баве социјалним укључивањем Рома и Ромкиња. Оне ће бити укључене у рад Стручне групе ради разматрања праћења остварености активности, мера

и циљева у конкретним областима социјалног укључивања Рома. У ситуацијама када је потребно размотрити нека специфична питања, у Стручну групу ће се укључивати и представници других организација и институција, без обзира на то да ли су акционим планом предвиђени као носиоци или партнери одређених активности.

Поред праћења, Стручна група има задатак да припрема годишње извештаје о спровођењу мера и активности, а Координационо тело да извештаје учини јавно доступним, у складу са Законом о планском систему Републике Србије.

У циљу вредновања учинка, односно евалуације резултата Стратегије, Координационо тело организоваће три ex-post анализе – прву на крају друге године спровођења мера и активности, другу у 2027. години, а трећу у 2031. години или 2032. години, као последњој години трајања Стратегије. Под термином ex-post анализа, у контексту Закона о планском систему и Уредбе о методологији управљања јавним политикама, анализи ефеката јавних политика и прописа и садржају појединачних докумената јавних политика, подразумева се праћење спровођења документа јавне политике и вредновање учинака. Ex-post анализа ће се ослањати на годишње извештаје Стручне групе о спровођењу мера и активности, али и на праћење ефеката спровођења овог документа јавне политике.

Праћење спровођења мера и активности вршиће се на основу показатеља резултата, док ће се праћење остварености посебних и општег циља вршити на основу показатеља исхода (посебни циљеви) и показатеља ефеката (општи циљ), који су дефинисани Стратегијом и акционим плановима за њено спровођење. Подаци за процену резултата, исхода и ефеката Стратегије, базираће се на званичним статистичким и другим изворима података свих институција укључених у рад Координационог тела и Стручне групе, као и подацима који проистичу из различитих међународних истраживања у којима учествује Град Београд, анализа, студија и извештаја које припремају домаће и међународне институције, организације и тела.

8. АКЦИОНИ ПЛАН

Први акциони план за спровођење Стратегије за период од 2022. до 2024. године донеће се у року од 90 дана од дана усвајања ове стратегије. Временски период на који ће се односити акциони планови по истеку Акционог плана за период од 2022. до 2024. године ће бити утврђен у складу са предлогом Предлагача (Секретаријата за социјалну заштиту).

Акциони план треба да садржи и процену трошкова активности предвиђених предметним планом, а неопходно је вршити и адекватно планирање дефинисаних расхода по мерама и активностима у конкретним програмима буџета града Београда, ради остваривања циљева програмског буџетирања и то:

- класификација расхода и издатака према уже дефинисаним надлежностима и мерама корисника буџета;
- одређивање конкретне сврхе на које се средства троше;
- одређивање начина потрошње средстава, и повезаности са средњорочним циљевима;
- утврђивање елемената за мерење учинка спровођења мера.

ЗАВРШНИ ДЕО

Ову стратегију објавити у „Службеном листу Града Београда”.

Скупштина Града Београда

Број 5-99/22-С, 14. фебруара 2022. године

Председник
Никола Никодијевић, ср.

⁴⁷ „Службени лист Града Београда”, бр. 55/11, ..., 103/18

САДРЖАЈ

Страна

Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња на територији града Београда за период 2022–2032 – – – – 1

„СЛУЖБЕНИ ЛИСТ ГРАДА БЕОГРАДА” продаје се у згради Скупштине Града Београда, Трг Николе Пашића 6,
приземље – БИБЛИОТЕКА, 3229-678, лок. 259
Преплата: телефон 7157-455, факс: 3376-344

**СЛУЖБЕНИ ЛИСТ
ГРАДА БЕОГРАДА**

Издавач Град Београд – Секретаријат за информисање, Београд, Краљице Марије бр. 1.
Факс 3376-344. Текући рачун 840-742341843-24.
Одговорни уредник БИЉАНА БУЗАЦИЋ. Телефон: 3229-678, лок. 6247.
Штампа ЈП „Службени гласник”, Штампариија „Гласник”, Београд, Лазаревачки друм 15